AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 4 Cilt XI, Sayı : 178

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

İdare:
Denizciler Caddesi.23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı
Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter
İlhami SOYSAL

Karikatür:
TURHAN

fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Sartlari:

3 aylık	**(13 nüsha) :**	**8 lira**
6 aylık	**(25 nüsha) :**	**16 lira**
1 yıllık	**(52 nüsha) :**	**32 lira**

İlân ilanları:
8 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 800 lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221

Basıldığı tarih: 3.10.1957

Kapak resmimiz

Haldun Dormen

Bir hayatın eşiğinde

Kendi Aramızda

DÜZELTMELER II

21 Eylül 1957 günlü nüshanızda benim tarihciliğimle İnönü'nün tarih yapıcılığı ve C. M. P. nin devrimciliği ele alınmıştır.

Şimdiye kadar ciltlerle tarih yazdım, yalnız bir kere bir noktada tenkide uğradım ve tenkidcimi kolayca susturdum.

Ben yansız bir saylavım, ancak D.P. nin hamleciliğini beğenerek onun listesinde yer aldım. İcraatını da kah ö. ver kah tenkit ederim. Benim yansız olmayışımın B. İ. İnönü'nün damadına ait bir dergide ele alınması acaip değil midir? Akis dergisi yansız mı ki?

B. İ. İnönü'nün tarih yapıcılığına gelelim.

O, öyle bir şahsiyettir ki ancak hayatı hiç incelenmediği takdirde parlak görünüşünü muhafaza edebilir. Atatürk'ün ona kazandırmış olduğu üne ilişmek istememiştim fakat kendisinin kamutayda işi hiç yoktan şahsiyata döküşü ve damadına ait Akis dergisinin biteviye bana sataşması beni bir kaç olayı hatırlatmak zorunda bırakıyor.

B. İ. İnönü maddi manevi her bakımdan Atatürk'ün bir ''yaratması''dır. Hatırlatacağımız bir kaç nokta bunu göstermeğe yeter. Atanın ölümünden sonraki davranışları da bu bakımdan büyük bir ayıp teşkil eder.

1916 sonlarına kadar ona hiç bir komutanlık verilmemiş ve albaylığa kadar yükseldiği halde daima dairelerde ve kurmaylıklarda kullanılmıştı. Onu kolordu komutanı yaptıran, yani askerlikte başlıca amaç olan komutanlığa eriştiren Mustafa Kemal'dir.

1920 yılında onu General Ali Fuat (Cebesoy) ve Albay Refet (Bele) nin çetin itirazlarına rağmen genel kurmay başkanı yapan yine Mustafa Kemal-dır.

1921 yazında kısmen Yunan üstünlüğü, pek geniş ölçüde de cephe komutanı İ. İnönü'nün tedbirsizliği yüzünden Afyon Karahisar'la Eskişehir düşman eline düştükten sonra onu meclisin ağır tenkit ve, cezalandırma isteklerine karşı koruyan ve kurtaran yine Mustafa Kemal'dir.

Lozan'da onu içeri ve dışarıya karşı tamamiyle koruyarak ve destekleyerek, kendisine saati saati ne talimat ye. tiştirerek, vehmi yüzünden düştüğü durumlardan onu kurtararak büyük bir ün sahibi kılan yine .Mustafa Kemal'-dir.

Mustafa Kemal'in onu 1920 denberi koruyup yükseltmekteki amacı su idi: kendisi devrimler ve büyük devlet isleriyle uğraşacağı sırada bunlara karşı itirazda bulunmadan günlük işleri dikkatle yürütecek, içerde ve dışarda itibar sahibi, çalışkan bir başbakan hazırlamak.

B. İ. İnönü uzun yıllar bu rolu az çok oynadıysada gitgide gururlanmış ve çok kere sırf oy sahibi olduğunu göstermek için Atatürk'e güçlükler çıkarmaya ve kafa tutmaya koyulmuştur. Balkan Misakının imzasını geciktirmesi, Hatay'a ordumuzu sokmak İ-ginde korkaklıkları ile Atatürk'ü yorması bu cümledendir. Sonda Atatürk onu, kamutayda anlattığım gibi, işden çıkarmak zorunda kalmıştır.

Böylelikle de millete onu kendi yerine geçirmemesini işaret. etmiştir. Ancak o zamanki meclis bu işareti anlamak istemediğinden 1938 de onu cumhurbaşkanı yapmıştır.

Fakat, o bir kaç yıl içinde bu mevkiye lâyik olmadığını göstermiştir. 1946 da manevi ve 1950 de maddi durumu birer hiç olmuştur. O, Atatürk'ün kanadı altında bulundukça parlamış, kendi başına iş görmeğe kalkınca sönüvermiştir.

Onu bir kere daha bas olarak denemek hataların en büyüğü olur.

Hikmet Bayır

Sevgili AKİS okuyucuları

AKİS'in bu sayısını mana ve ruhta değil ama, şekil ve muhtevada değişmiş göreceksiniz. Değişikliklerin neler olduğunu sayfalarımızı çevirdik ve bizzat göreceğiniz için borada sayıp dökmiyeceğiz.

İlk göreceğiniz değişiklik -daha sayfalarımızı bile çevirmeden- kapak kâğıdımızın biraz daha iyileştiği ve baskısının düzeldiği olacaktır. Bu arada, seçim mücadelelerinin hızlandığı şu günlerde kapakta bir politikacının değil de bir tiyatro adamının -Haldun Dormen-yer almasını yadırgayanlar olacaktır. Bu sene Ekim, secim mücadelesine de sahne olacaktır, ama AKİS'in kapağını gene bir sahne adamı süslemiştir. Bu hal yadırganmamalıdır. Çünkü son günlerde sahne ve politika arasında epeyce yakınlaşma olmuştur. D.P. propagandasını yürütmek için Karaca ve Basmacı gibi sahne meşhurlarından medet umar olmuş, sahne meşhurlarına politika sahnesinde de yerler açılmıştır. Ama "ciddi" tiyatrocular sanat sahnesini politika sahnesine tercih etmişlerdir ve Haldun Dormen bu ciddi tiyatrocülardan biri olduğu için resmi AKİS'in kapağına çıkmıştır.

Bu sayımına en büyük hususiyeti, şüphe yok ki okuyucularımızın acun zamandanberi hasret kaldıkları bir imzayı yeniden gün ışığına çıkarmasıdır: Bu sayıda Metili Tokerin "Omuzumuzdaki Vazife" başlıklı yansını okurken, bizim duyduğumuz sevine ve iftihar hislerini sizin de paylaşacağınızdan eminiz.

Okuyucu mektuplarında uzan lamandan beri ve sık sık tekrarlanan bir dileği de artık tahakkuk ettirmek, AKİS'te çalışanlar için müstesna bir zevk olmuştur: Bandan sonra Yurtta Olup Bitenlere bu sayıda da göreceğiniz gibi daha fazla yer ayrılacaktır.

Değişiklik bukadarla kalmıyacak Çalışma, İktisadi ve Malî Sahada, Dünyada Olup Bitenler kısımları ile sanat ve kültür bahislerine ayırdığımız kısımlarda da tıpkı Yurtta Olup Bitenler kısmındaki ifade ve anlayışa rastlıyacaksınız.

AKİS, siz okuyucularının kendisine gösterdiğiniz teveccühe daima lâyık olmaya çalışacaktır ve olacaktır da...

Saygılarımızla

YURTTA OLUP BİTENLER

D.P.

Bir kazan ki...

Bu haftanın ortasında bir gün, sabahleyin, genişçe bir odanın, arkası kahverengi marokenle kaplı kapısı bir defa daha dışardakilerin yüzüne kapandı. Büyük masanın başında kalabalık insanlar oturuyordu. Başkanlık mevkiinde yuvarlak yüzlü, aşağı doğru inik hatlı, yorgunluğu her halinden belli bir adam vardı. Buna rağmen son derece temiz giyinmişti ve gömleğinin uzun yakaları bembeyazdı. Üzerinde açıkça renkte bir elbise, daha koyu bir renkte kravat bulunuyordu. Ayakkabıları siyahtı, inceydi ve pırıl pırıldı. Adnan Menderes bundan bir kaç sene evvel, yanı işlerin iyi gittiği günlerde yaşından genç gösterirdi. O gün kendisini görenler ve yakından, dikkatle bakanlar, belki de ilk defa olarak yaşından fazla gösterdiğini müşahededen kendilerini alamadılar. Fakat bunu belli eden çıkmadı. Masanın kenarına dizilmiş maroken sandalyeleri işgal edenler önlerine koyulmuş bloknotlarla oynamayı tercih ediyorlardı.. Bloknotların yanında kalemler de vardı. D. P. Genel İdare Kurulunun toplantısı, işte sımsıkı kapalı kapılar arkasında böyle başladı. Hayli uzun saatlerden sonra marokenli kapılar açılıp ta içerdekiler dışarı çıktığında yalnız birinin değil, hepsinin yüzünde bezginlik vardı. Ama işler gene de iyi gitmiyordu.

Seçimlere karar verildiğinden beri başkentteki gazete muhabirleri her kaynaktan bol bol havadis alıyorlardı. Hattâ bazı kaynaklar eğer gazeteci uğramazsa mahzun oluyorlar ve -doğrusu istenilirse yarısı uydurma, geri kalanın yarısı mübalâğalı, son yarım da arzuya göre tefsirli- bültenlerini bürolara ulaştırıyorlardı. Bir tek kaynak müstesna: Selâhiyetlı D. P. kaynakları. Genel İdare Kurulu sık sık toplanıyordu, Başbakanlıkta temaslar yapılıyordu, Genel Merkezde siyah saçlı, bir vakitler tığ gibi olan -son üç senedir milletvekili bulunuyordu ve kendini bilen her milletvekili gibi o da göbek salıverrniştibir adam, meşhur Basri Aktaş harıl hani çalınıyordu. Ancak bütün bu faaliyetlerden dışarıya bir haber sızmıyordu ve sızmaması için de elden ge-

Celâl Bayar
"Kale"si Bursa

DÜZELTMELER I

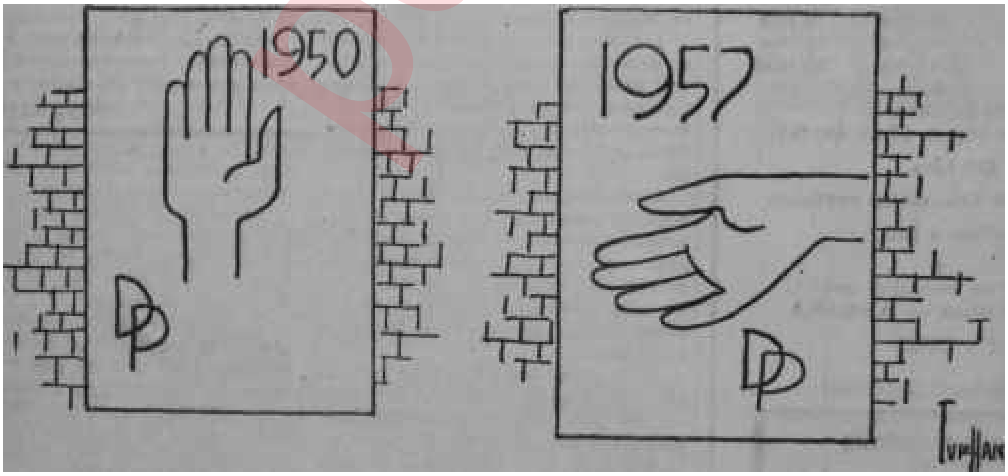
Derginizin 14 Eylül 1957 günlü nüshasında (S. 3-4) Kamutayın 11 Eylül birleşiminde söylediklerimi hep tahrif etmişsiniz.

1) Size göre: "Muhalefet partilerinin insafsız tenkitleri beni bizzarur teklifin lehinde konuşmaya şevketti" demişim. Tutanaka bakarsanız "muhalefetin davranışı" ve az sonra da "memleketin içindeki bu günkü şartlar bunu zaruri kılmıştır" demiş olduğumu görürsünüz. Bunun arkasından bil kanunun önleyeceği şu iki tehlikeyi saydım:a) Bir partinin çoğunlukta bulunmıyacağı bir meclis ve bunun sonucu olarak İstikrarsız karma bir hükümet; b) Atatürkçü ve devrimci geçinen bir parti ile Atatürk ve devrim düşmanı bir partinin işbirliği yapması gibi siyasal Ur ahlâksızlık.

Görüldüğü gibi ben tenkitleri değil iki büyük kötülüğü kastettim. Ben dürüst tenkitleri beğenirim.

2) Size göre "koalisyon hükümetleri bizim memlekette uygun değil" demişim. Bu biçim konuşanlar yurdumuzu geri bırakmak ve geriye götürmek isteyenlerdir. Atatürk'cüler medeniyet dünyasına uygun gelen her şeyin bize de uygun geldiğine inanırlar. Ben konuşmamda karma

D.P. SEÇİM PROPAGANDASINI AFİŞLERLE "YAPACAK (Gazetelerden)

YAZISIZ

OMUZUMUZDAKi VAZİFE

Metin TOKER

Bu satırları yazarken kulaklarımda, uzun asırların ötesinde yaşamış bir adamın sesi var. Adam eski zamanın meşhur filozofu Senek. Senek vatandaşlarını ikaz etmek istiyor. O zamanın büyük korkusu göklerden geliyor ve göklerin silâhı da yıldırım ya... Filozof yıldırımın haddi zatında fazla tehlikeli olmadığını söylüyor. Diyor ki, bu yıldırım denilen şeyin, aslında bir gürültüsü vardır. Büyük kitlelerin yüreklerine endişe salan da odur. Ama, düşünsenize, bir yıldırımın hakikaten zarar verebildiği kaç kişidir ki. Gürültüsü sayesinde korkuttukları ile hışma uğrattıkları arasındaki fark dağlar kadardır. Eğer gürültüsüne aldırış etmezseniz, yıldırımlar bir mesele olmaktan çıkar.

O zamandan bu yana gecen- yüz yular bu basit hakikati değiştirmişi değil. Elbettekd insanlar için korku kaynağı artık gökler olmaktan çıkmıştır. Şimdi başka eller başka yıldırımlar tutuyor, başka ilâhlar başka tehditler savuruyor. Ama hep görüyor, hep hissediyoruz ki gaye aynı kalmıştır: Kahretmekten ziyade yıldırmak. Yılmamak için ise en emin çare, hâlâ, Senek'in tavsiyesine uymak, hışmı değil gürültüsü çok yıldırımları gözde fazla büyütmemektir. Hem sisi teinin edebilirim ki bu yıldırımlar çarpsa da, açtıkları yara meselâ şerefsizlikten, meselâ zilletten, meselâ kırılan gururdan ve eğilen baştan çok daha az ıstırap veriyor, hiç olmazsa vadesi dolduğunda unutulup gidiyor; alında ebedî bir leke bırakmıyor. Hattâ zamanla bir şeref halesi haline geldikleri tarih ite yok değildir.

Milletce bir büyük imtihanın arifesinde bulunduğumuz şu günlerde bunları hatırlamak yersiz sayılmamak gerekir. Bundan on iki yıl önce omuzlarımıza aldığımız bir vazifeyi önümüzdeki günlerde bir defa daha yerine getireceğiz. Sandıkların başına gideceğiz ve sadece irademizi tecelli ettirmesi şart olan reyimizi kullanacağız. Eğer iktidardan memnunsak onu başımızda tutacağız, eğer iktidardan memnun değilsek onun yerine bir başkasını getireceğiz. Ama dünyanın bütün yıldırımları ve onların bazan hakikaten kulakları patlatan gürültüleri reyimizin hakiki irademizi tecelli ettirmesine mani olamamalıdır. Olduğu takdirde hiç kimsenin merhametine sığınmak hakkımız kalmaz. İplerini kendi elleriyle çekenler nasiplerinden şikâyet edemezler.

Biz ipimizi kendi elimizle çekecek miyiz? İstikbâle ümidle bakmak için sebep görmeyenlere şaşmamak elimden gelmiyor. Bilmiyorum, karanlıktan henüz çıktığım için aydınlık gözlerimi mi kamaştırıyor, ama bana öyle geliyor ki insanın etrafına şöylece bir bakması Türkiyenin hakikaten bir doğum sancısı içinde olduğunu ahlamaya yetiyor. Bu doğum sancısı İktidar Edebiyatındaki doğum sancısı değildir. Her şey gösteriyor. Topraklarımız üzerinde hür ve korkudan azade, düşündüğümüzü söyleyerek ve inandığımız yolda serbestçe yürüyerek yaşıyacağımız günler bir şair diliyle belki yarından da yakındır. Zira o günlerin bekçisi, o günlerin nöbetçisi bir nesil dimdik ayaktadır.

Cumhuriyetin Onuncu yıldönümünü hatırlıyorum. O gün radyolarda konuşan büyük Atatürkün sesindeki sevinci, tüyler ürpertici heyecanı duyar gibi oluyorum. Cumhuriyeti ilân ettiği sene yirmi yaşında bulunan yüz binler kendisi "Ne mutlu Türküm diyene" diye haykırırken otuzuna basmıştı ve tam onkur'a milyonlarla Türk Cumhuriyet aşığı olarak, onsuz yaşayamaz, onsuz hayatı düşünemez bir ruh haleti içinde yerlerini almıştı. Atatürk'ün o günkü sevinci, o günkü heyecanı kadar hiç bir şey onun, adına Cumhuriyet demlen nahif fidanın üzerinde tam on yıl boyunca, nasıl titrediğini gözlerin önüne seremez. Çünkü Atatürk biliyordu ki rejimlerin hakiki teminatı fâni bir insan değil, o rejime inanmış, gönül vermiş bir nesildir. Cumhuriyetin Onuncu yılında Büyük Kurtarıcı, eserinin artık sağlam ellerde bulunduğunu görmenin engin neşesi içindeydi.

Bugün sene 1957'dir. Çok partili rejime geçmemizin üzerinden on iki yıl akıp gitti. 1945'in heyecanlı günlerinde yirmi yaşında olanlarımız otuz yaşlarını arkada bıraktılar. On iki yıldan beri köylüsüyle ve kentlisivle, bir daimi çırpınış halinde de olsa, demokratik nizam içkide yaşıyoruz. Hele 1950'den bu yana zaman zaman seçim sandıklarının başına gidiyoruz ve dilediğimize rey verip beğendiğimizi iş başına getiriyoruz.. Bunu her geçen gün biraz daha fazla şuurla başarıyoruz. Her geçen gün işin zevkine biraz daha fazla varıyoruz. Bizi insan yapanın, bize insan muamelesi edilmesini sağlayanın elimizde tuttuğumuz o beyaz kâğıt olduğunu anlamayanlarımız öylesine az ki.. Şimdi bizi, biz koca milyonlar olmuşken, benimsediğimiz yoldan döndürmek hiç kabil sayılabilir mi? İstikbâle ümidle bakmana hakiki sebebi işte budur.

Elbette bu demek değildir ki önümüzdeki yol dikensizdir, elbette bu demek değildir ki o yolda karşımıza mâni dikmeye çalışanlar artık hiç çıkmıyacaktır Bunu nasıl iddia edebiliriz; biz ki şu ânda böyle bir mâniyi aşmak için çalışıyoruz. Ama bir rejime inanmış her nesil başka bir zihniyetin temsilcilerine karşı yolun bir yerinde meydan muharebesini vermeye daima mecbur kalmıştır. Arkamıza dönüp baktığımızda görüyoruz ki şimdiye kadar bizim için uğraşanlar hep başkaları olmuştur. Demokrasimizin kısa tarihinde belki de ilk defa olarak, Demokrasinin bekçisi olan nesil gönül verdiği rejimi elleriyle müdafaa etmek zaruretiyle karşı karşıyadır. Bu vazifemizi yapacağımızdan herkes emin olmalıdır.

Şu anda kimimiz şehirde, kimimiz kasabada, çoğumuz köydeyiz. Birbirimize yaşla değil, idealle bağlıyız. Memuruz, hakimiz, savcıyız, çiftçiyiz, esnafız, tüccarız. Eğer bu rejim içinde yaşamakta devam etmek istiyorsak, eğer çocuklarımıza rahat edecekleri bir Türkiye bırakacaksak hepimiz vazifemizi yapacağız. Başımıza felâketler getirmek istiyenler bulunacaktır, bizleri evlad ü ayalimizle tehdit edenler çıkacaktır. Hattâ bir kısmımızın çocuklarımızdan, ailemizden, sevdiklerimizden uzaklaştırılması işten bile değildir. Katlanacağız.

Bir insan kuşağı olarak omuzumuzu vazife almışız. Bu vazifeyi başarmaya mecburuz. Yoldan dönemeyiz, muharebe meydanından kaçamayız. Sandıkların başına gideceğiz ve göklerin bütün gürültüsüne rağmen etrafımıza yıldırımlar da düşse asla fütur duymadan reyimizi inandığımız istikamette, akıllıca kullanacağız. Reyimize ipotek konmasına müsaade etmeyeceğiz. İktidar, eğer ondan memnunsak kalacaktır.. İktidar, eğer ondan memnun değilsek yerini mutlaka ve mutlaka bizim seçtiğimize bırakacaktır. Azimli insanların aşamıyacakları manla bulunmadığını yolumuza aşılmaz manialar diktiklerini sananlar mutlaka anlamalıdırlar.

Zira böyle bir dersi çoktan, ama çoktan hak ettiler.

hükümetlerin her devlet için zararlı olduğunu söyledim ve bir yandan İngiltere ile Amerika'yı öbür yandan da Fransayı örnek olarak gösterdim.

3) Müzakere edilen mesele ile ilgili beyanatımın bundan ibaret kaldığını ve sözü derhal CHP. ile İnönü'nün şahsına çevirdiğimi yazıyorsunuz.

Bu da bir tahrifdir. Konuşmamda C.H.P. ve C.M.P. nin işbirliğini önlemek bu kanunun iki faydasından biridir, dedim. Konuşmamın bu kısmı B. 1. İnönü ile hiç ilgili değildir, yalnız sonda kendisinin böyle bir işe girişmiş olmasına hayret ettiğimi söyleyip bundan vazgeçmesini istedim. Şahsiyat sayılabilecek bir şey söylemedim. Eğer sonra B. İ. İnönü şahsıma çatmaşaydı "bu gün hangi çukurdan konuşuyor" demeseydi ben yeniden söz alıp bazı hakikatleri açıklamazdım.

. Bir yönü belki belki B. İ. İnönü'nün lehine kaydetmek mümkündür. C. Millet Partisinin sözcüleri Kamutayda ve son büyük kongrelerinde benim şahsıma şiddetle hücum etmekle birlikte beni yalanlamak yoluna, gidememişler, yani Hikmet Bayur bize iftira ediyor biz de Atatürkçü ve devrimciyiz diyememişlerdir.

Bunun sebebi basittir. C. Millet Partisi mürtecilerin, geri kafalıların oylarına toplamak isteğindedir ve onun hemen bütün seçim sermayesi bu oylardan ibarettir. Beni açıkça yalanlayacak olsalar Parti hiç oy alamaz. Acaba B. i. İnönü geçte olsa işin esasını ve "nasıl bir çukura" sürüklenmiş olduğunu anladı da bu yüzden mi işbirliğini bozdu? Ancak gerçekten işi anladıysa doğruluk ve samimiyet gerektirir ki bunu açıkça söylesin, taki İleride ne kendisi ne de başkaları böyle bir "çukura" yeniden düşmesinler.

4) Yazınızda bana B. İ. İnönü için Atatürk'ün en yakın arkadaşı dedirtiyorsunuz. Öyle bir şey demedim, "Atatürk'ün yanındaki çalışmalarım unutmuş" dedim.

Arkadaşlık vefakârlıkla birlikte gider, vefasızdan arkadaş olmaz.

Hikmet Bayur

nun henüz anladığı hususu âlem seneler evvel anlamıştı. Mamafih, geç de olsa, bunun farkına bizzat varmış olması bir hâdiseydi. Hele hâdisenin seçim arifesine rastlamış olması buna hususî bir ehemmiyet veriyordu. Nitekim D. P. nin bohçası Dr. Burhaneddin Onatın istifasıyla açıldı ve içindekiler yere döküldü.

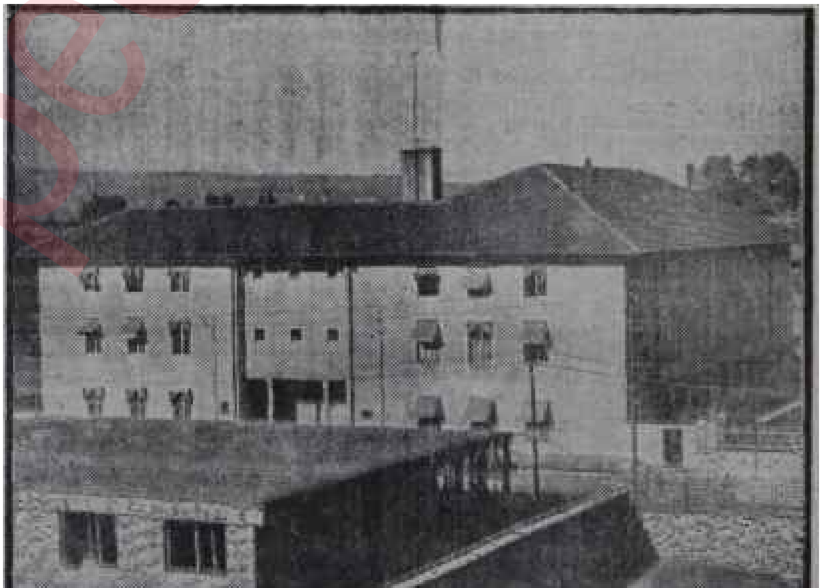
Dr. Burhaddin Onat kızmıştı. Dr. Burhaneddin Onat Antalya milletvekiliydi. Dr. Burhaneddin Onat D. P. Meclis Grubunun Adnan Menderese karşı celadet gösterdiği günlerde Demokrasi tarihimizin büyük talihsizliklerinden biri olarak Grup başkanlığına seçilmişti. Sonradan o celadet, bir bakıma onun acaip tavırları sayesinde bertaraf edilmiş, zaten müteakiben de Sayın Başkan gene Grup tarafından tasfiye olunmuştu. Ama Adnan Menderes bunu unutmamıştı ve Dr. Burhaneddin Onatı milletvekili adayı göstertmemek istemişti: Bunun için de Antalyada kendi adamlarım faaliyete geçirmişti. Halbuki Dr. Burhaneddin Onat illâ milletvekili olmak istiyordu. Nitekim antidemokratik bütün kanunlar gelip geçerken kılı kıpırdamayan, üstelik bunların çoğunu tasvip eden, tasviple de kalmayıp kürsüden müdafaalarına girişen, hürriyetlerin gerekirse rafa kaldırılmasını isteyen, Osman Bölükbaşının teşrii masuniyetinin kaldırıldığı günlerde itirazı hatırından geçirmeyen muhterem üstad, Genel Başkan kendisini aday göstermemeye kalkışır kalkışmaz partisinden nefretle, dehşetle, infialle istifa etmek kararını vermiş, bunu bazı gazetelere bizzat bildirmişti.Hem de, meraklısı olduğu o Mınakyan jest ve sözleriyle.. Yok, vicdanı bu kadarına tahammül edemezdi!

Kahır yüzünden lütuf

Hâdise bu haftanın ortasında bir tek işe yaradı: D. P. bohçası içinde cereyan edenlerden haberdar olanların ağızlarım açtı. O zaman öğrenildi ki son haftalar zarfında dünyanın başı en ziyade dertte adamı D.P. Genel Başkanı Adnan Menderesti. İşler, Adnan Menderesin arzuladığı şekilde cereyan etmemişti. D. P. içinde bu yüzden gün geçtikçe artan bir huzursuzluk kendini göstermişti. Nitekim gazeteler Burhaneddin Onatın istifasını bildirdikleri gün Ankara teşkilâtı birbirine giriyor ve Benderlioğlu hizbi milletvekilliklerine aday göstermeyeceğini ilân ediyordu. Hattâ Dağıstan Binerbay istifasını Antalya milletvekilinin istifasına katıyordu.

AKİS'in bundan aylarca evvel bildirdiği gibi Nasır ve Aramburu rejimine hasret çeken Demokratlar, Genel İdare Kurulunda hakimiyet kurmuşlardı. Bir seçim yapacaklardı; eğer kazanırlarsa -ki kazanmak için bütün tedbirleri alarak seçime gideceklerdi- icra, teşrii kuvvet üzerinde tam hakimiyet kuracak ve hükümet mutlak selâhiyet sahibi kılınacaktı. Nitekim Genel İdare Kurulu, kendi adına Emin Kalafatın imzasıyla gazetelere gönderdiği bir beyannamede bu hususu resmen ifade etti. Beyannamede bugün Batı Demokrasilerinde muteber bütün prensipler, kuvvetler muvazenesi ve kontrollü devlet idaresi "anakronik" ilân olunuyordu. Yeni Nizam içinde D. P. bu prensipleri kaale almayacaktı. Yeni Nizam kuvvetli hükümet istiyordu. Bunun "kuvvetli hükümet başkam" demek olduğu hiç kimsenin meçhulü değildi. Böylece Teşrii Meclis hükümet başkanıma arzularını kanunlaştıralen esirgenmiyordu. Bu yüzden gazete sütunlarına geçen hâdiseler birbirini tutmuyordu ve şahsi tahminlere dayanıyordu. Fakat içinde bulunduğumuz haftanın ortasında demir perde ilk defa olarak yırtıldı ve D. P. nin bohçası içindekiler birdenbire etrafa saçılıverdi.

Hakikaten o akşam, üzün boylu, ince başlı, titrek sesli ve trajedi meraklısı bir adam bazı gazeteleri bizzat arıyor ve çok mühim addettiği havadisi veriyordu: D. P. den istifa etmişti. Ertesi gün bir gazetenin başlıkta bildirdiğine göre "mizacının politikaya uygun olmadığım" anlamıştı. .Doğrusu istenilirse üstada zihni evvel demek imkânsızdı, zira o-

Demokrat Parti Genel Merkezi

Kaynayan kazan...

cak insanlar topluluğu haline geliyordu. Bunun için de, D. P. adaylarının Genel Başkana sadakatleri tahakkuk etmiş kimseler olması lâzımdı. Maaşlarım alacaklardı, rahatları yerinde olacaktı. Daha ne istiyorlardı? Bunu düşünen D. P. Genel Merkezi bütün adayları bizzat göstermek yetkisini ele getirmek kararı verdi. D. P. nin en yüksek kademeleri yanlarına Emin Kalafat ve Fatin Rüştü Zorlu gibi ideal arkadaşlarım alarak listeleri, elde bir kalem, tanzim edeceklerdi. Zaten kendileri böyle listelerle mebus olmamışlar mıydı ki?.

Ancak unuttukları, kendilerinin bir tek kalem darbesiyle mebus oldukları günlerde rejimin tek parti rejimi olduğuydu. Nitekim havadis duyulur duyulmaz Parti Merkezine protesto yağmuru başladı. Meşhur Basri Aktaş ne yapacağını bilmiyordu. Her yerden gelen haber şuydu: Biz yoklama yapmazsak, siz de rey alamazsınız! Üstelik Genel Merkezin dayandığı esbabı mucibe kar gibi erimişti. Zira Genel Merkez Muhalefet partileri işbirliği dolayısıyla yoklamadan vazgeçtikleri zaman bu tedbiri ilân etmişti. Şimdi Muhalefet Partileri yetkileri teşkilâta bırakıyorlardı. Adnan Menderes son derece sinirli, üzgündü. Yoklama yapmak demek sadece hiziplerin birbirine girmesi demek değildi -onlar nasıl olsa birbirlerine gireceklerdi-. Üstelik, Meclise Yeni Nizamın prensiplerini anlamayacak, şu meşhur "anakronik" prensiplere bağlı kalacak insanlar gelecekti. Onlara laf anlatmanın kabil olmadığım Genel Başkan bu devre acı tecrübelerle anlamıştı. Herkes Emin Kalafat ve Fatin Rüştü Zorlu gibi kavrayışlı olsaydı mesele yoktu. Yeni Nizamın prensipleri kendilerine kolaylıkla anlatılırdı. Ama...

Geçen haftanın sonlarındaydı ki Genel Merkez bir çok vilâyette yoklama yapılmasını kabul etti. Muhalefet bazı vilâyetlerde aday seçme hakkını rızasıyla Genel Başkana terketmişti ya, D. P. de öyle yapardı. Ama vilâyetlerin kısmı azamında yoklamalara girişmek zaruret olmuştu. Başka bir çare düşünmek lâzımdı.. Genel Merkez yoklamada rey sahibi olanlara tesir ederek Yeni Nizamı kavrayamayacak tipleri Meclise sokmayacaktı. Bir yanda Çankaya Köşkünde Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın başkanlığında, bir yanda Başbakanlıkta Adnan Menderesin başkanlığında, nihayet küçük çapta bir hanı andıran D. P. Genel Merkezinde yapılan toplantılarda bu prensip akla en yakın geleni olarak taraftar kazandı.

Fakat işte, o da fayda vermiyordu. Milletvekillerinin istifasıyla başlayan çözülme bu haftanın son günlerinde bütün teşkilata yayılıyordu. Halkı kaybeden D. P. nin teşkilâtını de kaybetmeye hali yoktu. Halbuki olan oydu.

Ürkütücü İhtimal

Asıl fırtına ise yoklamalara ait ilk neticeler ve ilk tahminler gelince patlak verdi. D. P. Genel Merkezi Büyük Meclisteki D. P. Grubuna fesih kararını kabul ettirirken adeta açık-a bütün milletvekillerinin yeniden seçileceklerini vaad etmişti. Şimdi ise görülüyordu ki bir çok milletvekili yoklamalarda bazen kasden, bazen eşyanın tabiatı icabı yenileceklerdi. Genel Merkez kontenjanlarına gelince, bir çok yüksek memur ve komutan vazifelerinden bir vaade inanarak

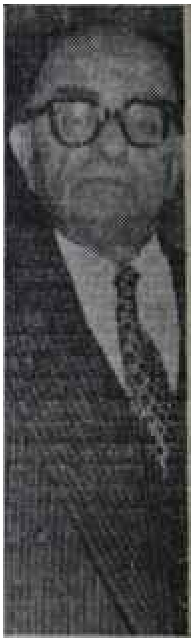
Bugünkü işini Yarına Bırakma

Dünyada iki **saha** vardır ki onlar da başarının birinci şartı zamanını iyi seçmektir: Askerlik ve politika. Her ikisinde de bugünün işi yarına bırakıldı mı hezimet gelip kapıyı çalıveriyor. İşte, koca Fuat Köprülü! Profesör, kurucu, sabık Dışişleri Bakanı, D. P. nin Genel Başkan vekili ve 3 numaralı adamı. Bütün gazeteleri açıp bakınız, bu civcivli seçim zamanında adı geçmeyen bir tek politikacı varsa o da üstaddır. Halbuki müşarünileyh kendisinden beklenileni de yapmış ve şirazesinden çoktan çıkmış partisinden bir şaşaalı beyanname ile istifa da etmiştir Ama, zamanını iyi seçemedikten sonra...

Hani, İran Şahmın İstanbula geldiği günlerde Üniversite gençlinin heyecanla alkışladığı Fuad Köprülü? Hani bütün gözlerin, nüfuz suiistimaline karşı bayrak açacak diye sevgiyle çevrildiği Fuad Köprülü? Hani, antidemokratik kanunlar çıkarken müdahelesi beklenilen Fuad Köprülü? Şimdi halk üstadı tramvayda, vapurda görüyor da başını çevirip bakmıyor bile, Düşünsenize partinin kurucusu nun istifası bir balon patlaması kadar da mı akis yapmazdı. Yapmadı işte..

Eee, halkı hayâl sukutuna uğratanların akıbeti hisyandan başka bir şey, olacak değil ya.. Emin olunuz, yarın gazete okuyucularına "Fuad Köprülü kimdir" diye sorsanız size şu cevabı vereceklerdir: Orhan Köprülünün babası".

Tıpkı Fuad Köprülü gibi Temyizin eski başkanı Bedri Köker de uyanmış. Hiç bir devirde hâkimler bu kadar teminatsız değilmiş, vatandaşın canından, malınlından emin olmadığı memlekette demokrasiden bahsedilmezini! Oo, sabahı şerifiniz hayırlı olsun. beyfendi; nasılsınız, iyi misiniz, hoş musunuz; evdeki evlâdü ayal ne âlemde? Hepisinin gözlerinden öperiz...

Bedri Köker? Bu isim Adalet tarihimizde Hüseyin Avni Göktürklerin, Hadi Tanların tâ yanı başında, hem de ebediyete kadar yer alacaktır. Hattâ tarih belki Hüseyin Avni Göktürkleri, belki Hadi Tanları mazur görecektir ama Bedri Kökeri asla. Onun ellerini, Mackbeth'de denildiği gibi, Arabistanın bütün rayihaları temizleyemeyecektir.

Düşününüz, Adalet Bakanı Temyizin en kıymetli elemanlarını bir kalemde tekaüde sevkediveriyor. Bedri Köker Temyiz Başkanı, İşte, hâdiseyi tefsir tarzı: İcranın tamamen kanuni olduğunda küçük bir tereddüdümüz dahi bulunmayan tasarrufa! Sonra o "tamamen kanuni tasarruf" gelip bizzat üstadı da çarpıyor, üstad bir müddet İktidarın ipini çekiyor, seçimler gelip çatınca, hop, bir muhalif partiye dalıp bülbül kesiliyor. İnsanlarla böylesine de alay edilmez.

Partisi Bedri Kökeri aday gösterecek mi, bilinmez. Ama Bedri Kökerli bir listenin atılacağı yer sandık değildir. O listenin atılacağı tek yer ateştir, ateş.

istifa etmişlerdi. Sıra bekliyorlardı. Gergi milletvekili adedi yükseltilmişti, ama gene de herkese yer yoktu. Yoklamalar gösteriyordu ki D. P. teşkilâtı dahi milletvekillerinden memnun değildi.

Bu satırlar yazıldığı ve hangi D.P. milletvekillerinin aday gösterilmeyeceğine dair haberler başkente gelirken siyaset kulislerinde bir ihtimal ortaya atılıyordu. Bir kısım D. P. milletvekilleri Meclisin yeniden toplanması ve fesih kararının geri alınması hususunda Meclis Başkanlığına müracaat edeceklerdi. Anayasa bu iş için milletvekillerinin beşte birinin imza vermesini şart koşmuştu. Talihsiz milletvekilleri böyle bir kararın D. P. Genel Merkezinin de işine geleceğini 4leri sürüyorlardı. D. P. Genel Merkezinde de İktidarın kolaylıkla muha. faza edilemeyeceğine inanılmaya başlanmamış miydi?

Ama bu, siyaset tarihimizin en büyük fiyaskolarından biri olacaktı ve rivayete inanmak hakikaten çok güçtü.

İstanbul

Bakan - Vali maçı

Halktan biri:

"— Aaa, bakın, bakın" dedi.

Kafalar vapurdan çıkan kısa boylu, geniş kenarlı şapkalı adama takıldı. "Çocuklar Vali Baba" diye bağırdılar. Bir kısım kadınlar "Küçük Vali" dediler. Fahreddin Kerim Gökay, sempati dolu nazarlar altında otomobiliyle uzaklaştı. Takvimdeki tarih henüz Ekimin S ini göstermiyordu ve "Gökay meselesi"' düğüm noktasına gelmemişti. Vali, izinliydi ama bütün İstanbul bu haftanın ortasında, 5 Ekime tekaddüm eden şu günlerde seçimin neticesinden sonra en çok Fahreddin Kerim Gökayın akibetini merak ediyordu. Küçük Vali bir defa daha bir "mesele olmak" marifetini becermişti.

Vali Gökay D. P. adayı olmayı reddetmişti. Yakınlarına söylediğine göre D. P. liderlerinin eline yazılı bir vesika verdiği doğruydu. Bu vesika kendisinden, daha ziyade başka bir partiden aday olamasın diye alınmıştı. Yoksa Gökay hiç bir zaman D. P. adayı olmayı samimi surette istememişti. Ama üstad, İstanbul Valisi olduğundan ve bilhassa Demokratlar İktidara geçtiğinden beri bir ip cambazına benzemişti, her an maharet gösteriyordu. Bir kaç ay evvel, isine gönderilirken tatlı bir hava içinde uzaklaşmak istemiş ve "peki, peki" demekte mahzur görmemişti. Fakat şimdi vade dolmuştu.

Bu hafta içinde Ankara mahfilleri Gökay hakkında bir karar almış değillerdi. Dr. Namık Gedik meşhur beyanatından sonra müşkül mevkide kalmıştı. Bir ara Valinin tekaüde şevki, bir ara da vazifeyle yabancı memleketlerden birine gönderilmesi düşünüldü. Fakat bütün bunların mahzurları vardı. İstanbul seçimlerini hangi vali idare etmeliydi? Kemal Hadımlıdan İktidar memnundu. Kemal Hadımlı Prof. Gökaya nazaran çok daha yumuşaktı. Nitekim bir ara Hadımlının Konya adaylığı bahis mevzuu olmuş, fakat sonra bundan vaz geçilmişti. Eğer Gökay adaylığı kabul etmiş bulunsaydı, "Görülmemiş İmar"a uygun bir vali yerine tâyin edilecek, mesele kapatılacaktı. Fakat şimdi?

Fahreddin Kerim Gökay
"Mesele" *olmayı biliyor*

Dr. Namık Gedik
İki camı arasında...

Haftanın ortasında Ankarada ortalama bir formül bulunmuştu: Gökayın izin müddeti uzatılacaktı. Böylece ne şiş yanacaktı, ne de kebap. Gerçi Prof. Gökayı aday listesinde göstermek D. P. için bir mazhariyet olacaktı. Zira bir Abdurrahman Çelebi gibi Küçük Vali, D. P. İktidarı devrinde İstanbulluyu teselli ediyordu.

Eee, yapılacak iş yoktu. İstanbul listesine Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve onun, kendi tâbirile İdeal Arkadaşları, yani Adnan Menderes, Dr. Mükerrem Sarol ve Kemal Onan (Con) gireceklerdi. D. P. İstanbulu böyle kurtaracaktı. Hakikaten bu haftanın ortasında Bayar ve Menderes İstanbuldan aday olacaklarım bildirdiler. Fakat Cumhurbaşkanı Bursayı, Başbakan Aydını tabii ihmal etmiyorlardı.

C M . P.

Parlak istikbâl

Bu hafta içinde Türkiyedeki en nikbin adamlar aransa, mutlaka Kızılay civarında bir sokak üzerindeki yassı eve müracaat etmek lâzımdı. Ev. C. M. P. nin Genel Merkeziydi. Ankara seçimleri mi? C. M. P. nin cebindeydi. Çorumdan mı bahsettiniz? C. M. P. garanti kazanacaktı. Erzurum mu dediniz? C. M. P. vaziyete hakimdi. Sinop ? C. M. P. nin kalesiydi. Maraş mı? Seçimlere bitmiş nazarıyla bakılabilirdi. Kırşehirden şüphe dahi etmek caiz değildi. Konyayı C. M. P. fethetmişti. Uşakın kalbi C. M. P. diye atıyordu. İşin aslında bir atan vardı ama bunun Uşakın kalbi olduğu son derece şüpheliydi!

C. M. P. bu hafta içinde kollarım sıvamıştı. Partiler içinde en iyi çalışan oydu. Gerçi, yassı evdeki hayallerin tahakkuk etmesine imkân yoktu; ancak, aklı başında olanlar C. M. P. nin bu seçimlerde geçen defaya nisbetle asgari bir misli fazla, yani 1 milyonun üstünde oy alacağını tahmin ediyorlardı. Ancak C. M. P. Kırşehir hariç, Türkiyenin hiç bir tarafında mahallin 1 numaralı partisi değildi ve bilindiği gibi bizim seçim kanunu bütün şansı 1 numaralı partiye inhisar ettiriyordu. Eğer C.M.P. nin çalışkan idarecileri böyle bir partide bulunsalardı gayretleri hemen bu seçimde mükâfatlanabilirdi. Fakat nisbî temsille yapılacak bir seçimde C. M. P. şimdiden kendi yerini hazırlıyordu ve istikbali hesap ederek davranacak politikacılar için bu, büyük bir avantajdı.

C. M. P. seçimlerde büyük vilâyet olarak Ankaraya yüklenmek gibi fena bir ata oynamıştı. Bunda biraz da Osman Bölükbaşının, Ankaradan aday gösterilmek istenilen avukatlarının rolü olmuştu. Onlar Osman Bölükbaşıyı Ankarada en kuvvetli par-

tinin C. M. P. olduğu hususunda ikna etmişler, adaylıklarından birini oradan koymaya razı etmişler, sonra da çalışmaya koyulmuşlardı. Halbuki Ankaranın içinde C. M. P., Hür. P. den bile az rey almaya mahkûmdu. Şehirli ve münevverin C. M. P. yi tut. madiği bir hakikatti. Ankara köylerindeki muhafazakâr zümrenin reyinin ise kâfi geleceği son derece şüpheliydi. Bu, yanlış bir adım olmuştu. Eğer C. M. P. kuvvetlerini başka bir vilâyete teksif etseydi milletvekili adedini arttırmak şansım kuvvetlendirmiş olacaktı. Nitekim geçen haftanın sonunda Ankarada yapılan ve hâdiseli geçen bir miting bunun böyle olduğunu gösterdi.

Devam eden tahkikat

Bu haftanın içinde C. M. P. nin ince, zayıf, sinirli ama sakin olduğu zamanlar aklı selim sahibi lideri Nureddin Ardıçoğlu mütemadiyen Adliyeye taşınıp duruyordu. Geçen haftanın sonunda C. M. P. Ankarada bir miting tertiplemişti. Mitinge her parti den vatandaşlar katılmıştı. İdareciler kürsüye Osman Bölükbaşının zincirli bir resmini çıkarmışlar ve Bölükbaşının vaktiyle söylenmiş nutuklarından birini telden vermeye başlamışlardı. Mitingte telden nutuk verilir mi ? Üstelik Bölükbaşı gibi uzun konuşan bir hatibin nutku.. İhtimal ki dinleyiciler bıkıp can sıkıntısına dalacaklardı. Ama emniyet kuvvetleri bir taktik hatası yaparak resimden zincirleri söktürmek hevesine kapılmışlar, bunun üzerine bizzat halk kendilerine mukavemet etmiş, hâdiseler çıkmıştı. Bu haftanın başında Zafer, Bölükbaşıyı İsaya benzeterek zincir hâdisesi aleyhinde ver yansın etmişti. Ama Bölükbaşıyı böylesine mağdur eden, ona haksız ıstıraplar veren D. P. Meclis Grubu azalarının tıpkı İsanın başına gelenlerin Hristiyanlığı kuvvetlendirdiği gibi Bölükbaşının maruz bırakıldığı akibetin de elbette ki C. M. P. yi, daha doğrusu Muhalefeti kuvvetlendireceğini hesaba katmaları lâzımdı.

Nureddin Ardıçoğlu kısa zamanda hâdise şahidlerinden, daha doğrusu mağdurlarından Birinci Şube Müdürünün lehteki beyanlarıyla kendisinin suçsuz olduğunu belli etti. Ardıçoğlu halkı tahrik değil, sükûnete davet etmişti. Görenler hep böyle söylüyorlardı. Hâdise hakikaten talihsizlikti. C. M. P. nin Ankara şehri iiçindeki şansını ister istemez biraz daha azaltacaktı.

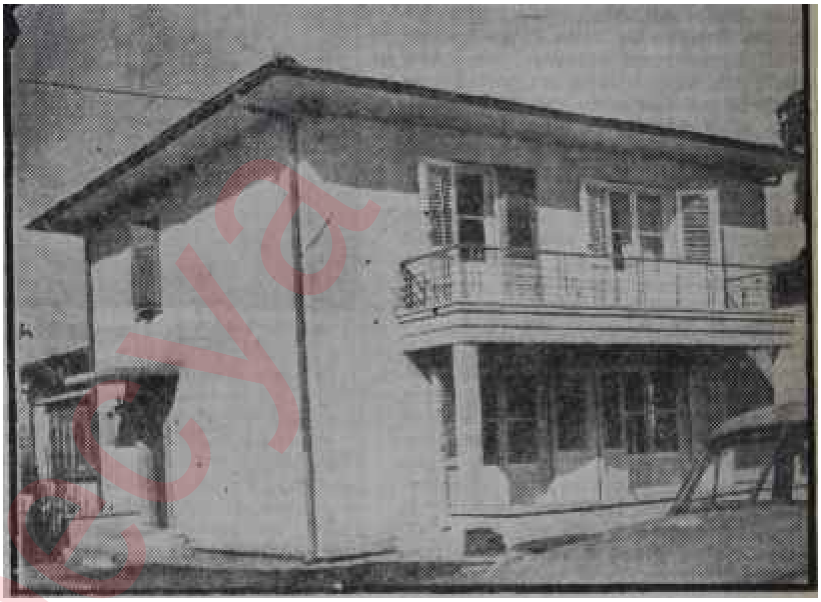
C. H. P.

Favori at

Bu haftanın içinde Ankaradaki tek ziyaretgâh Rüzgârlı sokaktaki D. P. Genel Merkezi değildi. Mebus Evleri mahallesindeki iki katlı, Ayten Sok. No. 22 adresini taşıyan bir ev del, ziyaretçi bakımından ötekini hiç aratmıyordu. Evde C. H. P. Genel Başkam İsmet İnönü kalıyordu, Misafirler bu haftanın başında süratle arttı. Bunların ekserisini suratları asık insanlar teşkil ediyordu. Evin telefonları daima çalıyor ve herkes Paşadan "on dakika" lık randevu istiyordu. Randevu kendilerine verilmediği takdirde kızanlar bulunmuyor. değildi. İstedikleri "on dakika"dan ibaretti. Halbuki unutuyorlardı ki bir günde sadece 1440 dakika vardı ve İsmet İnönü bir günde azami 144 kişiden fazlasıyla "on dakika"dan fazla konuşmak imkânına sahip değildi. 145'inci maalesef Paşanın vakti olmadığı cevabını alıyor ve üzülüyordu.

Ziyaretçilerin ekseriyetini yoklamaların talihsiz adayları teşkil ediyordu. Hepsi bir haksızlığa veya talihsizliğe uğradığım bildiriyor ve bunun tamirini İsmet İnönüden bekliyordu. Eğer kendileri aday gösterilmezse, bulundukları vilâyette C.H.P. seçimleri mutlaka kaybedecekti: İsmet İnönü bunların hepsinin gönlünü alıyor ve seçimlerin altı ay sonra yenileneceğini hatırlatıyordu. Ümidi kaybetmek için bir sebep yoktu. Ama anlaşılıyordu ki milletvekilliğinin yüzü tatlıydı.

Bu sırada C. H. P. kendi listelerinde aday olacaklardan bir taahhüdname almakla meşguldü. Eski Parti, belki de Demokrasi yıllarında ilk defa olarak akıllıca bir hareket yapmış ve Muhalefetin müşterek beyannamesini tekabbül ederek bunu gerçekleştirmek taahhüdünde bulunmuş, tu. Altı ay içinde seçime gidilecekti. Ama bunu yapabilmek için Meclisteki C. H. P. Grubunun bu yolda bir karar alması elzemdi. Kararı ise teker teker milletvekillerinin reyleri sağlayacaktı. O halde C. H. P., kendi adaylarından altı ay içinde Meclisi feshetmek, yani dört senelik maaşı, 2800 liraları cebe atmak hülyasına iltifat etmemek taahhüdünü almak zorundaydı. Parti Merkezi kararında son derece ciddiydi. Nitekim esaslı bir karar aldı: Her aday böyle bir vesika imzalayacaktı. İmzasını inkâr edecekler, Meclisin feshine yanaşmayacaklar ise Partiden ihraç edilecekti. Yani altı ay içinde, bütün antidemokratik kanunlar önündeki "anti" eki kalktıktan sonra bir C.H.-P. milletvekili Meclisin feshine ve seçimlerin yenilenmesine oy vermezse -her milletvekili kanaatinde ve reyinde hürdür- Partiden ihraç olunacaktı. Böylece altı ay sonra Mecliste bir C. H. P. Grubu kalmayacaktı. Bu karar, seçimlerde zaten "en kuvvetli Muhalefet partisi" olan C. H. P. nin millet nazarındaki itibarını bir hamlede arttırdı. C. H. P. hakikaten açıkgözlük etmişti ve öteki muhalefet partilerini bastırmıştı.

İsmet İnönü'nün karargâhı

145 inciye yer yok!

Buna rağmen yoklama neticelerinin C. fi. P. yi orada ve burada zayıflatacağı şüphesizdi. Kaybedenler kolaylıkla başka partilere dönüyorlardı. Daha döneceklerdi de.. Üstelik her yerde "en makbul olan"ın seçildiğini ileri sürmek de son derece zordu. Fakat C. H. P. İktidarı alma sa bile çok sayıda Muhalif milletvekilini Meclise sokmak ümidini kuvvetle muhafaza ediyordu. Ayten Sok No. 22sakini İsmet İnönü ise şöyle diş yordu: "- Meclise Muhalefet iki yüzün üstünde milletvekili soksun, dünyanın en bahtiyar adamı ben olurum, zira başladığım iş, Demokrasi dâvası salim yola girer".

İnönünün yanındakiler ilâve edi yorlardı:

"— Milletvekilleri üç yüzün üstünde olursa, Demokrasi volunda tam elli yıl ileri gideriz."

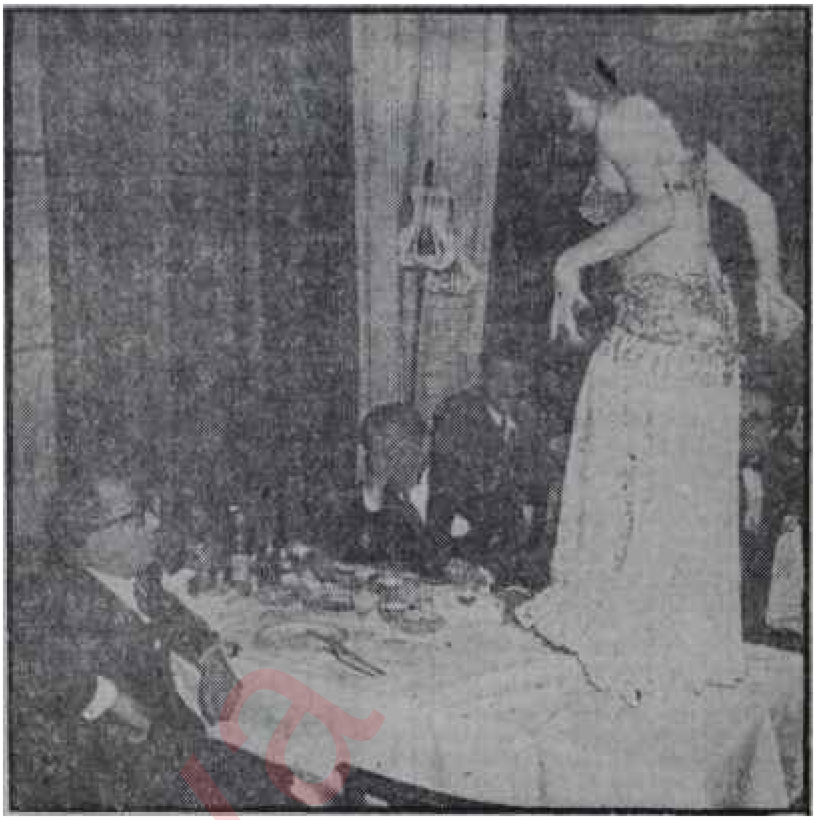
Hür. P.

Aday buhranı

D.P., C.H.P. ve C.M.P. de, aday adaylarının sen aday gösterileceksin, ben aday gösterileceğim diye birbirlerini yedikleri, Genel Merkezleri türlü baskılar ve tesirler altında tutarak aday gösterilmelerini sağlamağa çalıştıkları şu son hafta içinde Hür. P. de garip bir sıkıntı göze çarpıyordu. Diğer Partilerin aday listelerine girebilmek için yırtınan aday adayları nedense bir türlü Hür. P. ye iltifat etmiyorlar ve Hür. P., seçimlere katılacağı bir hayli mahdut sayıdaki vilâyetler için bile aday bulmakta zorluk çekiyordu. İşbirliğinin fikrî sahadan amelî sahaya seçememiş olması, dolayısı ile Hür. P. ye tanınacak kontenjanın ortadan kalkması pek çok aday adayını bu partiden aday olmak fikrinden vaz geçirmiştir. 3u aday adaylarına göre teşkilatını tamamlamamış, seçmen karşısında seçim imtihanı vermemiş, yarın ne olacağı belli olmayan ve memleket sathında sesini uzun boylu duyuramamış bu partiden adaylık koymak kaybedeceğini bile bile kumar oynamak gibi birşey olacaktı.

Nitekim bu haftanın ortalarında C. H. P. ve C. M. P., hemen hemen bütün adaylarını tesbit ettiği ve bunları ilân ettiği halde Hür. P. bu listeyi ancak peyderpey ve zorluk, la neşredebiliyordu. Pek çok vilâyet için aday bulmakta zorluk çeken Hür. P. liler zaman zaman asabiyete kapılıyorlar ve hiç değilse fikrî cephesiyle devam eden işbirliğine bile aldırmadın içlerini dökebilmek için meydan mitinglerinde C. H. P. ye veryansın edyorlardı. Tabii bunlar Hür. P. nin acemi politikacıları idi. Nitekim geçen haftanın son günü Ankara Kazalarından Kalecikte yapılan bir meydan mitinginde bu genç ve acemi politikacılardan biri kürsüye çıkmış ve kontenjandan pay koparamamanın acısı içinde, içindekileri dışarı dökerken, işbirliğinin gerçekleşmemesinin bütün suçunu C.H.P. ye yüklemeğe kalkışmıştı. Bukadarla da iktifa etmeyen politika çömezi hücum oklarını D. P. yerine C. H. P. ye çevirince meydanı dolduran dinleyicilerin yavaş yavaş meydanı terk ettiklerini görmüş ve şaşmış kalmıştı. Seçmen, işbirliğinin ne demek olduğunu bir çok amatör politikacıdan daha iyi anlamıştı ve gerektiğinde sessiz sedasız da olsa icap eden dersi veriyordu.

Hür. P. Genel. Merkezi öylesine bir çıkmaza düşmüştü ki seçim şansı olsun olmasın önüne gelene adaylık teklif ediyordu. Nitekim bu haftanın başında sabık Temyiz Başkanlarından Bedri Kökerin bile aday gösterileceği rivayetinin ortaya çıkması Hür. P. deki aday buhranım bütün açıklığıyla ortaya koyuyordu. Maamafih Hür. P. listesinden Bedri Kökerin aday gösterilmesi gerçekleşirse şaşmamak lâzımdı. Zira bu hareket Hür. P. nin ne ilk, ne de son hatası idi. O Hür. P. ki, bir zamanlar Yunus Muammer Alakant'ı da sinesine almamış mıydı ?

Sabık Temyiz Başkanı Bedri Köker eğleniyor

Çadırımın üstüne şıp dedi damladı...

Yeni taktik

İşbirliği, sayesinde elde edebilecekleri kontenjanı kaçıran Hür. P. liler hiç değilse eldeki milletvekilliklerini kaçırmamak için yeni bir taktik aramak zorundaydılar. Bu taktik de bu haftanın ortalarına doğru belli oldu. Hür. P. as kozlarını kazanma ümidi en çok olduğunu sandığı Sakarya, Balıkesir, Diyarbakır, Manisa ve İstanbul gibi şehirlerde oynayacaktı. Diğer vilâyetler için küçük kozlar kırılacak ve bahta ne çıkarsa ona katlanılacaktı. Ama hiç değilse aslar kaybedilmemeli ve partinin hayatiyeti bir dahaki seçimlere kadar garanti altına alınmalıydı. Yalnız yeni taktiğin de şaşılacak bir tarafı vardı. Hür. P. İstanbuldan son derece ümitli görünüyor ve nasıl Ankarada C. H. P. nin karşısına C-M. P. "Bomba bir liste" ile çıkmağa hazırlanıyorsa ayni şekilde Hür. P. de İstanbulda C. H. P. nin karşısına "sıkı bir liste" ile çıkıp neticeyi C. H. P. nin elinden almağa çalışıyordu. C. M. P. gibi Hür. P. de iyiden İyiye asıl rakibin kim okluğunu unutmuşa benziyordu.

Gazeteciler

Yuvaya dönüş

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü sabahı Ankara Merkez Ceza ve Tevkif evinin kapısında gençten, saçları yeni yeni uzamağa başlamış bir adam büyük bir sabırsızlık içinde kendisini almağa gelecek olanları bekliyordu. Saçları yeni yeni uzamağa başlıyan bu genç adam 7 ay 23 günlük "şerefli bir mahkûmiyet"i tamamlamış olan Gazeteci Metin Tokerdi. Metin Toker sabah saat 8:30 da dendiği halde, 7.30 da tahliye edilmişti ve hapishane kapısının önünde yalnız gazetecileri bulmuştu. Biraz sonra Ankara plâkalı hususî bir araba Metin Tokeri alıp Bahçelievlerdeki evine götürüyordu. Kapıyı açan hizmetçi tanımadığı Metin Tokere. Özden Toker ile İnönünün Metin Tokeri karşılamağa gittiklerim ve evde kimse olmadığım söylüyordu. Toker' kendisim tanıttıktan sonra evine girdiğinde ilk işi kızını sormak oldu. Metin Toker çocuğunu ilk defa olarak hür kollarının arasına almıştı ki içeriye Hapishanede kimseyi bulamamış olan İsmet İnönü ile Özden Toker girdiler. 7 ay 23 günlük bir hasret sona ermiş ve gazeteci Metin Toker evine kavuşmuştu.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli-Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

-XIV-

Türkân ARSAN

Azimli Millet'den kasıt nedir? Bir Milletin azimli olabilmesi için ne gibi vasıfları ve şartları haiz olması lazımdır? Hiç şüphesiz ki bir şeye azim, teşekkül etmiş bir karakterle birlikte düşünülür. Şahıs--a olgunlaşabilmek, milletçe bu seviyeye ulaşabilmek için her şeyden önce sarsılmaz, dayanıklı bir karaktere sahip olmak lâzımdır. Ferdi azimlerin heyeti umumiyesi milli azmi hasıl edeceğine göre demokratik idarede ilerlemek yolunda milletin azmi, fertlerin siyasi karakterinde aranır kanaatındayız.

Yeryüzünde mevcut idare mekanizmaları arasında insan haklarına karşı bir koruyucu mahiyeti arzedebilmesi bakımından demokrasi hemen diğer rejimlerin en ehveni olarak kabullenip benimsenen bir rejimdir. Esasen kısa olan ömür boyunca bir de cemiyet; insan omuzlarına ağırlığı ile çökerse hayat bir kat daha çekilmez hal alır. Bizzat; millet olarak ferdi irade ve arzuların rol oynıyabileceği, insan hürriyetlerini cemiyet takyitleri ile bağdaştırabilen bir rejim olması itibariyle demokrasi en iyi rejimdir diyoruz.

İnsanın kendisine olan öz saygısı hiç bir zaman cehaletle bağdaşamaz. Hürriyet ancak bilgi ve kültürle müsavi olarak aynı yolda yürür. Cahil bir milletin demokrasi yolunda ilerlemesi çok güçtür. Bu güçlük belki de imkansıza yakındır.

Demokratik rejimde ilerlemek için en başta fertlerin siyasî karakteri haiz olması lâzımdır. İstenen şeyin bilinerek istenmesi, şuurlu ve gayeli bir yolda yürümek icap eder. Ferdî şuur neticede milli şuuru hâsıl eder. Milli şuur ile irade varılmak istenen gayeyi bilerek elde edebil mek arzusu ise hiç şüphesiz kültürle mevzuubahis olur. Milli azim için siyasi karakter şarttır. Siyasi karakteri haiz olabilmek için de kültüre sahip olmak icap eder. Ancak kültür temeli üzerine bina edilen demokratik rejimlerde ilerleme mevzuubahis olabilir.

O halde demokratik rejimde ilerlemek için azimli milletlerin ilk hareket edecekleri nokta vatandaşın büyüğünden küçüğüne kadar kültürü yaymak, bunun için yapılması lâzım gelen şartları ön plâna almaktır. Zira demokrasi yolunda ilerlemek için kültürlü millet olabilrmek birinci plânda gelen bir ön şarttır.

Mademki demokratik idare mevzuubahis, o halde her şeyden evvel milleti temsil edenlerin millete tâbi olması da şarttır. Ferdi siyasi karakter o derece kuvvetli olmalı, her fert seçtiğini o kadar şuurla işbaşına getirmeli ki, kendi fikirlerinin tahakkukunu temin edecek icraatı onlarda bulamazsa doğru yola onları sevkedebilmeli, icabında onları düşürüp yerine yenilerini seçebilmelidir. Vatandaş seçmenlerini ne gaye ile seçti ise onların o gayede yürüyebilmelerini kontrolü vasıtası ile temin edebilmeli yoksa dünya yüzünde bir çok yerlerde misallerine rastlandığı gibi asla seçtiklerinin inhiraf eden fikirlerine tâbi olmamalıdır. Ne pahasına olursa olsun seçtiklerini daimi kontrol altında bulundurmağa çalışabilmen, onları denetliyebilmeli, bu hususta-ki karşılaşacağı güçlüklerden yılmamalıdır. Hiç şüphesiz ki kontrol ve tenkit demokratik rejimde ilerlemenin en belli başlı şartlarından biridir.

Bu mevzuda vatandaşı bekliyen diğer bir vazife de seçime can ti gönülden, şuurla iştirak etmektir. Esasen kültürü birinci plânda ele aldığımıza göre kültürlü fertlerin seçimden kaçınması, ona lakayt kalması asla mevzuubahis olamaz.

Bütün bunlardan başka demokratik idarenin en üstün vasıfları olan 1) Müsavat, 2) Adalet, 3) Hürriyet., fikirleri bütün esasları ile benimsenip kabullenmeli, bir şahıs diğer bir şahsa, bir zümre diğer bir zümreye asla ne feda ne de tercih edilmelidir. Esasen bir milletde mutlak müsavat ve mutlak adalet prensipleri tam mânası ile tahakkuk etmedikçe demokrasi mevzuubahis olamaz. Mutlak müsavat ve her türlü kayıt ve şarttan uzak tam manasiyle bağımsız bir adaletin tahakkuku da insan hürriyetleri için en büyük ve mukaddes şartlardandır.

Diğer bir husus da şudur ki; Vatandaş ilerlemek yolunda atılan her ileri yeniliği benimsiyecek ne pahasına olursa olsun asla bir adım geri atmıyacaktır. Bayrağa duyulan hürmet ve sevgi kadar ileri adımlı her inkılap, da benimsenip mukaddesleştirilecektir.

Bundan başka vatandaşlar ilerlemek için bir takım fedakarlıklara katlanmak mecburiyetinde iseler buna seve seve katlanacaklardır. Ancak milletçe yapılan fedakârlıklar sayesinde devlet ve millet yükselip ilerliyebilir. Fakat hiç şüphesiz ki bu fedakârlıklar muayyen bir neslin mahvına sebep olacak vüsatda olmamalıdır. Demokratik rejimde yapılan ilerlemeler için fedakâr, lıklara milletçe baştan ayağa bir ruh halinde katlanabilmek olgunluğunu bütün fertler gösterebilmeli ama küçük fertlerin omuzlarına binen yüklerle; büyüklerin refahı asla sağlanmamalıdır.

İşte kısaca ve derinleşmeden temas ettiğimiz bu hususlar göz önünde tutulacak olursa azimli milletler için demokratik rejimde ilerleme mevzuubahis olabilir.

Gönül arzu eder ki, dünya üstündeki bütün, büyük küçük milletler demokratik rejimlerle arzu edilen neticeleri elde edebilsinler. Onun sulhperver havasına kendilerini olanca kuvvetlerile kaptırabilsinler.

Müsabaka Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için geçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli 'milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yasılacak, uzunluğu de 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar 5nee AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurularak bir küçük jüri tarafından incelenerek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların nesrine 1 Temmuz lS67'de başlanacak ve 30 Nisan, 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayısı başında toplanacak olan selahiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakki ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olsa Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsleyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası Servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Kıbrıs

Maurice Faure
Leb demeden...

Rey alış verişi

Geçen hafta başında, Cumhuriyet Hükümetinin sayfiyedeki Başkanlık odasının rahat koltuklarını gömülen son derece şık iki adam, köpüklü kahvelerini içerken hatırladıklarından memnun görünüyorlardı. adamlardan uzun boylusu Fransanın Dışişleri Bakan yardımcısı Mirice Faure'du. Cezayir meselesini Birleşmiş Milletlerde görüşüleceği şu günlerde taraftar toplamaya çıkmıştı. Fransa Birleşmiş Milletler tihanının çok çetin olacağını biliyordu. Cezayirde terörden başka bir yapmamakta ısrar eden insan hakları memleketinin karşısına, Arap dünyası haklı bir dosyayla çıkıyordu. Amerika bile bu sefer Fransayı desteklemeye cesaret edemiyordu. Fransa Birleşmiş Milletler badiresini geçiştirebilmek için dostlara muhtaçtı.

Doğrusu "Sulka" kravata Dışişleri Bakan yardımcısı, Türkiyenin kapısım çalarken pek ümitli değildi. Türkiye bir müslüman memleketiydi. Cezayirlilerin şimdi giriştiği istiklâl mücadelesini otuz küsur sene evvel yapmıştı, Türk milletinin kalbi herhalde istiklâl için çarpışan Cezayirlilerle beraberdi.

Sonra Cumhuriyet Hükümeti bir

KİM

Son haftalarda entellekttiel muhitlerin en büyük eğlencesi "kim kazanacak" oyunudur. Gerçi herkes gazetelerin önayak olduğu bu oyunu oynamaktadır. "D. P. iktidardan gitmez" veya 'iktidarı evelallah devireceğiz" lâfları iddiasız vatandaşların ağzından sık sık işitilmektedir. Ama ne de olsa aydınların yoğurt yiyişi farklıdır. Kanaatlerini, Uç değilse ilk bakışta, son derece mantıki gözüken izahlarla desteklemeyi ihmal etmemektedirler.

Bu kimseler, objektif bir hava vermek istedikleri tahminlerine esas olarak geçen seçimlerin neticelerini almaktadırlar. D. P., 1954 te bağımsızlar ve muhalefetten 1,250 milyon rey fazla almıştı. Ama o tarihten beri köprülerin altından bir çok su akmıştır:

Seçimlerden iki ay evvel kurulan C. M. P., son üç yıl içinde seçmen sayısını bir bayii arttırmıştır. Evvelce iktidara oy veren bir çok dindar seçmen, hâlen C. M. P. yi tercih etmektedir. Batnı mâderden kopan Hür. P., D. P. teşkilâtım ve seçmenlerini kendine çeken kuvvetli bir cazibe merkezidir.

Sonra bu yıl, bir milyondan fazla genç seçmen ilk defa reylerini kullanacaktır. Eski G. H. P. devrini tanımıyan gençlerin, yaşları icabı muhalefete sempati duymaları muhtemeldir.

İktisadî şartlar da, 1954 e nazaran çok değişmiştir. 1954 te pek hissedilmiyen fiyat yükselmeleri ve yoklar, köylere kadar sirayet etmiştir. Yemeklik buğdayını satın almak mecburiyetinde kalan köylüler, buğday fiyatlarının 40 a çıkarılmasını hoş karşılamamışlardır. Diğer köylüler, satın aldıktan malların fiyatlarına nazaran 40 kurusu bile çok az bulmaktadırlar. 2 milyara yaklaşan borçlar, tecil edilse de, köylüyü acı acı düşündürmektedir.

Hele hayat pahalılığı ve yokların şehirlerde yaptığı tahribat derin izler bırakmıştır. 1954 te ekseriyetinin reylerini D. P. ye verdiği işçi kütleleri diğer bir çok şikâyetlerin yanında, ekmek fiyatlarına yapılan son zammı affedememektedirler. Vâdettiği grev hakkını bile vermiyen iktidardan iyice soğumuşlardır. Gecekondu sakinleri talihlerine artık tevekkül içinde boyun eğmemektedirler. Ümitlerini iktidarın değişmesine bağlamışlardır. Faydası meçhul Millî Korunma Kanunu satıcı kadar alıcıyı da sukutu hayale uğratmıştır.

Aydın (kimselerin ve memurların ise kime rey vereceği cümlenin malûmdur...

İktidarın yaptığı bazı psikolojik hatâlar, iktisadi sıkıntıların doğurduğu memnuniyetsizliği daha da arttırmıştır. Bölükbaşının tevkifi, bir çok mütereddit vatandaşı muhalefete kazandırmıştır. İnönüye yapılan haksız ve kaba hücumlar, ananevi olarak büyüklere hürmet gösteren birçok köylü ve şehirli vatandaşın hoşuna gitmemektedir. 6-7 Eylül hâdiselerinden sonra, en büyük seçim çevresinin akıbetini tâyinde mühim rol oynıyan ekalliyet reyini bu sefer muhtemelen D. P. ye vermiyeçektir.

Bütün bu sebeplerin köylerde pek rol oynamadığı farzedilse bile. 1954 neticelerinin incelenmesi, D. P. nin galibiyeti köylerden çok şehirlerde kazandığım göstermektedir. Köy reyi iki parti arasında aşağı yukarı müsavi bir şekilde taksini olmuştur. D. P. geçen seferki zaferini, büyük ölçüde, şehirlerde ekseriyeti teşkil eden işçi ve esnaf ailelerine borçludur. Hayat pahalılığı ve yoklardan en çok ıstırap çeken bu seçmenleri D. P. çoktan kaybetmiştir.

İş bu kadarla da bitmemektedir. Hizipleşmelerden bir türlü kurtulamıyan iktidar partisi mütemadiyen zayıflamaktadır.

D. P. aleyhine çalışan daha bir sürü sebep saymak kabildir. Esasen 6-700 bin reyin muhalefete kayması iktidarın düşmesine kâfi gelecektir.

Sütten ağzı yanan aydınlar sözlerine "tabiîdir ki bütün bu hesaplar vatandaşın attığı rey aynen sandıktan çıktığı takdirde" doğrudur lâfını

kaç senedir Arap] memleketlerinin teveccühünü kazanmaya çalışıyordu. Bu uğurda İsrailden elçisini bile çek. mişti. Irak dahil bütün Arap memleketlerinin Cezayir meselesinde ne kadar hassas olduğu cümlesin malûmuydu. Yunanistan bile Araplarla iyi geçinmek için Cezayir meselesinde Fransanın aleyhinde oy kullanıyordu. Bu durumda Türkiye, Arap Dünyasını gücendirecek bir jest yapmaktan çekinecekti.

Türkiyeyi ikna etmenin zor olacağını düşünen Maurice Faure mevzuun etrafında dolaşıp duruyordu. Türk . Fransız iktisadi münasebetlerinden bahsediyordu. Muazzam kalkınmaya Fransanın çok daha aktif bir şekilde iştirak edebileceğini hatırlatıyordu... Fakat Cumhuriyet Hükümetinin ince zekâlı Başbakanı leb demeden leblebiyi anlamıştı. Çok konuşan diplomatın hemen sözünü keserek: "Türkiyenin Cezayirde Fransayı desteklemesini istiyorsunuz değil mi?" dedi. Birden şaşıran Faure evetimsi bir cevep verdi. İktidarın başı yapacağı pazarlığı çoktan hazırlamıştı. "Kabul, Türkiye Fransayı Cezayirde destekliyecektir. Ama Kıbrıs için de Fransa aynı şeyi yapacaktır." Faure tereddütsüz eveti yapıştırdı.

Adnan Menderes
Leblebiyi anladı

İşte. ince oyunları pek seven iki şık adam bu kolay pazarlıktan dola-

KAZANACAK?

Doğan AVCIOĞLU

ilâve etmeyi unutmamaktadırlar.

Yukarıda sayılan bir sürü makûl sebebi, reddetmekte meşhur Zafer gazetesi bile güçlük çekecektir. Ama yine de madalyonun bir de ters tarafı olduğunu akıldan çıkarmamak lâzımdır.

Herşeyden evvel, büyük seçmen kütlelerinin rey verdikleri partiye olan sadakati hatırlanmalıdır. Memnuniyetsizliğin şimdikinden daha az olmadığı 1950 seçimlerinde C. H. P. nin 3 küsur milyon oy toplaması diğer sebepler kadar, seçmenin sadakatiyle izah edilebilir. Ayni sadakatin D. P. için de varit olduğunu kabul etmek makul bir faraziyedir. Bu müşahede, bir çok vilâyette 1954 seçimlerini büyük farkla kazanan iktidarın ekmeğine yağ sürmektedir. Seçmenlerin sadakati farkın kapanmasını önliyebilir.

Sonra iktidarda olmanın yıpratıcı tesirleri kadar, avantajları da mevcuttur. Vatandaşların çoğunda görülen asırlık korku, çekingenlik ve tecrübesizlik gözönünde tutulursa, idare cihazını elde tutmanın faydaları kolayca anlaşılır. 37 valinin iktidar partisinden adaylık için müracaatı, idare mekanizmasının seçimlerin neticesi üzerinde ne tarz bir rol oynıyacağını belirten bir işarettir.

İnhisar altındaki radyo, hür basının önüne dikilen mamalar, seçmen kütükleri hikâyesi vs. herhalde muhalefetin lehine çalışmamaktadır.

İktidarda olmak sadece baskı yapmak değil, tatlı hayaller kurdurmak imkânını da vermektedir. Kura ile arsa tevzii, gecekondu tapularının tescili, köy kredileri v.s. her seçmenin kolayca kaçamayacağı tuzaklardır.

Diğer taraftan "giden ağam, gelen beyim" siyasetine dört elle sarılan tüccarların cömert teberruları sayesinde iktidar partisi, muhalefetin aksine, son derece zengindir. Seçimlerde istediği kadar para harcayabilir... Bol miktarda cipe ve paraya sahip olmanın, ne kuvvetli bir koz teşkil ettiğini, köy köy seçim propagandası yapan herkes teslim edecektir.

Bundan başka, ahlâki mülâhazalar Ur kenara bırakılırsa, D. P. rey toplama usullerini çok iyi bilen tecrübeli bir teşkilâta sahiptir. Bu meslekten politikacılar, inkılâplar ve din düşmanlığı arasındaki farkı pek iyi göremiyen vatandaşları ikna etmekte fazla güçlük çekmiyeceklerdir. Bir enflâsyon arazının istismarı olan "evvelce cebiniz para görüyor muydu" tekerlemesini, bir çok köylü vatandaşa, makul gösterebileceklerdir.

Umumi sebeplerin yanında, mahallî mülâhazalar da, seçimlerin neticesini tayinde, herhalde hatırı saydır- bir rol oynamaya namzettir:

Orman bölgeleri, eh iyi niyetlerin beceriksiz bir tezahürü olan meşhur Orman Kanununu hâlâ unutmamışlardır.

İktisadî kalkınmayı seçim menfaatlerinin gölgesinde yürüten D. P. bazı yerlerde, çektiği sıkıntılara rağmen kolayca "Allah razı olsun" demeye alışmış vatandaşların "lûtfuna" nail olabilir. Teri kurnazca seçilen bir fabrika, mektep, çeşme v. s. reylerin istikametini değiştirebilir. Lokanta vitrinindeki yemeklere bakarak doyan aç adam misâli, meşhur imar bir çok seçmeni, D. P. iktidarına karşı duydukları minnet hissini izhara sevkedebilir...

Nahiyeleri kaza, kazaları vilâyet yapmak da denenmiş rey toplama usulleri arasındadır.

Bilhassa Doğu illerinde muayyen şahısları elde etmek, binlerce reyi sürüklemeye kâfi gelmektedir. Ağalar ve şeyhler kadrosu bir hayli geniş olan D. P. bu bakımdan da avantajlı durumdadır.

Herhalde daha bir çok faktör, seçim neticelerine tesir edecektir. İktidar aleyhine çalışan faktörler, lehinde sıralananlardan daha ağır basacak mıdır? Dış politika yazarlarının bir varmış bir yokmuşlardan sonra, yazılarının sonuna koymayı pek sevdikleri "bakalım hâdiseler ne gösterecek" tekerlemesi, bu suale'en uygun düşen cevap olacaktır.

Bir çok meçhule rağmen," ortada ne çok nikbin, ne çok bedbin olmayı icap ettirecek bir durum mevcuttur.

1954 SEÇİMLERİNİN NETİCELERİ

AFYON

	Merkezde	Kazalarda
D. P.	18129	71887
C. H. P.	6949	83928
C.M.P.	10140	13254

AĞRI

D. P.	12753	29767
C. H. P.	4743	12464

AMASYA

D. P.	19487	29525
C. H. P.	16773	19000
C.M.P.	1643	2677

ANKARA

D. P.	32025	149903
C. H. P.	23255	119259
C.M.P.	6222	29381

ANTALYA

D. P.	18778	63777
C. H. P.	8692	38146

AYDIN

D. P.	25990	79570
C. H. P.	10*7	43156
C.M.P.	1281	2355

BALIKESİR

D. P.	94515	128478
C. H. P.	13244	77885
C.M.P.	1189	6091

BİLECİK

D. P.	7004	28340
C. H. P.	4973	20704
C.M.P.	290	1322

BİNGÖL

D. P.	1731	8275
C. H.P.	3697	4560
C.M.P.	1120	3409

BİTLİS

D. P.	5628	15093
C. H. P.	3054	3849

BOLU

D.P.	15211	70293
C. H. P.	4706	30935
C.M.P	620	5216

BURDUR

D. P.	14145	22597
C. H. P.	10388	15122

BURSA

D. P.	55109	103440
C. H. P.	23244	53053
C.M.P.	4029	11631

ÇANAKKALE

D. P.	8302	72119
C. H. P.	4014	37704
C.H.P	401	3738

ÇANKIRI

D. P,	14404	28587
C. H. P.	8304	
C. M. P.	4191	6305

ÇORUH

D. P.	3063	36802
C. H. P.	3898	19973

ÇORUM

	Merkezde	Kazalarda
D. P	25164	67168
C.H.P.	10290	41120

DENİZLİ

D. P,	19383	64929
C. H. P.	13237	49712

DİYARBAKIR

D. P.	17549	34115
C. H. P.	10443	26030

EDİRNE

D. P.	24019	88894
C. H. P.	8939	26687
C.M.P.	1223	2600

ELAZIĞ

D. P.	22881	26108
C. H. P.	10763	21873
C.M.P.	421	978

ERZİNCAN

D.P.	12666	23351
C. H. F.	10779	22541

ERZURUM

D. P.	24409	99564
C. H. P.	11496	4709S
C.M.P.	6544	30065

ESKİŞEHİR

D. P,	51737	28924
C. H. P.	21075	13219
C.M.P.	6021	2748

GAZİANTEP

D. P.	37399	45618
C. H. P.	29532	29302

GİRESUN

D.P.	15932	57461
C. H. P.	8878	29478
C.M.P	1349	5548

GÜMÜŞHANE

D. P,	7341	38419
C. H. P.	5509	28270

HAKKARİ

D. P.	2564	7237
C.H.P	1382	2907

HATAY

D.P.	18418	67728
C. H. P.	12170	86575
C.M.P.	375	1656

İÇEL

D.P.	22090	51707
C. H. P.	14694	23416

ISPARTA

	13278	38770
C. H. P.	5619	25238

İSTANBUL (Merkez ve kazalar)

D.P.	338810
C. H. P.	144229
C. M. P	4S27S

İZMİR

	Merkezde	Kazalarda
D. P.	103311	206783
C. H. P.	46907	98986

KARS

D. P.	7829	68738
C. H. P.	12715	66612
C.M.P.	2348	16054

KASTAMONU

D. P.	13765	7828*
C. H. P.	6934	38810
C.M.P.	4995	11355

KAYSERİ

D. P.	42552	62216
C. H. P.	19613	37365
C.M.P.	3339	4018

KIRKLARELİ

D. P.	14822	41281
C. H. P.	9370	22746
C.M.P.	576	1268

KIRŞEHİR

D. P.	5948	21963
C. H. P.	3267	15387
C.M.P.	11593	22784

KOCAELİ

D. P.	24453	103093
C. H. P.	11608	49254
C.M.P.	3102	8903

KONYA

D. P.	26944	136987
C. H. P.	18310	87885
C.M.P.	8147	28903

KÜTAHYA

D. P.	21834	60821
C. H. P.	8723	26409
C. M. P.	3804	9003

MALATYA

D. P.	18150	70008
C. H. P.	37449	70191
C.M.P.	308	

MANİSA

D.P.	35519	117000
C. H. P.	1458?	62384
C.M.P	1053	6058

MARAŞ

D. P.	26218	39554
C. H. P.	133544	30814
C.M.P.	2507	1187

MARDİN

D. P.	9055	51565
C. H. P.	5489	37307

MUĞLA

D.P.	12111	52333
C. H. P.	9541	8320*

MUŞ

D. P.	4962	7849
C. H. P.	3552	5233

NİĞDE

D.P.	14538	62371
C. H. P.	11428	30939
C.M.P.	2089	6804

	Merkezde	Kazalarda
ORDU		
D. P.	**221S3**	65300
0. B. P.	11894	50891
RİZE		
D.P.	22349	30437
C.H.P.	**8361**	10904
C.M.P	**1577**	2427
SAMSUN		
D. P.	**26722**	**94876**
C. H. P.	15525	59803
C.M.P	**1365**	2993
SEYHAN		
D. P.	40934	66510
C. H. P.	39851	59889
C.M.P	**1012**	1323
SİİRT		
D. P,	2585	30513
o. m. p.	**2279**	12304
SİNOP		
D. P.	4719	**26213**
c. a. p.	9139	**27954**
C.M.P	4367	16903
SİVAS		
D. P.	**15327**	**101960**
C. H. P.	26551	**72351**
C.M.P	**1948**	**4331**
TEKİRDAĞ		
D. P.	13204	**61788**
0. B. P.	6972	29138
C.M.P	693	1102
TOKAT		
D. P.	**19769**	60632
C. B. P.	**1113S**	54242
TRABZON		
D.P.	20823	63337
C. B. P.	13949	39091
C.M.P.	34	2845
TUNCELİ		
D. P.	**1314**	**15906**
0. E. P.	2994	17472
C.M.P.	84	939
URFA		
D. P.	17369	**47707**
0. B. P.	12269	38379
UŞAK		
D. P.	8983	20991
C. B. P.	**5498**	**22544**
C.M.P.	7621	4180
VAN		
D. P.	8102	25231
C. H. P.	**4506**	14368
YOZGAT		
D. P.	**12017**	67751
C.H. P.	9316	36338
C.M.P.	**2171**	**6694**
ZONGULDAK		
D. P,	22927	109811
C.H.P	13394	40190
C. M. P	2318	9025

yı neşeliydiler. Birbirlerini gayet iyi anlamışlardı. Fransayı Cezayir davasında hiç değilse tek bir müslüman memleket destekliyecekti. Kıbrıs işinde, İngiltere ve Amerikayı ikna edemiyen Türkiye, dört büyüklerden en küçüğünü tezine kazanıyordu.

Delege Seyfullah Esin, Birleşmiş Milletlerde bu zoraki dostun yardunlarından faydalanacakta.

Birleşmiş Milletlerde

Birleşmiş Milletler, bu yıl da, Yunan tezim gündemine almıştı. Dünya Evinin ince kulis oyunlarında pek tecrübesi olmıyan yeni delege Esin, herhalde güç günler yaşıyacaktı. Birleşmiş Milletlerde işler kuliste katledilirdi. Kürsüye çıkıp "Kıbrısın Türkiyeye yakın olduğunu, Adada Türklerin yaşadığını" söylemek neticeye pek tesir etmiyordu. Prensip itibariyle biç bir memleket taksim tezine taraftar değildi. Irak bile, Cezayirde Fransa lehine rey veren bir Türkiyeyi muhtemelen desteklemiyecekti.. Türkiyenin tezine yeni kazandığı Fransayla başbaşa kalması mümkündü.

Avusturya misali

Birleşmiş Milletlerdeki münakaşa devam ededursun, Amerika ve İngiltere Kıbrıs meselesine bir hal şekli bulmak için çalışıyorlardı. NATO nun yeni Genel Sekreteri Spaak da bu yoldaki gayretlerini esirgemiyecekti.

Amerikanın Atinadaki meşhur büyük elçisi Ailen, yeni fikirler ortaya atmıştı. Milletlerarası bir konferanstan bahsediyordu. Ne taksim, ne ilhak iyi hal çareleriydi. Commonwealth içinde veya dışında müstakil bir Kıbrıs tek çıkar yoldu. Türkiyenin endişelerini yenmek için, büyük devletler, Adanın asla ilhak edilemiyeceğini garanti edebilirlerdi.

İki dünya harbi arasında, böyle bir taahhüt Avusturya meselesinde tatbik edilmişti. Milletlerarası bir anlaşma, Avusturyanın Almanya ile birleşmesini önlemişti. Meşhur Anschluss Kıbrısta da sahneye konabilirdi.

Seçimlerden sonra bu mevzuda diplomatik faaliyetin hararetlenmesi kuvvetle muhtemeldi.

Basın

Müflis dost...

«Müflis bir müttefikin kuvvetli olduğu hiç bir zaman söylenemez." Ciddi New York Times'ın başmuharriri Sulzberger Türkiyeden bu intiba ile ayrılmıştı. İktidar ne derse desin Amerikalılar, Türk ekonomisinin içinde bulunduğu güçlükleri görmiyecek kadar kör değillerdi. Otomobil lâstiği, yedek parça, inşaat çeliği yoklarından haberdarlardı. Türkiye benzini bile peşin ödiyerek temin edebiliyordu.

Meşhur imara ve kuvvetli bir orduya rağmen Türkiye iflâsa doğru gidiyordu. Karmakarışık istatistikler müflisin borç miktarını tam olarak tesbite imkân vermiyordu. Ama görünen köy kılavuz istemezdi. Türk parası kıymetinin beste birine düşmüştü.

Türkiye, sırtında ağır Ur yükle bataklığa girmişti. Yürümeye çalıştıkça, iktisadi çamura daha fazla gömülüyordu.

Irak gibi petrole de sahip olmayan Türkiye, fındık fıstık satarak, ağır, askeri ve iktisadî yükü karşılamaya çalışıyordu. Taşıma suyla değirmen dönmezdi.

Plansızlık ayrı bir dertti.

Türkiye tek başına, bu yükün altından kalkamıyacaktı. Baş muharrir Amerikan yardımım zaruri buluyordu. Yalnız Cumhuriyet Hükümetin» bu yardım teklifim, cazip bulması şüpheliydi.

Ciddî gazete, Amerikan askeri yardımının Türkiyenin takatinin üstünde olduğunu söylüyordu. Her Amerikan silâhını sevinçle kabullenen, hattâ daha fazla silâh isteyen Türkler, bunun bütçelerine yüklediği yükü unutuyorlardı. Hibe edilen her tankın kakım, benzin v.s. bir sürü masrafı vardı, Amerika bile iktisaden hırpalanmamak için savunma masraflarım kısmıştı. İngilterenin aynı yolu seçmesini sempatiyle karşılamıştı. Her gün iktisaden bataklığa gömülen Türklerin ağır savunma masrafları altında kıvranması sanki Amerikanın umurunda değildi.

Türkiye istemese bile, Amerika bu memlekete yaptığı askeri yardımı azaltmalı, iktisadî yardımı arttırmalıydı.

New York Times'ın zeki muharriri iktisat gibi, demokrasinin de bataklığa gömüldüğünü elbette görmüştü. Basın, adalet, üniversiteler ve muhalefet partileri baskı altındaydı. Türkiyede belki demokrasi de meşhur yoklar arasına karışmak üzereydi. '

İşçiler

Tütün ve sigara işçileri

Seçimlerin yaklaşması üzerine işçilere artık çok sayın işçi kardeşlerim" demek moda haline geldi. Pazar günü Eminönü eski halkevinde İstanbul Tütün ve Sigara İşçileri Sendikasının yıllık kongresinde söz alan Tekel Bakanı Hadi Hüsman de bu modaya uyarak isçilere bu şekilde hitap ediyordu. Fakat bu "çok sayın işçi kardeşler" ancak yüzde 10 bir zamma lâyık görülmüşlerdi. Diğer işçiler gibi Tekelin Cibali fabrikasındaki tütün ve sigara işçileri de uzun zamandanberi hiç bir ücret zammı almamışlardı. Saatle 45-50 kuruş Ücret alan bu işçilerin günde vasati 400 . 500 kuruş Ücretle çalıştıkları, bundan da vergiler ve sigorta primleri kesildikten sonra ellerine ancak 350 . 400 kuruş kaldığını hesap edenler, gittikçe artan fiatlar karşısında yüzde 10 zammın neye yarayacağını bir türlü anlayamamışlardı. Üstelik tütün ve sigara işçilerinin çalıştığı yerler çok defa rutubetli, havasız ve tozlu depolardı.

Vakıa her yıl hastalanmadan ve hiç izin almadan muntazaman çalışanlara otomatik olarak bir ücret zammı yapılıyordu. Fakat bu ancak 3 kuruştan, ibaretti. İşçilerin çoğu işin ağırlığından ve sağlık şartlarının bozukluğundan istemeseler de hastalanıyorlardı. İşte bu şekilde tedbirsizlik edip te hastalananlar yılda 3 kuruşluk zammı da kaybediyorlardı.

Kongrede konuşan işçilerin bu dertlerini, sayın Bakan dinlemeden ayrılmıştı. O, konuşmasını ve vaadini yapmış alkışları da toplamıştı. Vazifesi burada sona eriyordu. İşçilerin dertlerini ve dileklerini dinlemek sayın Tekel Bakanına değil, basına kalmıştı. Buna üzülen bir delege Bakanın "işçi kardeşlerin" dileklerini dinlemeden gitmesini ve yüzde 10 gibi düşük bir zam karşısında Bakanın alkışlanmasını tenkit etmişti.

"Çok sayın işçi kardeşlerin" dertleri sadece ücretlerin düşüklüğünden ibaret değildi. İdarede işçilere karşı iyi muamele edilmiyordu.Hela işçiler için açılan hamamda yıkanmalarına bir türlü müsaade edilmiyor, sıcak su akıtılmıyor ve soğuk su da kesiliyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi idare âmirleri bir de işçilere "suları bitirdiniz" diye çıkışıyorlardı.

İşçileri asıl ilgilendiren nokta Bakanın vaad ettiği yüzde 10 zamdan ziyade kendilerinin kanunen ücretlere zam yapılması için çıkardıkları iş uyuşmazlığının il hakem kurulu tarafından 23.8.1957 günü reddedilmiş olmasıydı. Tekel idaresinin işçi sayısı artmadığı halde istihsalde 3,5 milyon kilo bir artış olmuş ve Tekel Bakam da bu hususu teyid ede-

Hadi Hüsman
İşçilerin "Sayın Bakan Kardeş"i

rek bu neticenin "işçilerin üstün çalışmaları" sayesinde elde edildiğini belirtmişti. Tekel Bakanının kongrede itirafı İl hakem kurulunda tekel temsilcilerinin ileti sürdükleri iddiayı çürütüyordu. Oysa ki hakikatte istihsal artışı sadece işçilerin fedakârca çalışmaları sayesinde elde edilmiş-

Samet Ağaoğlu
Son eserinin adı: Vaad...

ti. Fakat bu çalışmadan elde olunan kârlardan işçilere hiç bir pay vermemek için Tekel İdaresi bundan bir ay evvel İl Hakem kurulunda her çareye başvurmuştu. Şimdi, aradan bir ay geçmediği halde işçilerin yüzde 10 nisbetinde de olsa bir zamma hakları olduğunu Tekel İdaresinin en selâhiyetli şahsı belirtiyor ve işçilerin "üstün çalışmalarım" övüyordu.

Bu suretle halen iş uyuşmazlığını incelemekte olan Ankaradaki Yüksek Hakem Kurulunun Bakanın bu beyanları karşısında işçilerin zam isteklerini haklı bulup il hakem kurulunun kararım bozacağı ümit ediliyordu.

İşçilerin diğer istekleri raporda şu şekilde sıralanmıştı:

Miadından evvel giyilemiyecek hale gelen giyim eşyasının yerine yenisinin verilmesi.

Verilecek elbiselerin renk, tip ve şekli üzerinde temsilcilerin reyinin alınması.

Kadın odacılar ve yoklamacılar için gömlek yerine etek ceket Verilmesi.

Atelye, Garaj, Tamirhane ve imalât işlerinde çalışanlarla bilfiil beton üzerinde çalışan bütün işçilere postal yerine iskarpin verilmesi.

Büro ve imalât işlerinde çalışan bütün kadın işçilere ince seten göğüslük verilmesi.

Fabrika ve işletme yerlerinde, Şutlarda, tahmil tahliye ve sevkiyatta çalışan işçilere kış için pamuklu ceket veya meşin ceket verilmesi.

Fabrika haricinde gece bekçiliği yapan işçilere kış için lastik çizme ile imalât asansörlerinde Çalışanlara pamuklu ceket veya meşin ceket verilmesi.

İş yerlerinde kışın ısısı temin edilemeyen yerlerde ve rektifiyede çalışanlar için gocuk veya meşin ceket verilmesi...

Seçim zamları

İşçilerin teşkil ettiği seçmen kitlesinin büyüklüğünü ve ehemmiyetini bilen siyasi partiler onların oylarım almak için çalışıyorlardı. Tabiî iktidar partisi de bu arada boş duracak değildi. İktidar partisinin elinde birçok imkânlar vardı. Meselâ, işçilerin yıllık ücretli iznini, asgari ücretini, grev ve kollektif akit haklarını, sendika hürriyetini bîr kanunla kolayca tanıyıp işçilerin gönüllerini kazanabilirdi. Fakat maalesef bunların hiçbirini yapmadı, işçileri sadece yüzde 15 bir zamla oyalayabileceğini düşündü. Aslında Sanayi Bakanının işçilere yüzde 15 zam yapılacağı hakkındaki vaadi bir taktikten ibaretti.Çünkü zamları işçilerin elinden vergi ve fiyat artışları suretile

geri almak mümkündü. Halbuki! grev, kollektif akit vs. gibi haklar işçilere tanınsaydı tabiatile işçiler ücretlerini daha çok artırmak ve haklarını korumak imkânına sahip olacaklardı. İktidarın ise, bunları istemediği açıktı. Çünkü 4 yıllık muhalefet ve 7 yıllık iktidar süresince bu kadar basit işlerin yapılamamasına imkân yoktu. Hükümetin ve Meclisin istediği ,zaman çok önemli ve hayati kanunları bir günde çıkarabildiğini herkes biliyordu.

Fakat işçiler, şimdilik yüzde 15 zamma da razı idiler. Ne çare ki, Samet Ağaoğlunum vaadi üzerine işçiler tarafından yapılan- devamlı za müracaatlarına rağmen bugüne ki dar müsbet bir netice elde edileme mişti. Diğer taraftan zamlar sade devlet sektöründeki işçilere yapıla caktı, (hususî sektörde çalışan "çok sayın işçi kardeşlerimiz" ise böyle bir zamdan mahrum kalacaklardı

İ Ş S İ Z L İ K

Âdil AŞÇIOĞLU

Bugün birçok memleketlerde iktisadi ve sosyal bir felâket halini alan işsizlik maalesef memleketimizde de mevcuttur. Tabii kaynakları itibarile yabancıların gıpta ile baktıkları bir memlekette milyonlarda insanın işsiz kalması gibi acı ve gayrı iktisadi bir manzara karşısında ilgililerin bana care aramağa bakacak yerde işsizliği inkar etmeleri, bu hususta ümid verici tedbirlerin alınmasının güç olduğunu göstermektedir.

İşlenecek toprağı ve ham maddesi az, nüfusu yüksek olan memleketlerde devamlı olarak değilse bile zaman zaman işsizliğin belirmesi ve genişlemesinin kısmen tabii karşılanması mümkün ise de, Türkiye gibi tabii kaynakları bol, toprağı bakımından zengin ve insan gücü bakımından fakir bir memleketin işsizlik gibi bir mesele ile karşılaşması hiç te tabii sayılmamalıdır.

İşsizliğin sebepleri üzerinde durmak bu sosyal ve ekonomik felâkete karşı çareler bulunmasını kolaylaştıran bir metoddur.

Büyük endüstri hareketlerinden evvel her memlekette nüfusun hemen tamamının ziraatle hayatını kazandığı malûmdur? Fakat nüfusun artması ve zirai istihsalde yeni usul ve makinelerin kullanılması sonunda insan gücünün büyük bir kısmının açıkta kalmasından ve endüstri de plânlı bir şekilde gelişmediğinden ziraatten boşalan el emeği endüstride kullanılamamıştır. Bu sebeple işsizlik baş göstermiştir. Bununla beraber, endüstri alanında kaydedilen ilerlemeler sebebi ile veya ham madde yokluğu ve istihsal metodlarındaki değişiklikler yüzünden de zaman zaman bir endüstri kolunda işsizlik husule geldiği ve bunun da diğer kollara yayılarak umumi bir issizlik doğurduğu sık sık görülen hallerdendir. Bu sebepler yanında umumiyetle refah devrelerini takip eden duraklama ve iktisadi depresyon hallerinde de bazı bölgelerde veya bütün dünyada İşsizliğin yer aldığı vâkidir.

Bu umumi işsizlik sebepleri dışında memleketimizde işsizliğin, tarım ve endüstri faaliyetlerinin intibaksızlığından, nüfus artışına karşı iş bulmak için gerekli tedbirlerin ele alınmamasından ve istihsal vasıtalarının milli ölçüde kullanılması için plânlar yapılmamasından ileri geldiğini kabul etmek zarureti vardır.

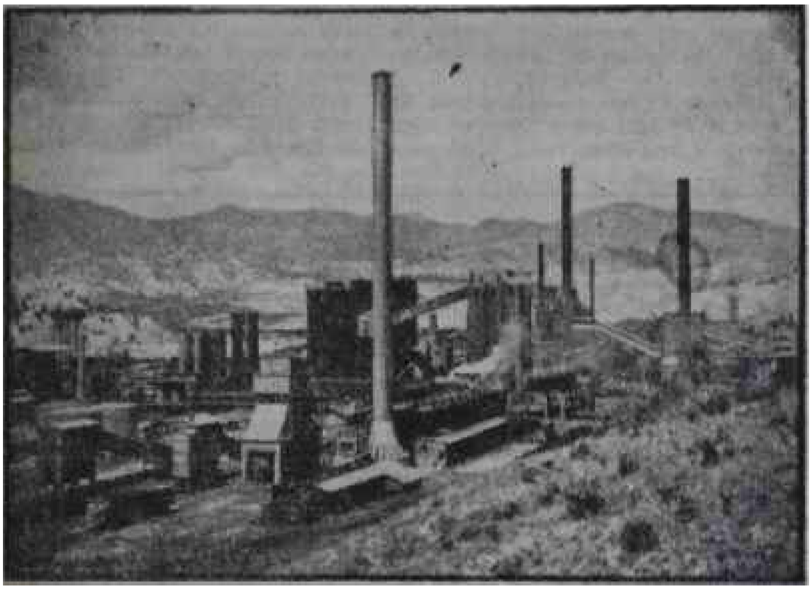
Gerçekten bugün Türkiyede nüfus artışının çalışma vesair ihtiyaçlarını karşılamak için önceden ve sonradan hiçbir tedbir alınmadığı aşikârdır. Ziraat gittikçe artan nüfusu geçindiremediğinden ve nüfus fazlasının ziraat faaliyetlerinde bulunması için gerekli tedbirler alınmadığından şehirlere doğru bir nüfus akım olduğunu kabul etmek zarureti vardır. Fakat bu nüfus fazla sının da şehirlerde istihdam edilebilmesi için endüstrinin bulunması şarttır. Memleketimizde endüstrinin Cumhuriyetin başlangıcından be ri gelişmekte olduğu bir gerçek ise de, bu gelişmenin, nüfus fazlasını çekecek bir tempo takip etmediğini de kabul etmek lâzımdır.

Diğer taraftan makinenin ziraat alanına da girmesi sonunda ziraat mahsulleri fiyatlarının dünya piyasasındaki düşüklüğü, ekonomisi hemen tamamen ziraate dayanan memleketlerin yeni istihsal metodlarına ve vasıtalarına başvurmadan maliyeti düşüremiyeceklerini ve binnetice dünya piyasalarında diğer müstahsil memleketlerle rekabet edemiyeceklerini göstermiştir. Bununla beraber, ziraat alanında yeni istihsal metodlarına ve vasıtalarına başvurularak maliyetin düşürülmesi ve istihsalin arttırılması sonunda ziraat mahsullerinin dünya piyasalarında satılabilmesi temin edilse bile, bu suretle ziraatten boşalan el emeğinin endüstride kullanılmaması da işsizliği azaltıcı değil; fakat artırıcı bir tesir icra edecektir. Nitekim, memleketimizde son yıllarda makineli istihsalin tatbikine doğru atılan adımlar işsizliğin azalmasına değil, artmasına sebep olmuştur. Çünkü makinenin ziraat alanında el emeğinin yerini alması suretile meydana gelen nüfus fazlasını endüstriye aktarmak sonunda bir adım atılmamıştır. Kanaatimizce memleketimizde nüfus başına millî gelirin düşük olmasının sebebini de nüfus fazlasının tarımda ve bilhassa endüstride istihdam edilmemesinde aramak lâzımdır.

Bir memleketin, endüstri memleketi sayılabilmesi için nüfusunun hiç olmazsa yarısının hayatını endüstri faaliyetleri ile kazanması şarttır. Halbuki Türkiyede endüstri faaliyetlerinin sayı ve hacım itibarile son 40 yıl içinde artmış olmasına rağmen nüfusun ziraat ve endüstri alanlarında dağılışı itibarile aradaki nisbetin değişmediği de bir hakikattir.'

Bu hale göre memleketimizde bir tarafta nüfusumuzun birkaç mislinin istihdamına yetecek kadar toprak ve tabii kaynaklar diğer tarafta da eli kola bağlı milyonlarca insan vardır.

O halde memleketimizdeki işsizliğin de bir intibaksızlıktan ileri geldiğini söylemek mümkündür. Bu intibaksızlığı gidermek için başvurulacak ilk çare, kanaatimizce, esaslı bir toprak reformuna girişmek ve boş kalan el emeğine bu suretle iş bulmaktır. Gerçekten her hangi bir memlekette yalnız işsizliğin ünlenmesi ve giderilmesi için değil, fakat istihsalin arttırılması için de nüfus fazlasının istihdamı için gerekli istihsal vasıtalarına ihtiyaç vardır. Ziraate elverişli, toprağı bol olan bir memlekette topraksız çiftçi ve köylülerin bulunması hem ekonomik bakımdan hem de sosyal bakımdan o memleketin aleyhinedir. Elinde istihsal vasıtası bulunmayan milyonlarca insanın ise, ne kendilerine ve ne de cemiyete faydaları dokunabilir. Endüstri alanında da durum ziraattekinden farksızdır. İstihsal vasıtalarına sahip olmayan milletler gibi fertler de istihsalde bulunamazlar. Bu bakımdan Türkiyenin kalkınabilmesi için ziraat alanında geniş bir toprak reformu yapmak suret ile nüfusun boş kalan kısmına çalışmak imkânlarını sağlaması, aynı zamanda da endüstride istihsal vasıtaları sayısını ve hacmini çoğaltarak bütün milletin istihsal faaliyetlerine katılmasını mümkün kılması bir zaruret haline gelmiştir.

Karabük Demir - **Çelik Fabrikaları**
Astronomik rakkamlar değil: Eserler...

İktidar

Vaad, vaad, vaad...

Herşeye rağmen sabahları Zafer gazetesi okumak itiyadından vazgeçmiyen pek az sayıdaki vatandaşların D.P. nin 1946-1950 yıllan arasındaki vaadlarını hatırlamamaları mümkün değildir. Yalnız arada belki küçük bir fark var: O zaman manevî, kıymetlere ehemmiyet verirler, hürriyetlerimizi savunurlar, adalete ve hâkimlere son derece kuvvetle güve nirler, basına toz kondurtmazlar, suiistimal aleyhinedirler, yolsuzluğa adı karışmış bir bakanın Yüce Divana sevkini isterler, milletvekili tahsisatlarının artmasını istemezler, örf! idarenin bir an önce kaldırılması lüzumludur derlerdi. O zaman savunduklarını şimdi reddetmekle meşguldürler. Eski savundukları müesseseler 'şimdi gözden düşmüş, birer dert haline gelmiştir. Türk basım seviyesiz, Türk milleti hürriyete lâyık değildir. Cahil adam hürriyet değil ekmek ister. İşte geçen haftaki vaadlar hürriyet-ekmek mihrakı etrafında dönmekte, Millî Korunma Kanununun tadil edileceğinden. Orman suçlarının affedileceğinden bahsolunmakta, yeni bir Veraset ve İntikal Vergisi Kanunundan dem vurulmaktadır. İşin tuhaf tarafı şudur ki bir gün Önce gazetelerde bir tamim yayınlanmıştı. Buna göre fotoğrafçılar 48 saat zarfında bulundukları mahallin en büyük mülkiye âmirine ellerindeki fotoğraf filmleri hakkında beyanname vereceklerdi. Beyannamede ismi geçen filmlerin bazı şahıslar tarafından alım ve satımı her ne suretle olsun başkalarına devri, istihlâki, istimali ve nakli menediliyordu. Halbuki bir **gün evvel** savrulan vaitde **Milli** Korunma Kanununun tüccarı sıktığı için **tadili** cihetine gidildiği söyleniyordu.

Kalkınma

Dış yardımın hissesi

İçinde bulunduğumuz seçim kampanyasının devam ettiği şu günlerde ortaya atılan meselelerden biri de Demokrat İktidarın 1950 senesinden bu yana eline geçirmiş olduğu istisnai imkânları iyice kullanamadığı, iktisat politikasını büyük bir bilgisizlik, ehliyetsizlik yüzünden israflar içinde yürüttüğüdür. Onun için D. P. nin iktidara gelmesinden bu yana, veya iktidara gelmesinden pek az önce dış kaynaklardan milli ekonomiye sağlanan kaynakları tesbit etmek yalnız merakımızı tatmin etmekle kalmıyacak, aynı zamanda bu iddianın ne derece yerinde olduğunun anlaşılmasına hizmet edecektir. Filhakika harbin bitişini müteakip Türkiye Amerikan Yardımından, Milletlerarası Kalkınma ve İmar Bankasından, Milletlerarası Para Fonundan, İhracat ve İthalat Bankasından, Avrupa Tediye Birliğinden oldukça geniş ölçüde istifade etmiştir. AKİS, secim kampanyasının civcivlendiği bu sırada vatandaşlara gereken hizmeti yapabilmek için, Türkiyenin yukarıdaki kaynaklardan ne nisbetlerde faydalandığını, bu kaynakların her hafta bir veya ikisini ele almak suretiyle seçmenlerin gözleri önüne sermeğe çalışacaktır.

Türkiyeye Amerikan Yardımı, 22 Mayıs 1947'de Başkan Trumân'ın Türkiye ve Yunanistana Yardım Programı adım taşıyan Yardım Kanunuyla başlamıştır. Başkan Trumanın daha Amerikan Dış Yardım Programı ortada yokken hususi bir

Başlangıçta işler hiç fena gitmiyordu... Demokratlar tam zamanında iktidara gelmişlerdi. Cenabı Bak doğrusu demokrat kullarına karşı cömert davranıyordu. 1949 un kötü yılından sonra, mahsul dört sene ardarda birbirinden güzeldi.

Kore harbi, demokratlar için, ikinci bir talih oldu. Evet, bazı ailelere matem getiren bu harp, Türkiyeye bereket getirdi. Zirai mahsul fiatları görülmemiş bir hızla yükseldi. Bol mahsul ve yüksek fiyatların neticesi, dövizler, göç eden balıklar gibi Çanakkale Boğazını geçerek Marmaraya akmaya başladılar.

Kore harbi, Amerikalılar için de, İkinci Dünya Harbi sonrası hayallerinin sonu oldu. Rusların genişleme emelleri karşısında. Sam Amca hür dünyayı kuvvetlendirme kararını verdi. Hür dünyanın ileri karakolu Türkiyeye, askeri ve iktisadi bakımdan büyük ölçüde yardıma girişti. Demokrat iktidarın üçüncü talihi buydu.

İyi mahsul, yüksek fiat, bol Amerikan yardımı vatan sathında elbette ki bir kıpırdama yapacaktı.

İşte meşhur Kristof Kolomb siyaseti dünyaya bu şartlar altında geldi. Siyaset gayet basitti. Kristof Kolomb yumurtayı sivri ucu üzerinde durdurduğu zaman herkes "Aaa, ne kadar kolay" demişti. Marifet, bu basit işi akıl etmekteydi. İşte hürriyet bayrağı altında iktidara gelen D.P., hakikaten marifetli olduğunu ispat ediyordu. Dövizler Merkez Bankasının kasasına akıyordu. O halde "Bırakın harcıyalım, bırakın harcasınlar"dan başka siyaset olur muydu?

Merkez Bankasının, maliyecilerden gayrisine çetrefil gözüken mekanizmasını sökmekte de Kristof Kolomb zekâlılar doğrusu değme yiğitten çok hüner gösterdiler. "İyi ama para yok" siyasetini tarihe gömdüler. Para dediğin de neydi sanki? 60 paralık kâğıt parçasından ibaretti. Kartvizit bastırmak daha pahalıydı. Para bulmak için Merkez Bankası müdürünün, matbaaya telefon açması kâfiydi.

kanunla Türkiye ve Yunanistana yardımda bulunması, bu iki memleket halkının hürriyetlerine olan düşkünlüğü ve her hangi bir tecavüz anında düşmanlarına karşı koyma hususunda nefislerinde taşıdıkları imandan ileri gelmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinden bu fasıldan sağlanan yardım daha ziyade askerî maksatlar için kullanılmıştır. Bizim asıl üzerinde durmak- istediğimiz bu değildir. Biz bilhassa 1948 senesi Nisanında Dış Yardım Kanununun kabulünden sonra Türkiyeye sağlanan iktisadî yardımlar üzerinde durmak istiyoruz. **Çünkü** bu yardımlar sayesinde, memleketimizde sulama usûlleri genişletilmiş, et ve balık sanayii inkişaf ettirilmiş, Zonguldak Maden Kömürü İşletilmesi modernleştirilmiş, tuz ve çimento istihsali artırılmış, dışardan petrol mahsulleri, inşaat malzemesi, kimyevi maddeler ve yedek parçalar gibi bazı mallar satın alınabilmiş ve bugün faaliyette bulunan teknik personelin ihtisasları Teknik Yardım yoluyla derinleştirilebilmiştir.'

Acaba bu maksatlarla Türkiyeye yapılan yardımların miktarı neye bağlı olmaktadır? Aşağıdaki tablo bunu 1955 senesi sonuna kadar, yıllara göre, şöyle göstermektedir:

HOVARDA SİYASET

Bunlar basit işlerdi, fakat gelgelelim akıl etmek lâzımdı. Bütün Ağustos böcekleri bu dahiyane siyaseti canı gönülden alkışladılar...

Demiri, çimentosu, süsü nüsü Avrupadan gelen köşklerin Boğazda sıra sıra dizildiği günlerdi. Vapurlar dolusu Amerikan otomobilleri, buz dolapları, kristal takımları, Hasanın böreği gibi kapışılıyordu. Milyonerler listesine her mahallede yeni adaylar katılıyordu.

Evler döşenip, otomobiller kapının önüne çekildikten sonra, bazı iş adamları "kalkınma"yı hatırladılar. Dövizin haddi hesabı yoktu. Fabrika kurmak için, Avrupaya bir sipariş yeterdi.

Kızı kendi haline bırakırsan ya davulcuya, ya zurnacıya varırmış. Pembe gözlüklü iş adamlarımız, ham maddesi bulunur mu bulunmaz mı pek düşünmeden, akıllarına ilk gelen fabrikayı diktiler.

D.P. iktidarı velinimet köylüyü de unutmadı. 88 düvelden gelen 88 çeşit binlerce traktör köy yolunu tuttular. Bir de buğday Katlarına zam yapıp Ziraat Bankasının kasalarını açtı mı gerisi kendiliğinden gelecekti. İlk zamanlar Cenabı Hakkın gayretiyle yağmur bol, mahsul güzeldi; gerisi hakikaten kendiliğinden geldi.

İktidar "açıl susam, açıl" demiş ve kapılar açılmıştı. Bu bir mucizeydi. Mucize de durup dururken meydana gelmezdi. Kristof Kolomb zekâlı adamın mucizeler yaptığına inanması için bu kadarı kâfi geldi.

Milyoner yaratmanın ye iktisadi kalkınmanın sırrını keşfetmişti. Artık bu mucizenin rüyasiyle yaşıyacaktı.

Hovardalığın sonu

Az zaman uz zaman seçti.. Bir gün gene açıl susam açıl diyen sihirbaz adam, kapıların açılmadığını hayretle gördü. Faslı hazana gelmiştik..

Dövizler, muhacir balıklar gibi Çanakkale Boğazını aşıp açık denizin yolunu tutuyorlardı. Eee bir sürü traktör alınmış, fabrika yapılmıştı. Ham madde lazımdı, yedek parça lâzımdı.. Bu işler dövizsiz olamazdı. Vefasız dövizler en lazım oldukları sırada Allahaısmarladık diyorlardı.

İşte Alinin külahını Veliye, Velininkini Aliye giydirme siyaseti, fani dünyaya Közlerini böyle açtı.

Külah giydirmenin ne de olsa hudutları vardı. Meşhur yoklar bu sıralarda ara endam eylediler. Muazzam kalkınma memleketinde ilâçtan tutun da nal mıhına kadar birşey bulunmuyordu.

Ham maddesi dışardan gelen hovardalık devrinden miras fabrikalar kamlar mı seyrek açmaya başladılar. Şantiye haline getirilen vatan sathında, İşsizlik de geldi yerini aldı.

88 düvelden gelen 88 çeşit traktöre de bâr şeyler oluverdi. Yedek parçasızlıktan köy çocuklarının oyuncağı haline gelen traktörler kızağa çekildilerse de, gene de hani hiç faydasız sayılmazlardı: Yarının müstahsil gençliğine makine sevgisi aşılıyorlardı!

Cenabı Hak da sevgili kullarının dertlerini azaltmak için hiç bir şey yapmıyordu. Aksine yağmurunu az yağdırmağa başladı. Kötü mahsul yılları birbirini takip ediyordu. Avrupanın buğday ambarı , memlekette, buğdayı Amerikalılar ihsan eyliyorlardı...

Eh ne yapalım döviz yoktu, ama Merkez Bankası da ortadan kalkmamıştı ya.. Bu düstura sadık kalan iktidar, Merkez Bankasının kasalarındaki banknotları gittikçe artan bir hızla piyasaya sürmekle devam etti.

Gelgelelim Kristof Kolomb usulünün bazı ufak tefek mahzurları da vardı.

Para . iktidarın tabiriyle refah - çoğaldıkça fiatlarda bir yarıştır başlıyordu. Enflasyon alıp yürümüştü. Bir ara kendi tılsımından korkan iktidar, fiatların önüne set dikmeğe çalıştı. Ne çare ki Milli Korunma Seddi, sele dayanamadı ve 1956 sonbaharından beri enflâsyon seli çok daha hızla akmaya başladı. Dâhiyane bir propaganda usulü olan ""vaad kanun tasarısı" seçimlerden sonra, Milli Korunma Kanununu muhtemelen tarihe intikal ettirecekti. Köylü vatandaşlar bile 46 kuruşa çıkan buğday fiatlarına dudak büküyorlardı.

Zenginlerin "bin akçeye bir deve" aldıkları şu günlerde fakirler 1 akçeyi bulamıyorlardı. Zengin daha zengin, fakir daha fakir oluyordu.

Kâr getiren işler peşindeki birçok müstahsil, zenginlerin arzuladıkları istihsal faaliyetine yöneliyorlardı. Eğlence yerleri, şık muhabbet otelleri v.s. bu muazzam kalkınmanın "gelişen sanayi kolları" arasındaydı.

Kristof Kolomb siyasetinin zararı sade içerde kalsa, eh gene bir dereceye kadar sineye çekilebilirdi. Ama piyasadaki paranın çoğalması dövizlere de tesir ediyordu. Nüfusun hızla artması yetmiyormuş gibi, piyasadaki paranın da çoğalması istihlaki kamçılıyordu. İçerde satmak ihraç etmekten daha karlıydı. Döviz kazanmak için satmak lâzımdı. Satmak için de istihsal çoğalmalıydı. Ama döviz yokluğu istihsal vasıtalarını arttırmaya, hattâ yedek parça teminine bile mani oluyordu.

Diğer taraftan bol para iç istihlâkı arttırıyordu. İhrac etmeye bir şey kalmıyordu. İhrac etmeden döviz kazanma usulü, henüz Kristof Kolombvari bir şekilde bulunmuş değildi. Buğday ihracatı artık bir hayâldi ve bu sene pamuk ithal etmek lâzım geleceğinden korkuluyordu! Kısacası, kendisine en çok ihtiyaç olduğu günlerde döviz işi baştan kara gidiyordu.

Gelecek yıllarda döviz kıtlığının, kapısı kapalı fabrikaların ve yokların çoğalması için her türlü sebep mevcuttu.

İhracat gittikçe düşüyor, istihsal artan nüfusa bile ayak uyduramıyordu. Çoğalanlar zadece refah işareti alarak takdim edilen yoklar ve fiatlardı. İktisadi istikbal son derece karanlıktı.

Kerametinden emin. D.P İktidarı hâlâ "Açıl ey susam, açıl" demekte ısrar ediyordu. Ama ne çare, kapalı kapılar açılmıyordu. İktidar gözünü yumup "kapılar açık" demekten başka çare bulamıyordu.

İktisadî güçlüklerin açamadığı yumuk gözleri, belki de önümüzdeki seçimler ister istemez açacaktı.

Yardımın Nev'i	1948/49,	1949/50,	1950/51	1951/52,	1952/53	1953/54,	1954/66	Yekûn
			Bin dolar olarak					
Direkt yardım								
Hibe	1.216	16.160	37.2	11.300	33.600	46.000	55.000	200.476
İkraz	38.000	84.840		11.200	—	—	20.000	104.040
Şartlı Y.	9.784	7.503	—	'—'	—	—	—	17.287
M. D. A. P.	—		7.8	—	12.000	80.000	25.000	74.800
Yekûn	40.000	58.503	45.000	22.500	46.600	76.000	100.000	396.603
Endirekt Yardım								
Hibe		71.522(1)	_ (2)	47.600(8)	21.400(3)	—	—	140.422
İkraz	—		55.000	—		—	—	55.000
Yekûn	—	71.522	55.000	47.500	21.400		—	195.422
Teknik yardım	—	2.200	0.800	1.000	2.100	2,700	0.600	9.400
Direkt ve endirekt yekûnu	49.000	132.225	100.800	71.00	69.100	78.700	100.600	601.425

(1) Tiraj Hakkı: 1949 -1950 (2) Başlangıç Bakiyesi Kredisi ve K o l a Kredisi, a — 25 Milyon dolar Başlangıç Kredisi b — 30 Milyon dolar Kota Kredisi: 1950 - 1951 (3) Özel Kaynak Kredileri 68.900.000 1951 - 1068 ve 1952 • 1953

Yukaıdaki cetvel üzerinde bulunan rakamlardan anlaşılacağı gibi 1949 danberi 896 milyon 603.000 dolarlık direkt Amerikan Yardımı temin edilmiştir. Bunun 200 milyon 476.000 doları Hibe, 104.040.000 doları ikraz, 17.287.000 doları Şarta Bağlı Yardım ve 74.800.000 doları M. D. A. P. Yardımıdır. Sonuncu kalem askeri yardım olduğu için yekûndan düşmek icabetler. Endirekt Yardımlar 195 milyon 422.000 dolara baliğ olmaktadır. Bunun 140.422.000 doları hibe, 55 milyon doları ikraz seklindedir. Teknik Yardımdan 9,4 milyon dolar elde edilmiştir. Velhasıl İktisadi gayeli yardımların miktarı 1948/1949 dan 1954/1955 sonuna kadar 526.625.-bin dolardır. Bunun 340.898.000 doları hibe. 159.040.000 ikraz, 17.287.000 doları şarta bağlı yârdım, 9.400.000 doları Teknik Yardım seklindedir., Bunun da bir kısmı hibe bir kısmı ikrazdan ibarettir.

Yukardaki rakamlara ilâveten 1956 senesinde Amerika Birleşik Devletlerinden elde edilen yardımlarla, bu seneki yardımları birleştirdiğimiz vakit ulaşılan rakam 700 milyon doların üstündedir.

Her ne kadar Amerikan Yardımının iktisadî kısmı biraz önce yukarda zikretmiş olduğumuz rakam kadar görünüyorsa da aslında Amerikan Yardımını ister askeri ister iktisadî olsun, tesirleri bakımından birbirinden ayırmak doğru değildir. Kaldı ki karayolları, hava alanları gibi enfrastrüktür ile alâkalı harcamalar gelir ve istihdam temin etmeleri bakımından doğrudan doğruya iktisadi tesirlidir. Millî savunma gücümüzü, hürriyet ve istiklâlimizi müdafaa etmek için tıpkı harp yıllarında olduğu gibi, zayıflatamıyacağımıza göre, harp silâhlan şeklinde memleketimize sağlanmış olan askeri yardımları da hiç olmazsa dolayısiyle iktisadî yardım saymak gerekir.

Üç asırdanberi sulh içinde geçirdiğimle ilk otuzbeş senenin, son yedi buçuk yılında iş başında bulunan Menderes hükümetleri acaba bu müstesna devreyi nasıl değerlendirmiştir! Ortada şeker fabrikaları. çimento fabrikaları, liman ve barajlar gibi bir kısmı tamamen meydana getirilmiş, diğer bir kısmı da halen inşaat halinde bulunan eserler veya eser tasarıları vardır. Fakat bütün bu eserler, 1922 Eylülünde, ardarda 11 sene devam etmiş harplerden sonra Polatlıya kadar işgale uğramış bir memleketi harabe halinde teslim almış, 1950 senesine kadar iktidarda' kalmış Cumhuriyet hükümetlerinin meydana getirdikleri eserlerle kıyaslanınca devede kulak kalmaktadır. Yeni iktidar takip ettiği iktisat politikasıyla bize ne kazandırmıştır. Eskiden Ankaraya kadar gelmiş olan treni Erzuruma mı götürmüştür? Akdenizi Karadenize mi bağlamıştır? Denizlerimizi Türk gemilerinin mekik dokuduğu denizler haline mi getirmiştir? Müflis bir devletin bütün borçlarım tamamen itfa mı etmiştir? Sömürücü yabancı sermayeyi millilegtirip onun borçlarım mı ödemiştir? Kırıkkale, Karabük gibi büyük sermaye isteyen fabrikaları kuran D. P. İktidarları mıdır? Petrollerimizi cılız imkânlarıyla bulup işleten, Ereğli Kömür İşletmelerim modernleştiren acaba hangi iktidardır? Uşak, Alpullu, Turhal, Eskişehir Fabrikaları hangi iktidarın eseridir, ilk kâğıt, cam, şişe, basma, bez, kumaş, ayakkabı fabrikaları hangi hükümetlerin eseridir? Memleketimize maden sanayini kim getirmiştir. Toprak Mahsulleri Ofisini kurarak sırasına göre müstahsili sırasına göre müstehliki kim korumuş ve bu eserleri yirmi yedi yıllık, iktidarın atta senesi İkinci Cihan Harbi içinde, üç senesi dünya buhranı içinde, bir seneye yakım isyan içinde geçmiş olmasına rağmen, Yeni Devlet Avrupa devletleri tarafından adeta afaroz edilmişken göğsümüzü kabartan birer abide halinde kim göklere yükseltmiştir? Şunu da? unutmamak lâzım gelir ki bütün bunların hepsi devlet olarak bütçesi Berlin şehrinin bütçesinden daha küçük olan Cumhuriyet hükümetlerinin isabetli kararlarıyla meydana getirilmiştir. Bir durumun muhakemesi yapılırken imkân lar nazarı itibara alınmalı ve bu imkânlarla zaman içinde kat'edilen mesafe göz önünde tutulmalıdır. Eski iktidar zamanında gemimiz yelkenini açmıştı, ulaştığımız her hedefin arkasında başka bir hedef beliriyor, ufuklar birbirini takip ediyordu. Şimdi ise ekonomimiz ne hale geldi? Delik büyük yama küçük diyen müflis bir tüccardan ne farkımız var?

Bu sualin cevabım vermek kimse için zor olmıyacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Foster Dulles
Viraj alma üstadı

Araplar Dulles'a karşı

Geçen hafta Mr. Dulles Suriye hâdiselerini kapkara göstermeye çalışırken, bütün Arap memleketleri Dulles'ı tekzip etmek için yarış ediyorlardı. Dulles'la aynı lisanı kullanan tek memleket Türkiyeydi.

Irak bile Amerikanın Suriye üzerindeki tazyikini arttırmasını iyi karşılamıyordu. Arap Dünyasının Amerikaya en taraftar adamı Lübnan Dışişleri Bakanı Malik, Eisenhower ve Dulles'a şahsen müracaat etmekte tereddüt etmemişti. Suriye de asla kuvvete baş vurmaya teşebbüs etmemeliydi.

Kral Suud daha da ileri gidiyordu. Milli Savunma Bakanı ile Şama gelmişti. Herhalde bu memlekette yapılacak herhangi bir hücum karşısında Suudi Arabistanın müdahale edeceği hususundaki eski taahhüdünü tazeliyecekti. Türkiyenin Suriye meselesini Birleşmiş Milletlere getirdiği, Başbakan Menderesin' güneydeki tehditten bahsettiği bir anda Irak Başbakanı Samı ziyaret ederek Bağdat Paktı dostunu yalanlıyordu.

Bütün Arap memleketleri Amerikaya, daha doğrusu Mr. Dulles'ın siyasetine karşı birleşmişlerdi. Muhtemelen Orta Doğunun Rus-Amerikan çatışmasına sahne olmasından korkuyorlardı. Böyle bir çatışmanın kendi başlarına patlıyacağını çok iyi biliyorlardı.. İşte bu sebeple Irak ve Lübnan gibi Batı taraftarı memleketler bile Mr. Dulles'a kafa tutuyorlardı. Sadece Türkiye Dulles'ın yanındaydı.

Dulles Amerikada da tenkit edilmeye başlanmıştı. Dışişleri Bakanına sempatisini her vesileyle izhar eden Time bile, Dulles'a ateş püskürüyordu: Amerikanın Araplar arasındaki kavgalara son vereceği yerde, onları kendi soğuk harbine sürüklemeye çalıştığı intibaını verdiğini söylüyordu. Dulles yangına körükle gidiyordu.

Viraj alma kabiliyeti bir hayli yüksek olan Mr. Dulles'ın bu mukavemet karşısında fikrini değiştirmesi kuvvetle muhtemeldi. Güçlükle kazanılmış dostlukları kolayca feda edemezdi. 1950 yıllarındaki Amerikan siyasetine sıkı sıkıya bağlı Türkiye viraj almakta daha çok güçlük çekecekti. Ve Dulles'ı kolayca affedecek olan Arap memleketleri, kuzey komşularının hareketini herhalde uzun müddet hatırlıyacaklardı.

Türkiye, Balkanlarda olduğu gibi Orta Doğuda da dostsuz kalmaya namzetti. Türk Hariciyesi henüz bu tehlikenin farkında değildi.

Sovyet Rusya

Tereyağlı komünizm

Rus Komünist Partisi Merkez Komitesi ile Bakanlar Kurulu, geçen Çarşamba günü, bütün dünyanın dikkat nazarlarım üzerine çeken bir tebliğ daha yayınladı. Gerçi bu tebliğ ne haftanın siyasî ağırlık merkezi olmakta devam eden Orta Doğu hâdiselerini, ne de Birleşmiş Milletler çalışmalarını ilgilendiriyordu ama, gene de bütün dünyada büyük Ur alâka ile karşılanmıştı. Zira, Sovyet idarecilerinin yayınladığı bu tebliğ, Sovyet Rusya'nın ekonomik alanda bazı yeni tecrübelere girişmek üzere olduğunu bütün açıklığıyla ortaya koyuyordu.

Sovyet idarecileri, bu tebliğde söze, 1955 yılından buyana yürürlükte olması gereken altıncı beş yıllık plânın yerine 1959 . 1965 yılları arasındaki devrede tatbik edilmek üzere yedi yıllık yeni bir plân ikame ettiklerini söylemekle başlıyorlardı. 1 Ocak 1958 de tamamlanması gereken bu plânın hazırlanmasına yalnız plân servisleri değil, aynı zamanda Sovyet Cumhuriyetleri ile sovnarhozların idarecileri' de iştirak edeceklerdi. Yedi yıllık yeni iktisadî plânda, en mühim yeri ağır endüstri tutacaktı. Bu bakımdan, yeni plânın ondan öncekilerden farklı olduğu söylenemezdi. Fakat tebliği okumaya devam eden dikkatli bir göz bundan sonra söylenenlerin eski plânlarda] yer almayan cinsten olduğunu kolayca farkedebilirdi. Filhakika, tebliğin sonlarına doğru Sovyet idarecileri, yeni yedi yıllık iktisadî plânda ağır sanayiin yanısıra mesken inşaatı ile gıda maddeleri istihsalinin hızlandırılması hususlarının göz önünde tutulacağını da ilâve etmeyi unutmamışlardı. Bunlar şimdiye kadar hazırlanan plânlarda bulunmayan hususlardı ve açıkça gösteriyordu ki Sovyet Rusya, Krutçef'in parolasına uygun olarak, Birleşik Amerika'yı et, tereyağ ve flüt. istihsalinde de yakalamayı aklına koymuştur.

Perşembenin gelişi

Sovyet iktisadî düzeninde bu gibi yeni birtakım tedbirlerin alınması, doğrusunu söylemek gerekirse, pek de beklenilmeyen Ur şey değildi. Rus Komünist Partisi Merkez Komitesit'1956 Aralığında yaptığı oturumda zaten iki yıldanberi bir karara bırakılmış olan altıncı beş yıllık plânın tatbik kabiliyeti bulunmayan bir plân olduğunu kabul etmiş ve istihlâk maddeleri istihsali ile mesken inşaatı hususlarına daha geniş bir yer. vermek üzere bu planı yeniden gözden geçirmek görevini Pervukin'e yüklemişti. Netekim Pervukin'in iki ay kadar sonra Merkez Komitesine sunduğu teklifler, ağır endüstrinin payım istihlâk maddeleri lehine kısan cinsten tekliflerdi. Fakat o sırada Sovyet Rusyadan gelen haberlerden Krutçef'in bu yeni tekliflerden de memnun olmadığı anlaşılıyordu. Krutçef her ne bahasına olursa olsun et, tereyağı ve süt istihsalinde Birleşik Amerikayı yakalamayı aklına koymuştu.

Geç bulunan kaynaklar

Sovyet Rusyanın ağır endüstrisini geliştirmek gayesiyle şimdiye kadar bir taraf a bıraktığı istihlak mal-

Krutçef
Tereyağından kıl ceker gibi

lan istihsalini hangi kaynaklardan yapacağı suali, bu tebliğin neşrinden sonra zihinlerde beliren en önemli sualdi. Filhakika, Sovyet İdarecileri bir yandan istihlâk mallarının istihsalini arttırmayı düşünürken **hiç** şüphesiz diğer yandan da ağır endüstri mamulleri istihsalini kısmayı düşünmüyorlardı. Üstelik, şu sıralarda, Sovyet bütçesi ağır savunma ve hergrün biraz daha artan dış yardım masraflarının yükü altında bulunuyordu. Bütün bu hususlar göz önüne alınınca Sovyet Rusya idarecilerinin neye dayanarak vatandaşlarına tereyağlı bir komünizm vaad ettiklerini anlamak gerçekten güç oluyordu.

Tebliğde söylenenlere bakılırsa,. Sovyet idarecileri tereyağlı komünizmi gerçekleştirmek imkânını, yeni keşfedilen iktisadi kaynaklarla bu kaynakları en verimli şekilde işletme yolları sayesinde bulmuşlardı. Zaten altıncı beş yıllık plânın başarısızlığa uğrama sebebi de bu kaynaklarla metodların varlığını nazarı dikkate almamış olmaktan başka birşey değildi. Bu plânı hazırlayanlar, fazla tedbirli davranmışlar ve bu yüzden Krutçef'in vatandaşlara vaad ettiği bolluğun gelmesi şimdiye kadar gecikmişti. Bundan böyle, Sovyet vatandaşları istikbale güvenle bakabilirlerdi.

Fakat güvenle bakılacak bu istikbalin ne zaman geleceğine dair tebliğde en ufak bir imaya bile rastlanmıyordu. Rusya'nın iktisadi durumuna ve mali yüklerine bakılınca, bu istikbalin yakın bir istikbal olmadığını, tereyağlı komünizmin gerçekleşeceği günlerin epey uzak dağların ardında bulunduğunu söylemek, fazla aşırı bir iddia olmazdı.

A. B. D.

Siyahların kaderi

Geçen Cuma günü Little Rock-lulara hitab eden Arkansas Valisi Faubus şöyle diyordu:

"— Little - Rock'ta sükûn avdet etmiştir, diyorlar. Evet, doğrudur. Sovyet silâhları altındaki Budapeşte'de sükûn ne kadar avdet etmişse, Little . Rock'ta da o kadar avdet etmiştir. Bundan böyle, Arkansas'tan hür bir eyalet diye bahsetmek mümkün değildir."

İşe tek taraflı bir açıdan bakıldığı takdirde, Faubus'u haksız bulmak mümkün değildi. Geçen hafta içinde Little - Rock'ta bir işgal havası hüküm sürüyordu. Şehrin lisesine giden bütün sokakların başı paraşütçü kuvvetleri tarafından tutulmuş, zenci mahallelerine giden bütün yollar sanki muhasara altına alınmıştı. Hattâ okula giden çocukların bir kısmına da taa sınıflarına kadar silâhları ateşe hazır askerler refakat ediyordu.

Little - Rock'da mektep kapılarını bekleyen askerler
Yüz karasına çekilen sünger...

Evet, eğer asker refakatinde okula gidenler zenci gençleri olmasaydı, Faubus'u haksız bulmak gerçekten mümkün olamazdı. Ancak Çocuklarının devam ettiği okullara zenci çocukların da kabul edilmesini istemeyen beyazların inadı düşünülünce, Eisenhower idaresinin Arkansas'ta aldığı tedbirlerle Rusların Macaristan'da aldığı tedbirler arasında benzetme yapmak çok güçleşiyor, Budapeşte'deki durumla Little-Rock'taki durum arasındaki uçurum birden meydana çıkıyordu.

İşin içyüzü

Bilindiği gibi Amerika Birleşik Devletlerinin güney eyaletlerinde zenci meselesi başlı başına bir gaile teşkil etmektedir. Beyazlar hâlâ, bir zamanlar Afrika'dan ucuz el emeği için ithal edilen siyahların bir kalıntısı olarak gördükleri zencilere ne oy kullanma, ne kendileriyle aynı okula, sinemaya veya tiyatroya gitme, ne de aynı otobüse binme hakkını tanımaya yanaşmaktadırlar. Bu ayrılığa bir son vermek isteyen Eisenhower idaresi 17 Mayıs 1954 tarihinde Amerikan Yüksek Mahkemesinden okullarda ırk tefriki yapmanın Anayasa'ya aykırı olduğu yolunda bir karar çıkartmış, geçen aylar içinde de Senato'da zencilerin medeni hakları mevzuunda galibinin kim olduğu belli olmayan bir meydan muharebesi vermişti. Little - Rock hadisesi, başlangıçta, bu şehirdeki federal hakim Ronald Davies'in Amerikan Tüksek Mahkemesinin 17 Mayıs 1954 tarihli bu kararına dayanarak Little - Rock okullarında da siyah - beyaz ayrılığının kaldırılmasına karar vermesi üzerine çıkmıştı. Arkansas Valisi Faubus, çocuklarının siyahlarla aynı okula gitmesi fikrine tahammül edemiyen beyazlarla, medeni haklar görüşüldüğü sırada Senato'da Eisenhower idaresinin ırk tefrikinin kaldırılması gayretlerine şiddetle hücum eden güneyli Senatörlerin baskısı karşısında, hakim Davies'in bu kararım tatbike yanaşmamış ve zencilerin girmesine mani olmak için Little - Rock'taki okulları mahalli polis teşkilâtının kordonu altına aldırmıştı.

Vali Faubus'un bir federal mahkemenin, hem de Amerikan Yüksek Mahkemesinin bir içtihadına dayanarak aldığı bir kararı tatbik ettirmemesi, üstelik tatbik etmek isteyenlere mam olması, açıkça kanunlara ve federal otoriteye itaatsizlikten başka biş şey değildi. Bu bakımdan Arkansas Valisi bu hareketi yaptığı zaman, bütün Amerika, Başkan Eisenhower'in bunu nasıl karşılayın ne gibi tepkiler göstereceğim merakla takib etmeye koyulmuştu. Bazılarına göre Başkan her meselede olduğu gibi bu meselede de gevşek bir hareket tarzı takib edecek, diğerlerine göre ise hiç değilse bu sefer tepkileri şiddetli olacaktı. Vali Faubus'un Eisenhower'le evvelki hafta içinde yaptığı görüşmeden sonra birinci türlü düşünenlerin haklı oldukları anlaşılıyordu. Gerçekten, Başkan, hiçbir cezri tedbire baş vurmaksızın. Validen kanunlara itaat etmesini istemekle yetinmiş, Vali ise, eyaletinin asayiş ve sükûnunu korumak endişesini ileri sürerek ırk tefrikim ancak tedrici bir şekilde kaldırmaya çalışacağı yolunda söz vermişti.

Yeni hâdiseler

Ancak geçen **hafta cerevan eden ve Eisenhower'in** Little-Rock'a paraşütçü **kuvvetleri yollamasıyla neticelenen yeni** hâdiseler güneydeki **ırk ayrılığının kaldırılması için devlet zorundan** başka birşeyin **para etmiyeceğini bir kere daha göstermiştir. Bu hâdiseler, bir aydan beri hemen her sa-**

bah olduğu gibi geçen Pazartesi sabahı da Little - Rock lisesi önüne toplanan aşağı yukarı bin kişilik bir beyaz topluluğunu ve etraftaki polis kordonunu aşmaya muvaffak olan sekiz zenci gencinin lise binasına girmeye muvaffak olmasıyla başlamıştı. Üçü kız, beşi erkek sekiz zenci gencinin lise binasına girdiği haberi şehirde yaydır yayılmaz bu topluluk daha da artmış ve etraftaki kışkırtıcıların da tesiriyle şiddetli bir hiddete ve intikam arzusuna kapılan beyazlar okula girerek zencileri linç etmeye kalkışmışlardı. Bu hâdiseyi öğrenir öğrenmez artık şiddet tedbirlerinden başka tedbirin para etmiyeceğini kestiren Başkan Eisenhower, derhal Little _ Rock'a beşyüz kişilik bir paraşütçü kuvvetinin gönderilmesini karar altına aldığı gibi, 1861 tarihli bir kanuna dayanarak, bu şehirdeki mahallî polis teşkilâtını federal otorite altına koyduğunu da bildirmişti.

Paraşütçü kuvvetlerin şehire gelmesinden ve mahallî polis teşkilatı da emirleri federal otoriteden almaya başladıktan sonra şehirde nisbi bir sükûn temin edilmiş bulunmaktadır. Ancak Little . Rock'tan alınan haberlerden, bu nisbî sükûnun altında beyazların kendilerini çocuklarını zencilerle aynı okula göndermek zorunda bırakanlara karşı duydukları kinin yatmakta olduğu anlaşılıyor. Zaten ancak bu kinden aldığı kuvvete dayanarak Vali Faubus, Little - Rock'taki durum ile Budapeşte'deki durum arasında bir benzetme yapabilmiş ve gene bu kinden aldığı kuvvete dayanarak, bir beyaz da, Eisenhower'in komünistlerin başı olduğunu söyleyecek kadar ileri gidebilmiştir.

Diğer yandan, bu olayları en iyi istismar edebileceklerin de komünistler olduğuna şüphe yoktur. Nitekim, geçen hafta yaptığı bir yayında, Moskova radyosu bütün dünyanın bu hâdiselerin Yirminci Asırda nasıl cereyan edebileceğine hayret ettiğini söylemektedir.

Fransa

Yılan hikâyesi

Fransa bu haftanın başında yeni bir kabine buhranı içine düştü.

Bourges - Maunoury kabinesini bu hafta başında iktidardan çekilmek zorunda bırakan mesele-, üç yıldanberi bir yılan hikâyesi gibi uzayıp giden Cezayir meselesiydi. Başbakan Maunoury, iktidara geldiği gündenberi Cezayir işine bir hal çaresi aramış ve nihayet, geçen hafta içinde, Cezayirin bundan sonraki hukuki statüsünü tâyin eden bir kanun projesi hazırlamaya muvaffak olmuştu.

Maunoury koalisyonunu teşkil eden Sosyalist, Radikal Sosyalist ve Cumhuriyetçi Halk Hareketi partileri mensuplarının görüşlerine uygun olarak hazırlanan bu projede Cezayir'in 6 yan muhtar bölgeye bölünerek bu bölgelerin herbirinde mahalli bir Meclis ile bir de mahalli Hükümet kurulması derpiş ediliyordu. Gene aynı projeye göre, iki yıl sonra, Cezayir'de, bu mahallî meclislerin temsilcilerinden teşekkül edecek merkezî bir otorite kurulacak ve dış siyaset, milli savunma,' maliye ve adalet mevzularında son söz Fransız hükümetinde olmak şartıyla, memleketi bu otorite idare edecekti.

Andık Cezayir'de merkezi bir otoritenin kurulması sağcı bağımsızlarla radikallerden bir kısmını memnun etmiyordu. Nitekim, bu kanunun hazırlanmasından az sonra savunma bakam Andre Morice hükümet projesini bazı noktalardan tasvib etmediğini söyleyerek üç arkadaşıyla beraber istifasını vermek tehdidim savurmuştu. Bu durum karşısında Maunoury için bazı tavizlerde bulunmaktan başka çare kalmıyordu. Bu tavizlerin neler olacağı geçen haftanın başında, Komünistler ve Poujadistler hariç, Fransız Meclisindeki diğer bütün partiler ileri gelenlerinin iştirakiyle yapılan bir yuvarlak masa konferansında tesbit edildi. Bu konferansta varılan anlaşmaya göre Cezayir'de mahalli bir otoritenin kurulmasına ses çıkarılmayacak, ancak bu otoritenin yetkileri ve teşekkül tarzı ilerde tesbit edilecekti.

Dag Haınmarskjoeld
Değişmez Genel Sekreter

Ve sonrası

Cezayir Kanunu projesi yuvarlak masa konferansında aldığı yeni şekille Fransız Meclisine sunulduğu zaman, bu projenin artık kolayca merkez partilerinin desteğini kazanacağı sanılmıştı. Ancak müzâkereler ilerledikçe işlerin hiç de öyle olmadığı anlaşılıyordu. Bir buhran yaratmamak için yuvarlak masa konferansında bazı tavizlere razı olan sosyalistlerle diğer bazı mutedil sol mensupları, merkezî otoritenin yetkileri ve teşekkül tarzı şimdiden tesbit edilmedikçe çıkacak kanunun hiçbir işe yaramayacağım ileri sürüyorlar ve bir takım tadil teklifleri yapıyorlardı. "Sınırlı bir muhtariyet içinde merkezî bir hükümet" prensibine bağlı kalan mutedil sol mensuplarına göre yuvarlak masada yapılan değişiklikler projenin ruhunu değiştirmişti. Ancak Maunoury'nin bu işi güven oyu meselesi yapması üzerine, bu hafta başında iddialarında ısrar etmeyerek bu günkü durumda yapılacak zaten her türlü değişikliğe karşı olan bağımsızlarla Poujadistlerin ve Cezayir için mutlak bağımsızlık isteyen Komünistlerin karşısında hükümeti desteklemeleri beklenen Cumhuriyetçi Radikal ve De Gaulle'cülerin de karşı safa iltihakı, Maunoury kabinesini bir anda tepetaklak etti ve Fransayı yeni bir kabine buhranına sürükledi.

Birleşmiş Milletler

Propaganda yarışı

Geçen Perşembe günü, arkasında mavi zemin üzerinde beyaz dünyalı Birleşmiş Milletler bayrağı bulunan kürsünün üzerine, kırk yaşlarında, düz saçlı, mütevaal bir adam çıktı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun bütün üyeleri ayağa kalkmış, bu adamı alkışlıyorlardı. Adamın adı Dag Hammarskjoeld'dü ve o gün, Güvenlik Konseyinin ittifakla yaptığı bir tavsiye üzerine, önümüzdeki beş sene için teşkilâtın Genel Sekreterliğine seçilmişti.

Dag Hammarskjoeld ismi dünya siyasi çevreleri için yabancı bir isim değildi. Beş senedenberi zaten Genel Sekreterlik görevini yapıyordu ve bu ilk görev süresi sona erince beş yıllık yeni bir süre için iş başına getirilecek ondan daha münasip bir kimse bulunamamıştı. Mr. "H", bilhassa bir yıldanberi, şöhretinin zirvesine ulaşmış sayılıyordu. Orta Doğu olaylarında yaptığı arabuluculuk denemeleri ve son Süveyş meselesi sırasında Birleşmiş Milletler polisinin kurulması mevzuunda gösterdiği muvaffakiyet bu şöhretin haklı sebeplerinin başında geliyordu. Hiç şüphesiz, geçen Perşembe günü verdikleri oylarla onu ikinci bir beş yıllık devre için daha iş başında bırakan 80 devletin temsilcileri, Mr, "H" nın aynı başarıyı önümüzdeki yularda da göstereceğine inandıkları için böyle bir seçim yapmışlardı.

K İ T A P L A R

İKİ KİŞİYE BİR DÜNYA

(Ümit **Yaşar** Oğuzcanın şiirleri. Doğuş Matbaası Ankara 1957. 80 sayfa 200 kuruş.)

«Çilem 22 Ağustos 1926 da Tarsus. da başlamış. Ticaret Lisesini bitirdim. Onbir yıldır İş Bankasında çalışıyorum. Evliyim, iki oğlum var. Hayatım şiirim gibi, şiirim de hayatım gibi tezatlarla doludur. Çok yazdığımı, sık sık aşık olduğumu söylerler. Bense az yazdığımı, yeteri kadar da sevemediğimi sanıyorum. Verimli olmayı, her dem aşk içinde yaşamayı kim istemez?"

Şu yukardaki sözler sekizinci kitabı ile okuyucu karşısına çıkan bir şairin kitabının arkasına yazdığı sözlerdir. Kolayca görülebileceği gibi - hele kendisini tanıyanlarca - bu üç beş cümlenin içinde büyük bir samimiyet ve hakikat yatmaktadır. Bir şairin, şiiri kendine dert edinmiş bir şairin kendini şu yukarıya aldığımız sözlerdekinden daha etraflı bir şekilde anlatması mümkün değildir.

31 yıldır çile çektiğini söyleyen şairin adı Ümit Yaşar Oğuzcandır ve "İnsanoğlu, Deniz Musikisi, Dillere Destan, Dolmuş, Aşkımızın Son Çarşambası, Bir Daha Ölmek, Kör Ayna" adlı yedi kitabından sonra karşımıza çıkardığı sekizinci kitabının adı da "İki Kişiye Bir Dünya"dır.

"İki Kişiye Bir Dünya" şairin bütün kitaplarında olduğu gibi büyük bir titizlik ve itina içinde basılmıştır. Ümit Yaşar Oğuzcanın, sanki sihirli bir tarafı vardır da her kitabını bastırırken gününün bütün 'baskı zorluklarını yener ve mürekkep yokluğu, kâğıt yokluğu, karton yokluğu daha da mühimi zevk yokluğu içindeki memleketimizde bütün bu yoklukları yener ve karşınıza elinize aldığınız zaman bir yeri örselenecek diye tutmağa bize korkacağınız bir kitap çıkarır. Onun kitapları hemen daima iyi cins kâgıda basılmıştır, kabı öyledir, mürekkebi öyledir, mizanpajı öyledir. Ümit Yaşar Oğuzcan yalnız şiiri değil şiirle beraber şiirin basılması için gereken her şeyi kendisine dert edinmiştir. Dolayısı ile de Oğuzcanın kitapları, herşeyiyle dört başı mamur kitaplar olarak, kitaplıklarda yer alabilir.

Şair, gene kitabının arkasındaki yazıda "En azından 18 yıldır şiirle uğraşırım. Hayatımdan şairliğimi alıp çıkarırsanız geriye önemli birşey kalmaz. Öylesine tutkunum şiire",diyor. Muhakkak ki 18 yıl ısrar edip şiirin üzerinde durmak mühim bir şey. Ümit Yaşar Oğuzcan üstelik bu işi en ufak bir züppeliğe bile kaçman dan yapmış. Şöhreti öyle pek büyük değil. Hattâ pek çok sanat muhitlerinde adı ciddiye bile alınmıyor. Ümit Yaşar dendi mi, gülüp geçiveriyorlar. Ama yalnızca alaya alınan iki üç şiirini kulaktan duyup da onun kitaplarını incelememiş olanlar şayet 18 yıldır şiirin çilesini çekmiş bu şairin kitaplarını biraz ciddî bir şekilde okumak, incelemek zahmetine katlansalar öyle sanıyoruz ki gözleri fal taşı gibi açılacaktır.' Zira Ümit Yaşar Oğuzcan, hiç çekinmeden verilecek bir hükümle, günümüzün en iyi ve en ciddî şairidir. Alaya alınması değil, saygı gösterilmesi gereken bir şair.

Ümit Yaşar Oğuzcan

Çile bülbülüm çile...

Ümit Yaşar Oğuzcan, gerçi, 'bazı kitaplarında, şiirden çok espiriye ehemmiyet vermiş, şiiri espri yoluna harcamıştır. Ama bu harcayış, şiiri mühimsemediğinden değil, şiirde yeni bir şeyler arama gayretindendir. Bilhassa son kitabı ise, artık Ümit Yaşarın, aradığım bulduğunu, gerçek şiire vardığını gösteren en güzel delildir. Bir zamanlar hece vezninin hattâ aruzun bile yardımına baş vuran şair, bu yolda yüzlerce şiir yazdıktan sonra serbest nazımda aradığına kavuşmuş ve bilhassa "İki Kişiye Bir Dünya" adlı kitabıyla son yılların şiir çıkmazında, günümüzün en başarılı eserini vermiştir.

"İki Kişiye Bir Dünya" dört bölümden meydana gelmiş 900 mısralık bir senfonik şiirdir. Her ne kadar şairler olarak okunabilir. Ama, bu ayrı adlandırrnamışsa da kitapta sayfa sayfa yer alan 85 parça, ayrı ayrı şiirler olarak okunabilir. Ama, bu ayrı ayrı şiirler olarak okunabilmek, şiirin bir bütünlükten mahrum olduğu manasına da alınmamalıdır. "İki Kişiye Bir Dünya" bütünüyle yek pare bir destandır. Birinci bölüm "Kader Kapıyı Çalıyor" yahut andante diye adlandırılmıştır. Bu bölümdeki 16 sayfaya yayılmış 16 şiirde şairin kendisine yeni bir dünya aradığı görülür. İkinci Bölümde aradığına bir yaklaşış vardır, Allegro yahut "Seninle Kardeş Değiliz" başlığını taşıyan bu bölüm bir isyanı da beraberinde getirmektedir. Üzerinde 3 milyar insanin yaşadığı bir dünyadan şikâyetler bu bölümün belli başlı hususiyetini teşkil eder. İnsanların çokluğu, şairi çileden çıkarmaktadır. Cemiyetin Ur takım yapmacık düzenleri onda dünyadaki bu 3 milyar insanı yok etmek arzusunu uyandırmaktadır. Nitekim ikinci bölümün ilk şiiri bu hava içinde başlar: "Tanrının bıraktığı yerden biz başlıyalım . Üç milyar insanın yarısını sen öldür yarısını ben - Üç kişi kalsak yetişir yer yüzünde . Yaklaş bana - Seninle kardeş değiliz".

Üçüncü bölümün adı "Karanlıkta" dır. Bu bölümde şair, bulur gibi olduğu şayi kaybedişini dile getirir. İnsanoğlunun bütün çirkeflikleri büyük bir ustalıkla ortaya konmuştur. Nagazakideki atom kurbanları, Amerikadaki zenci beyaz mücadelesi, Macar ihtilalinin isimsiz kahramanları, taaddüdü zevcat çirkefi, esir pazarları, insanoğlunun iki yüzlülüğü, diktatörlerin maskesi sıyrılmış yüzü, dalkavuklar, sapık arzuları çaresizlikler ve hiç ölmeyen, ölmeyecek olan bir aşk...

Dördüncü bölümde şair, artık bütün ümitlerine kaybetmiştir. Gerçi bölümün adı "Sana Bir Tanrı Getirdim" dir ama, bu sahte bir Tanrıdır. İnsanoğlunun çaresizliklerine ortak bir Tanrıdır. Bizzat şairin kendisidir. Bölüm bir feryatla başlar: "Hani o iki kişilik dünyalar bizimdi - Hani sen iyiydin - Halden anlardın - Hani sen git demiyecektin bana....."

Kitap bir aşk ayrılığı ve ölüm temi üzerinde sona erer.

Ümit Yaşar Oğuzcan, "İki Kişiye Bir Dünya" adlı kitabı ile yalnız kendi sanatının değil, son yıllardaki durgun Türk Şiirinin de zirvesine çıkmıştır. "İki Kişiye Bir Dünya" daki şiirler son yıllarda hasret kalınan dört başı mamur şiirin en güzel örnekleridir ve rahatça söylenebilir ki bu kitaptaki şiirlerin büyük bir kısmı yarma kalabilecek, 1957 Türkiyesinin şiir dünyasından örnek olarak gösterilebilecek- gürlerdir.

KADIN

Ev

Pahalılığa karşı ,

Bugün Türkiyede ev kadınının en büyük meselesi, muhakkak ki, ge--im meselesidir. Son seneler zarfında fiatlar hakikaten baş döndürücü bir süratle yükselmiştir. O kadar yükselmiştir ki daha düne kadar kapının arkasında duran süpürge evin baş köşesine geçmiştir.. Kadın hayat pahalılığı ile muhtelif şekillerde mücadele edebilir. Evvelâ bu, bir siyasî mücadele olmalıdır. Bugünkü iktisadî politika ev kadınını memnun etmiyorsa bunu daima idare adamlarına duyurmalı, sesi ile, seçim zamanı oyu ile, bunu belli etmelidir. Çünkü pahalılıktan yalnızca gündelik hayatımızda karşılaştığımız esnafı suçlandırmak akıl işi değildir.. Pahalılık daima zincirleme gider ve bir memlekette güdülen iktisadî politikaya bağlıdır.. Eğer bir nehiri kurutmak isterseniz onun muhtelif kollarını kurutmak bir işe yaramıyacaktır..Onun menbaını kurutmanız şarttır. Pahalılığı doğuran esaslı meselelerle ancak iktisatçılar meşgul olabilirler. Bu, ehliyet istiyen mühim bir dâvadır. Bu yolda güdülen bir politika yanlış olabilir, bir yenisini tecrübe etmek lâzımdır.

Evet, hayat pahalılığını halletmek hükümetlere düşen bir vazifedir. Ama halkın yardımı da şarttır. Demek ki ev kadım, bu hususta, idarecilerin 1 numaralı yardımcısıdır. Meselâ belediyeler, zaman zaman bazı gıda maddelerine narh koyabilirler. Eğer halk, esnafa el altından fazla para vererek narh koyulan malı gizlice almaya kalkarsa karaborsacılığa ve artan bir pahalılığa sebebiyet vermiş oluş. Ancak bu narhın az olduğuna kanaat getirmişse gene de karaborsacılığı destekliyecek yerde, belediyelere müracaat etmesi veya umumi iktisadî politika ile mücadele etmesi lâzımdır. Bunu kadın dernekleri ele aldıkları takdirde memlekette çok faydalı bir zihniyet yerleşmiş olacak

Süpürge

Kapı arkasından baş köşeye...

Ne İstiyoruz

Jale CANDAN

Netice ne olursa olsun, şurası muhakkaktır ki 1957 seçimlerine giderken Türk milletinin büyük bir kısmı kendisini "işbirliği" adlı temiz bir aşka kaptırmıştır. Bugünkü gidişi beğenmiyen, fakat henüz mevcut muhalif partilerden birinde karar kılamıyan seçmen vatandaşlar 'işbirliği" fikrine dört elle sarılmışlardı. Muhalif bir partiye bağlı olan, fakat oylarının bölünmesinden korkan vatandaşlar için de işbirliği en ümit verici bir çare idi. Hattâ Demokrat Partinin icraatını sempatik bulan ve iktidar partisine oylarını vermeğe karar veren birçok vatandaşları bile işbirliği memnun etmişti. Zira antidemokratik kanunları ancak "muvakkat tedbirler" olarak kabul eden iyimser vatandaşlar dahi Mecliste temsil edilecek olan kuvvetli bir muhalefetin memleketin hayrı İçin elzem olduğunu çoktan kabul etmişlerdi. En koyu Demokratlar dahi aile meclislerinde bu hakikati teslim ediyorlardı. Durum 1950 senesindekine pek çok benziyordu. O zaman millet tek parti rejiminden bunalmıştı, demokrasiyi getirecek olan muhalefet partisine kalbini de, oyunu da vermişti. Ama bugün 1957 de, artık iyice anlaşılıyordu ki ezici bir ekseriyetle Meclise gelen ve memleketi idare eden bir parti, tek başına rejim dâvamızı halledemiyecekti. Demokratik zihniyet, tarlasını süren köylüden, talebesini yetiştiren hocaya, ekmeğini devlet kapısında kazanan memura, siyaset adamına, idareciye kadar hepimize iyice yerleşmedikçe, bu iş daima tehlikedeydi ve bu meclisten çıkarılacak yeni bir seçim kanunu ile sıkı sıkı teminat altına almak şarttı. İşte 1957 seçimlerine girerken Türk milleti büyük bir ekseriyeti ile., bu gerçeği kavramıştı ve işbirliği denilen idealist aşka kendisini kaptırmasının sebebi de buydu. Yoksa gaye kafiyen Demokrat Partiyi yıkmak, yok etmek değildi. Meselâ seçimlerde başka bir parti iktidara geçtiği takdirde, işbirliğinin neticelerinden en çok istifade edecek olan Demokrat Parti değil miydi? Demek ki milletin samimiyetle, aşkla istediği şey, teminatlı bir demokrasi rejimi ve buna bağlı bir iktisadî düzendir. Millet kalkınmak istiyor. Millet hürriyet istiyor. Millet kendi hakkı olan nimetlerden birini elde etmek için diğerinden fedakârlık etmek istemiyor. İşte mesele yalnızca bundan ibarettir ve "işbirliği"nin ruhu da bundan başka birşey değildir. Bunu başka türlü görmek, başka türlü göstermek doğru mudur? Milletin bu samimi ve içten gelen arzusunu, vehimlerle, karalamak ta doğru değildir. Bu arzuyu anlamak bu arzuya cevap vermek lâzımdır. Çünkü hangi parti iktidara gelirse gelsin, huzur içinde çalışabilmek için, herşeyden önce milletin sevgisine, inancına daima muhtaç olacaktır...

ve her mevzuda olduğu gibi pahalılıkla mücadele mevzuunda da hükümetle halk işbirliği yapmak imkanına kavuşacaktır.. Çünkü bu kadın derneklerinin partizan bir ruhla değil, sırf hükümetle halk arasındaki bağı kuvvetlendirmek gayesi ile hareket edecekleri muhakkaktır. Bu bakımdan icabederse umumî politikayı tenkit edecekler, icap ederse hükümetin baş vurduğu tedbirleri destekliyerek halkı aydınlatacaklar ve gene icap ederse esnafın hakkını koruyacaklar, sınıf farkları ve birbirine düşman zümreler yaratmaktan çekineceklerdir..

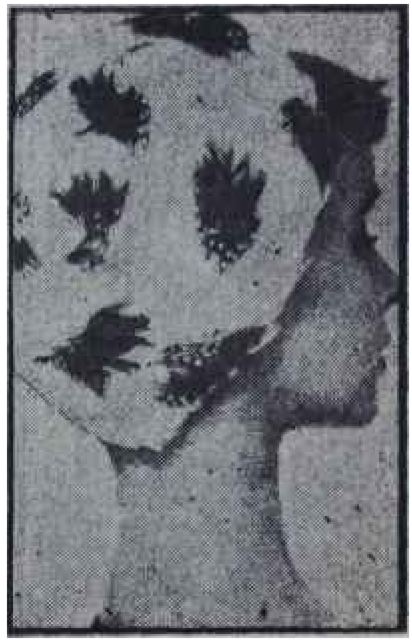
Yardımcı müesseseler

Bugün Türkiyede hayat pahalılığına karşı, halka yardımcı bazı müesseseler kurulmuştur. Ev kadınının bunlardan istifade etmesi, müsbet bir zihniyetle takdirlerini de tıpkı tenkitleri gibi sık sik idarecilere duyurması şarttır.. Meselâ İstanbulda bir Migros, Ankarada Gima ve Et Balık Kurumu vardır... Zeytinin 5 liraya çıktığı bir devirde 1 kilo sığır kıymasını 180 kuruşa ve sakatatı sudan ucuza satan Et Balık Kurumu, elbette ki takdirle karşılanmalıdır. Üstelik temiz paketler içinde, gayet medeni şekilde yapılan bir tevziat muhakkak ki ev kadınını memnun etmektedir. Ankarada büyük rağmet gören bu müessesenin İstanbulda bazı muhitlerde rağbet görmediği duyulmaktadır. Ev kadınının bazı yanlış peşin hükümlerden kendilini kurtarması, yeni bir zihniyetle, müsbet bir kafa ile hareket etmesi de kendi menfaati icabıdır. Etin; günlerce evvel kesilse de, en modern vasıtalarla hazırlandığı, usulüne uygun bir şekilde muhafaza edildiği için hiçbir mahzuru yoktur.

Nebati yağa ahşan ev kadını, sığır etine de alışacaktır. Bir kere tecrübe etmek kafi gelecektir. Ankaradaki Gima da faydalı bir müessesedir. Ancak ev kadınının burayı yalnız, zaman zaman bulunan peyniri, yağı. çayı almak için değil, aylık alışverişini yapmak için gitmesi lâzımdır. Çünkü bu yardımcı müesseseler bazı maddeleri zararına satıp diğerlerinden aldıkları normal kârla muvazene temin ederler, onları yaşatmak halka düşer.

Senelerden beri köylüsünden şehirlisine kadar bütün ev kadınlarının en büyük bir yardımcısı da Sümerbanktır.. Günden güne güzelle şen basmaları, pazenleri ile bu müessese bir çok dar gelirli ailenin can kurtaranı olmuştur.. Yazın İzmirde Türk kumaşı ile Güzel Giyim Derneğinin yaptığı bir defilede bir kadının yalnız Sümerbank basması ile güzel bir yazlık gardrop yapabileceği, hem de çok şık olacağı, tatbiki bir şekilde gösterilmişti. Kış mevsimine girerken piyasaya sürülen kareli pazenler de hakikaten caziptir. Ucuz giyinmekten utanmıyan bilâkis ucuz ve şık giyinmekle iftihar duyan bir zihniyetin bütün medeni memleketlerde olduğu gibi bizde de yerleşmesi zamanı artık gelmiştir.

Ev kadınının yiyecek alışverişini yapmak için haftada bir veyahut iki kere pazar yerlerine gitmesi hem para, hem de zaman ekonomisi yapmasına meydan verecektir. Pazarlarda yiyecek daima çok daha ucuzdur. Çeşit boldur. Haftada iki kere toptan alışveriş yapan kadın her sabah çarşıya gitmek külfetinden kurtulacak, fiatları ucuz olan mala rağbet ederek bir dereceye kadar pahalılığı önliyebilecektir..

Tüyden yapılmış bir şapka
Başı soğuktan koruyacak

Pahalılıkla mücadelede muhakak ev kadınının mühim bir rolü vardır. O tenkit hürriyetim kullanarak ve siyasi oyu sayesinde, umumi iktisadî politikaya müessir olabilir. Esas mücadelesini bu sahada yaptıktan sonra uyanık, fedakâr ve vatansever bir ruhla hareket ettiği zaman idarecilerin en tabiî yardımcısıdır. Kapristen, lüksten uzaklaştıp modern bir zihniyetle, şuurla evini idare ederek te hem ailesine, hem memlekete faydalı olur.

Moda

Şapkanın rolü

Vakıa şapka bilhassa bizim memlekette günden güne az giyilmeğe başlanmıştır ama bir kadının şapkasız şık olabilmesine de imkân yoktur. Buna mukabil en hafif elbise, bir şapka ile bambaşka bir görünüş kazanır. Bir merasimde, bir öğle yemeğinde, resmi bir ziyarette, kışın soğuğunda şapka şart oluverir. "957-68" kış modası şapkaya büyük bir yer ayırmıştır ve yeni şapkalar daha ziyade türbanvari, yumuşak, başı saran şapkalar olup giyimleri çok kolaydır. Meselâ "flanel" lerden, "jerse" lerden yapılmış "bone" ler günün her saatinde kadının başım soğuktan muhafa edecek ve aynı zamanda ona iddiasız bir şıklık verecektir ki bu çok mühimdir. Bu tip "bone"ler ekseri başı arkadan öne doğru sarkmaktadır ve önden saçlar bazan kâkül şeklinde, bazan kulak üstlerinden gözükmektedir. Bu sene kürk türbanlar, kürk şapkalar da çok revaçtadır. Ekseri bunlar kürkü taklit eden yeni kumaşlarla yapılmakta, bazan en sade görünüşlü bir şapka "Vizon" ile süslenmektedir. Tüylerden yapılmış "abiye" bereler de bu sene sık sık görülecektir. Geçen senelerin tası, tencereyi hatırlatan sert kalıplı şapkaları muhakkak ki çok azalmıştır ve günden güne azalacaktır. Yeni şapka modasında esas prensip yumuşaklıktır ve başı büyüten değil, başa intibak eden şapkalar revaçtadır.

1957 - 58 Kış **modasına** uygun üç şapka modeli
Esas şart: Başa intibak

C E M İ Y E T

Fransa'nın "Le Monde" gazetesinin memleketimize uğrayan muhabiri Edouârd Sablier bir yazısında hükümetimizin Irak ile münasebetlerini Kral Faysal'ın Osmanlı hanedanından bir kızla nişanlanması yoluyla, sağlama bağladığını ileri sürmekte ve Ürdün Kralı Hüseyin'in de karısı Dina'dan ayrılır ayrılmaz bir Türk kızı alacağını bildirmektedir. Eğer Türkiye gibi cuımhuriyetlerin başka memleketlerle münasebetleri "hanedanlar" arasında kız alıp vermek kabilinden ortaçağ usulleriyle sağlama bağlanabiliyorsa Fransız muhabirine ve vatandaşlarına tavsiye ederiz: hemen Paris Dükünün sülalesinden birkaç kızı Cezayir paşalarına dağıtıp o memleketle aralarını düzeltsinler.

*

İstanbul'a yüzük getiren Irak Başbakanı Ali Cevdet ve eşi memleketimizden ayrıldılar ve resmî zevat tarafından teşyi edildiler. Bağdad Büyük Elçimiz Behçet Türkmen ise hükümetle istişarelerde bulunmak üzere yurda döndü. Yapılacak istişarelerin siyasetle mi yoksa evlendirme işleriyle mi alâkalı olduğu bilinmemektedir.

Mr. Herbert Zalenko adında bir Amerikalı senatör memleketimize geldi. Senatörün burada bulunduğu müddetçe Türkiye'nin Orta Doğudaki durumunu tetkik edeceği bildirilmektedir. Tetkiklerinin sonunda birşey anlamağa muvaffak olursa Mr. Zalenko'nun ele geçirdiği ipuçlarını Türk umumî efkârına da açıklamak lûtfunda bulunması temenni edilir.

Bulgaristan'a yaptıkları bir resmî ziyaretten dönen beş kişilik bir Fransız Parlâmento heyeti istanbul'a geldi. Memleketimizdeki seçim faaliyetlerini ve bilhassa yeni seçim kanunumuzu tetkik eden heyetin reisi L. Gautier Chormet bir muhabire şöyle dedi: "Fransa'da parti diktatörlüğü mümkün değildir. Bir memleketin siyasî hayatında parti diktatörlüğü son derece zararlı birşeydir."

Muharrir Adnan Veli "Son Ümid" başlıklı bir mizahî fıkrası yüzünden savcılık basın bürosuna cellbedildi. İfadesi alman Adnan Velinin son ümidinin de kırılıp kırılmadığı malûm değildir.

Hür Fikirleri Yayma Cemiyetinin yıllık konresinde Avukat Süreyya Ağaoğlu başkan seçildi. Değerli avukatımızın hür fikirlerini ilk defa ne tarafa doğru yayacağı merak edilmektedir.

Adnan Veli Kanık
"Ümitlerim hep kırıldı..."

Îstanbul'daki istimlâk yolsuzluğu sanıklarının duruşmasına başlandı. 1 Numaralı İstimlak Komisyonu Başkanı Alt Kemal Şahin, üye Yüksek Mühendis Kudret Sen ve üye Mahmut Yener için 57 şer, müteahhit Sedat Gürsel için 24 ve "iş adamı" Osman Geçim için 21 sene hapis istendi. Öteki sanıklar için talep olunan hapis cezası da 3 ile 18 sene arasında değişmektedir. Sanıkların hepsi polisteki ifade ve itiraflarının "dayak zoru"' ile elde edildiğini söylediler.

Birincisinin, duruşması başlarken ikinci bir istimlâk yolsuzluğu meydana çıktı. İddiaya göre Hususî Muhasebe İstimlâk İşleri Şefi Sami Süphan ile Tevfik Yazıdağ adında bir tüccar aralarında anlaşarak Beşiktaş'ta köhne bir evi yeni ve büyük bir yapı gibi gösterip devlet hazinesinden 140 bin Ura çekmişler ve bunun gibi daha bir takım işler yapmışlardır. Şef Sami yakalanmış, tüccar Tevfik ise hakkında tevkif müzekkeresi kesildiğini duyunca ortadan kaybolmuştur.

Alanya'nın Oba Köyü Muhtarı Cemaleddin Sarıkadıoğlu Yeşilköy'e inen bir uçaktan çıktı ve şu beyanatı verdi: "Yirmi günlük bir seyahatten dönüyorum. Almanya ve Avusturya'da köyleri, yaşayış durumlarını ve muhtarların çalışmalarını tetkik ettim. Bu tetkiklerimden hem köy muhtarlığına dair yazmakta olduğum kitapta faydalanacağım, hem de artık Oba Köyünü yeni bir görüşle idare edeceğim." Darısı daha büyük idarecilerimizin başına!

Türk polis teşkilâtına müşavir "tâyin olunan Amerikalı Mr. Charles E. O. Brien bir muhabirle konuşmasında Amerikan polisinin asla dayak atmadığını, bunun yerine sanıkların yalan söyleyip söylemediklerini gösteren makineler kullandığını açıkladı. Kıymetli müşavirin bir an evval şu makinelerden getirtmesi halkımıza yapabileceği en büyük iyilik olacaktır.

Amerika'nın Michigan Üniversitesi profesörlerinden hıfzıssıhha mütehassısı W. L. Malman memleketimizdeki tetkiklerini tamamladıktan sonra verdiği beyanatta bazı yerlerde fazla sinek gördüğünü ve bunlarla mücadele edilmesi gerektiğini söyledi. Mr. Malman'ın bu aceleciliğini hoş görmek icab eder; memleketimizde önce daha nelerle mücadele etmek gerektiğini bilmesine imkân yoktur.

Komedi faaliyetleri gittikçe gelişen Demokrat Partinin Karagümrük Kadınlar Kolu toplantısında gazeteciler çok eğlendiler. Meselâ başkan Sabite Şen şu nutku çekti: "Memlekette yokluk diye bir şey yoktur. Dahilî bir harp içinde bulunuyoruz. Bize karşı cephe kurdular. Bazı yokluklar bundan ötürüdür. Bunu bütün kadınlar biliyor. İşte bilmeyenlere öğretmek bizim vazifemiz, dir. Karagümrük çok dindar bir muhittir. Bu husus propagandaya vesile olacak en mühim noktadır. Kadınları bir araya toplamak için mevlût okutacağız... ilâh.. ilâh.." Başka bir hanım da şöyle dedi: "Şu yok bu yok diyorlar ya, bunlar hep İsmet'in yüzünden. Hep tüccarlar onun emrinde; satmayın diyor, satmıyorlar."

Son zamanlarda İstanbul'da itlaf edilen köpeklerin leşleri vaktinde kaldırılmadığından kokmakta ve sık sık şikâyet mevzuu olmaktadır. Bu durum vatandaşların şu pek mühim noktayı bir kere daha hatırlamalarına vesile teşkil ettiği için büsbütün faydasız değildir: Ölen her şeyin mutlaka ve mutlaka kaldırılması icab eder.

T İ Y A T R O

Küçük Sahne

Haldun Dormen'in hikâyesi

(Kapaktaki sanatkâr)

Bu haftanın başında bir gün, akşamın pek geç saatinde Beyoğlu caddesinden geçenler yorgun ve adeta perişan bir adama hayretle baktılar. Adam Atlas sinemasının yanındaki ufak kapıdan çıkıyordu. O kadar bitikti ki ayaklarını sürüyordu. Halbuki aynı saatlerde İstiklâl caddesi eğlenmiye hazırlanan insanlarla doluydu. Genç adam biraz öteden otomobile bindi ve uzaklaştı. Gerdiği yer Küçük Sahneydi. Aşağı yukarı bir aydan beri Küçük Sahnede ömürler törpülenmekle meşguldü, zira bir zamanlar "İstanbulun en iyi tiyatrosu" adını taşıyan sahne yeniden göz kamaştırıcı bir hamle içindeydi.

Seçilen meslek

Bundan 10 sene önce, ince, sarışın, ağır başlı bir delikanlı İstanbul Amerikan Kolejinden mezun oluyordu. Tahsilinin ilk mühim merhalesini aşmıştı. Şimdi bir meslek seçmesi ve bu yönde çalışması gerekiyordu. Babası muvaffak bir iş adamıydı ve tek oğlunun yapacağı seçimle pek yakından alâkadar oluyordu. Delikanlı 1928 senesinde Mersinde doğmuş, orta tahsilini Galatasarayda yapmış, lise tahsili için Koleje devam etmişti. İyi bir talebe, iyi bir arkadaş, iyi bir oğul idi. Her halde babasının işini ve servetini devam ettirecek bir branş seçecek ve iyi bir iş adamı olacaktı.

Genç adam ise ne olacağını, ne yapması gerektiğini düşünemiyordu.. Zira çoktandır hissediyordu ki onun mesleği ancak "Tiyatroculuk" olabilirdi. Ne zaman ve nasıl olduğunu bilmeden bu istek ve karar çoktan içine yerleşmişti. Başka bir şey olamazdı ve anlıyordu ki olmağa çalışmak da beyhudeydi. Kalbi, kafası, düşünceleri karşı koyulmaz bir kuvvetle onu tiyatroya doğru itiyordu. Böylece genç kolej mezunu Haldun Dormen, babası Said Dormene kat'i bir lisanla meslek olarak tiyatroculuğu seçtiğini bildirdi. Baba Said Dormen için bu sürprizli bir karardı. İyi bir işi, mühim bir serveti ve bir tek oğlu vardı. Tam manasıyla da bir iş adamı kafası ile hareket ederdi. Fakat aynı zamanda anlayışlı ve iyi bir babaydı. Karar onu şaşırttı, belki de üzdü. Ama genç Dormene itiraz etmedi, yalnız en iyi tiyatro mektebinden mezun olabilmesini şart koştu.

Amerikada tahsil

O senenin kışında Haldun Dormen, dünyanın en iyi tiyatro mekteplerinden biri olan Yale Üniversitesinin Tiyatro kısmında çalışmak üzere Amerikaya hareket ediyordu. 1958 senesinde Yale'den mezun olana kadar Amerikada, Haldun Dormen her anını tiyatroya hasretti. Tale'de bu mesleğin dört yönünü, aktörlüğü, rejisörlüğü, dekorculuğu, elektrikçiliği, kostümcülüğü öğreniyor; şarkı, dans, mimik, hitabet dersleri alıyordu, Üniversitede muvaffak bir talebe oldu ve her yaz tatilini de muhakkak gene tiyatro ile meşgul olarak geçirdi. Bu yaz çalışmalarından biri olarak Saranac Lake'de bir kaç arkadaşı ile bir yaz tiyatrosu kurdu -Bu gün bu tiyatro hâlâ temsillerine devam etmektedir-. 1950 yazında Pasedena'da çalıştı. Hollywood'da çalışmak imkânını elde etti.

Aktörlük hayatı

Bütün bu cazip çalışmalara rağmen 1953 senesinde Haldun Dormen mezun olur olmaz memlekete doğru hareket ediyordu. Pariste Fransız Tiyatrolarım görmek için iki ay geçirdikten sonra İstanbula döndü ve daha evvel temaslar yapmış olduğu Ertuğrul Munsinin tavsiyesi ile "aktör" olarak Küçük Sahne'ye girdi. Sırası ile "Cinayet Var", "Hamlet". "Bobosse,", "Monserrat" piyeslerinde rol aldı. Bunlar Haldun Dormenin herhangi bir aktör olarak çalışmalarıydı. Asıl güç ve isteklerini ise amatör teşekküllerin rejisörü ve yapıcısı olarak harcadı.

Haldun Dormen'in Cep Tiyatrosunda sahneye koyduğu bir eser

Muvaffakiyet yolundaki ilk adımlar

Sıkıntılar

Haldun Dormenin Küçük Sahnedeki aktörlüğü sırasındaydı. "Hamlef"te Jeartes rolünü oynuyordu ve birçok tenkitlere uğramıştı. Tiyatro Derneğinde ayaklarını yukarı doğru çekip ellerini dizleri üzerinde kavuşturarak oturur, "Bu kâbus bir bitse.." derdi. Küçük Sahnede rejisörsüz bir "Hamlet" oynanıyordu. Aktörler, aktrisler birbirleriyle didikleşiyorlardı. Üstelik sahnede gülen, hattâ birbirlerini güldürenler vardı. Dormen "Bu oyun çok daha iyi olabilirdi. Hattâ ben "bile... Ama rejisörsüz aktör olmak çok güç" diyordu. Epey ümitsizliğe düşmüştü. O kadar ki aktör olarak kabiliyetinden bitte şüphe ediyordu. Ama bu şüphesinden çabuk kurtuldu. Kurtulamadığı şey, yalnızlık korkusu oldu. Bir taraftan yalnızlık isterken, diğer taraftan da korku, yordu. Bütün büyüklerin mücadelelerini tek başlarına yaptıklarım bilir, ama sonunda büyük şöhretlerine rağmen, haklarında yazılmış büyük ciltler ve birkaç muvaffakiyetin hatırasıyla başbaşa kalmalarına tahammül edemezdi. Şu tâbiri sık sık kullanırdık "Dıralı Dedenin düdüğü gibi kalmak".

Unutamıyacağı hatıralardan biri de Amerikada okurken kaldığı pansiyondaki bir komşusuydu. Tek başına oturan bu kadının köpeği ile konuşup dertleşmesini hiç bir zaman aklından çıkaramazdı. Bu yüzden hiç Sevmediği insanı veya -meşgaleyi yalnızlığa tercih ederdi.

Tiyatro Derneği

İstanbul'un meşhur yağmurlu yaz günlerinden biriydi. Bebekte, Galatasaray Klübünün Denizcilik lokalinin yüzücü ve kürekçilere mahsus iki küçük odası kızlı erkekli bir kalabalıkla doluydu. Kimi giyinmeye, kimi makyajım tazelemeye çalışıyordu Ama hepsi de heyecanlıydı. Yüksek sesle rollerini tekrarlıyanlar da vardı. Yağmurlu havaya rağmen salon doluydu. Zira o gece Bebekteki lokal-

de Tiyatro Derneği ilk piyesi ile rejisör Haldun Dormeni tiyatroseverlere takdim ediyordu. O gün oynanacak eser Moliere'in "Gülünç Kibarlar"ı idi ve Haldun Dormen, eseri "meydan tiyatrosu" şeklinde oynıyacaktı. Meydan tiyatrosu seyirci için yenilikti. Yüzücü ve kürekçilerin odasında son hazırlıklarını yapan amatör tiyatroculara Haldun Dormen "Cesaret.. Sakın korkmayın, kolay iş değil, ama muvaffak olacaksınız" diyordu. Birine dönüyor "Sen bağır. Sesini karşı sahile duyuracak kadar bağır" diyor, diğerine "Sakın sen Şehir Tiyatrosu kalıplarına düşme" diye tavsiyede bulunuyor, bir başkasına "Aman provalardaki gibi rahat ol, sakın sinirlenme" diyordu.

Derken ışıklar yanıyor ve sessizlik etrafı kaplıyor. Oyup başlıyor. Hizmetçi Marotte'un kopuveren boncukları, ayak altında dolaşan davetsiz bir kedi... Ufak tefek, fakat fazla can sıkmıyacak kusurlar.. Oyun bitince de kucak kucak alkış.. Netice beğenilen bir oyun ve muvaffakiyet...

Ortaya çıkan hakikat şu: Haldun Dormen kabiliyetli bir rejisör.. Disiplini, çalışmayı ve en mühimi çalıştırmayı biliyor. En acemileri bile bu sayede bir kalıba dökebiliyor ve istediği neticeye ulaşıyor.. Her halde aktörlüğünden pek çok fazla başarılı bir rejisör.

O yağmurlu İstanbul gecesinin hatırasını muhafaza eden belki çok kişi vardır. Ama Haldun Dormen, muhakkak o geceyi hiç unutamayacaktır.

Amatör teşebbüsler

Tiyatro Derneğinde, İstanbulun şurasında, burasında sahneye koyduğu küçük, enerjik piyesleri ile tiyatroseverlerin alâkalarım çekiyor; tiyatro dersleri veriyor; ne zamandır iyi tiyatroya hasret kalan İstanbulluların ümitlerini canlandırıyordu. Cep Tiyatrosunun ilk temsilleri olan "Maitre Pathlaine" ve "Bir Kadının Portresi"nde, sonra o yaz kendi kurduğu bir trupla İstanbulun her yerinde ve gidebildiği her yerde "Papaz Kaçtı"-yi oynuyordu.

"Papaz kaçtı"

Üsküdardaki Sunar Sineması bahçesini o gece, her zamankinden çok farklı bir seyirci topluluğu doldurmuştu. O gece bahçede Haldun Dormen ile arkadaşları "Papaz Kaçtı" yı oynıyacaklardı. Oyunun başlamasına ancak 5 dakika kalmıştı. Ama oyunun baş aktrisi Ayfer Feray hâlâ görünürlerde yoktu. Bir de son perdenin aksesuarlarından bir polis copu eksikti. Haldun Dormen hem rejisördü, hem de aktör. Rolü olduğu için bir taraftan makyajını yapıyor, bir taraftan da endişe içinde kıvranıyordu. Bu derece "pasif bir panik" ancak onun gibi itidalli bir idarecinin harcıydı. Renginin ne derece uçtuğu makyajına rağmen belli oluyordu. Gözleri endişeli, sesi boğuktu. Mümkün olsa Ayfer'in rolünü çıkıp kendi oynıyacak.. Seyirciyi geri, döndürmeyi bir türlü kabul edemiyor. Cop ta Ayfer Feray. kadar ehemmiyetli.. Nihayet baş aktris nefes nefese çıkıp geliyor, cop ta binbir rica ile Üsküdar Cezaevinden temin ediliyor. Oyun 15 dakikalık bir gecikme ile başlıyor. Bütün gergin havaya rağmen Dormen ağzını açıp kimseye kırıcı tek kelime söylemiyor. Zira sahneye çıkmadan evvel oyuncunun maneviyatına tesir edebilecek en ufak hareketi yapmamak onun prensiplerinden biri.. Kendi maneviyatı ise Ayfer Ferayın ve copun gelmesi ile zaten düzelmiş. Oyun bu hava içinde başlayın, alkışlarla bitti. Haldun Dormen arkadaşlarını tebrik ediyor ve onlarla şakalaşıyordu. Fakat en ufak bir ihmali bile asla affetmiyeceği her halinden anlaşılıyordu.

O senenin sonbaharında askere alınan Haldun Dormen, asker olduğu, zamanının gayet dar bulunduğu o kış bile, Cep Tiyatrosunda "Bir Evlenme" ile "Kırmızı Biberler"i sahneye koydu. Mesleğine tam olarak başlıyabilmesi için askerliğinin bitmesini bekliyor, bir yandan bir tiyatro binası arıyor, istidatlı gençleri buluyor, çalıştırıyor, her şeyi inceden inceye hesaplıyordu. Bina ve para meselesi güçlüklerin başında geliyordu. Bu ara ne zamandır oğlunun tutkusunu, gelişmelerini ve başarılarını dikkatle takip eden Said Dormen nihayet oğlunu malt bakımdan da desteklemiye karar verdi. Böylece Haldun Dormen bu yıl Küçük Sahne binasına, kiralıyarak Ekim ayında temsillerini vermek için çalışmalarına başladı. Bu suretle Türkiyede hemen ilk defa, henüz otuzu nu doldurmamış bir tiyatro adamı, tiyatrosunu ve daha mühimi bu tiyatronun yanı sıra bir tiyatro mektebini kurmuş olacaktır.

Ciddi bir meslek

Halen Küçük Sahne binası ile Çiftehavuzlardaki yazlık evi arasında mekik dokuyarak kâh kitapları, kâh genç arkadaşları ile beraber provalardan eskizlere, eskizlerden Tiyatro mektebinin ana hatlarını, ders bölümlerini tesbit etmeğe, kâh Yale Üniversitesi ve Saranac Lake Tiyat-

Tiyatro Konusunda

Haldun DORMEN

Bir Tiyatro adamı için en güç şey, Tiyatro konusunda fikirlerini açıklamaktır. Güçlük ekseriya bu fikirlerin, Tiyatro ile biraz daha uzaktan ilgili kimselerinkine uymayışındadır.

Tiyatro adamı, sanatım bir gecede seyredenlere verebilmek, kabul ettirebilmek, sevdirebilmek mecburiyetindedir. Tiyatro seyircisi hiçbir zaman aynı hususiyetlere sahip kişilerden meydana gelmiş değildir.

Bu değişik insan topluluğu, verdiği paranın karşılığını ister ve bunu yaparken kendi kültür, bilgi ve şartlarının gerektirdiği gibi davranır

Tiyatro ile ilgili kimselerle, seyirciler arasında -bilhassa gelişmemiş ülkelerde - büyük ayrılıklar vardır. İyi tiyatro eseri ve başardı Tiyatro adamı bu kesin ayrılıkları birbirine yaklaştırır.

Bir rejisör olarak, yukarıda belirttiğim ayrılığın klasik eserlere yönelerek giderileceğini umuyorum, o türlü eserlerdeki bütünlük seyircide açık ve belirli bir karşılık bulur ve verilmesi istenilen intihalarda başarı kazandır.

Tiyatro ile ilgili kişilerin daha iyice artmadığı ülkemizde, seyirciyi hiçe sayarak, yalnız pek mahdut sayıda insanın beğeneceği cinsten oyunlara gitmek, seyirciyi, bu yeni alışmaya başladığı sanat kolundan soğutmak olacaktır. Önemli olan, Tiyatronun, büyük faktörü "seyirci" ile birlikte gelişmesini sağlamaktır. Sahne Üzerinde önce yazar vardır. Sözlerin gerçek sahibi Olur. Geri kalanlar bu sözlerin doğru, güzel, değerli söylenmesine yardım ederler. Rejisör, tek başına, Aktör tek başına yaratıcı olamazlar. Verilmiş olanı daha yüce bir kalıba dökebilirler belki, bu da onların tiyatrodaki değerlerinin ortaya çıkmasına sebep olur.

"Sözsüz oyunlar da var.!" diyeceksiniz, o oyunların da bir hikâyesi vardır. Bu nitelikleri de yazarlar ortaya kor. Rejisör, aktör yine ondan sonra gelirler. Türk Tiyatrosu için ilk önce Türk eserleri gerekiyor, ferli bir eser sahneye koymak isterken çoğunlukla çok kötü oyunlarla karşılaştığımız için vazgeçiyoruz. Değerli bir Türk Tiyatro eserini sahneye koymaktan hiçbir zaman sakınmıyacağız. Kabiliyetli, genç Tiyatro oyuncularının çıktığı ülkemizden, iyi eserler de çıkacaktır. Tiyatro eserlerinin Millî Tiyatromuzu ortaya çıkaracağı fikri, Yazarın önemi üzerinde düşündüklerimizi sağlamlaştırmaktadır.

Tiyatro seyirciye herşeyden önce eğlenceli bir zaman temin eder. Para verenlerin ne istediklerini bilmek çok önemlidir. Gişe ile oyun arasındaki ilgi ve bu ilginin gelişmesi Tiyatro için önemli bir konudur.

Yakın bir gelecekte Tiyatrolarımızın gişelerine, Türk Tiyatro yazarlarının, değeri yüksek eserleri için, para verenlerin artması, Türk Tiyatrosu için en büyük ümidimizdir.

rosu mensupları ile temaslar yapmıya çalışarak önümüzdeki bir ay içine sığdırılması lâzım gelen islerle gırtlağına kadar meşgul bulunan Haldun Dormen, kendine, Türk Tiyatrosuna, Tiyatro görüşlerine ve yapmak istediklerine dair sorulan suallere sade, çoktanberi neticesine varılmış, kat'i ve mütevazı cevaplar veriyor. Bu arada her şey bazı kimselerce, tiyatroculuğunun bir fantezi olduğu iddia edilen Haldun Dormenin gerçekten yorucu ve devamlı bir çalışma yaptığını ortaya çıkarıyor. Yazın saat 7'de kışın 8'de mutlaka kalkmış bulunuyor. Çalışmadığı zamanlar, geç vakitlere kadar tiyatro ile ilgili her şeyi okumağa ve öğrenmeğe gayret ediyor. Tiyatroyu en sade ve kat'i bir şekilde: "Ciddî bir meslek... Tiyatroculuk her şeyden önce ciddi bir meslektir ve bu dir. Bu işi piyes yazarlarının tam hakkı ile yapabildikleri gün, Türk Tiyatrosu mevzuubahis olabilir. Bugünkü mesele "Türkiyede Tiyatro" problemidir, Haldun Dormen her şeyden evvel Türk Tiyatro seyircisine inanıyor. Senelerdir anlar, anlamaz diye münakaşa mevzuu edilen seyircinin, güzeli ve iyiyi en umulmadık yerlerde beğenip övdüğünü gören Haldun Dormen: "Amerikadan avdetimde benim için ilk sürpriz seyircinin olgunluğu oldu" diyor.

Halihazırdaki Tiyatroculuğu için düşündüklerini ihtiyat ve nezaketle açıklıyor; Tiyatroculuğun kırtasiyeciliğe, kötü malzemeye ve kişilik iddialarına tahammülü yoktur. Feragat, ciddî ve sabırlı bir çalışma isteyen, hattâ nankör bir meslektir. Üstelik Tiyatrocu olmak isteyen aktör

Tiyatro Derneğinin seyircileri
Rejisöre hayranlık..

mesleğin bütün şartlarını yerine getirebilmeyi başarmakla ancak iyi bir tiyatrocu olunabilir" diye tarif ediyor. Haldun Dormenin sık sik ve ısrarla tekrarladığı bu meslek "slogan"ı onun tiyatro ile olan ilgisinin ne bir arzu, ne bir heves, hattâ ne bir aşk olmadığını, sadece seçtiği meslekte iyi birşeyler yapmak isteyen insanın azim ve gayretini gösteriyor. Evvelâ bir tiyatronun, şimdikinden daha iyi bir tiyatronun sahibi olmak istiyor. Bu tiyatroya bağlı olarak çalışacak mekteplerin imkânım genişletmek ve hattâ "resmî"leştirmek istiyor. Haldun Dormene göre Türk Tiyatrosu ancak Türk piyes yazarları ile kurulabilir. Orta oyunu ve. ya Karagöz gibi geleneklerin rejisörler tarafından malzeme olarak kullanılması sağlam ve belirli bir tiyatro meydana getirmeğe kâfi değil veya rejisör her hangi bir kimsenin, diğer meslek erbabından daha fazla ve "hakikî kültüre"° ihtiyaç vardır. Kötü aktörlerimizin ilk eksiklikleri umumi kültür, -ikincisi de çoğunun mesleklerine dair az, bazan hiç bir şey bilmemeleridir.

Yenilik mi?

Haldun Dormene Küçük Sahnede oynadığı roller hakkında ne düşündüğünü sorunuz. Hepsinin iyi olmadığı kanaatindedir. "Ama unutulmamalı ki, diyor, Küçük Sahneye geldiğimde ben sadece bir mektep mezunuydum. İşe henüz başlıyordum. Halbuki benden netice, hem de iyi bir netice beklediler. Ama buna imkân yoktu"..

Bu samimiyetin yanı sıra, Dormenin rejisör ve kurucu olarak kendine güveni çok fazla. Mesleğini pek sevdiğini söylüyor. Bu sevgi onun için muvaffakiyetin şartlarından biridir. Bir de "Ne bildiğimi ve bilgimin sınırlarını kat'i olarak bilirim" diyor. Meselâ henüz ve daha belki uzun seneler sahneye bir Pirandello koyamıyacağını. söylüyor. Ama beynelmilel temasların lüzumuna inanan Dormen bu nevi bir imkân bulursa Moliere'i seçeceğini söylüyor. Bu temas mevzuunda Dormen şimdiden işe girişmiş. Kendi tiyatro mektebi ile Yale arasında talebe teati etmek üzere mektuplaşıyor.

Tiyatrosundan ümitvar olup olmadığı sorulunca, genç kurucu: "Evet, diyor, elimden geldiği kadar iyi şeyler yapmıya çalışacağım. Halk beni şimdiye kadar tuttu"

Ya tutmayanlar?.. Anlatıyor ki herkes gibi onun için de ileri geri söylenenler olmuş. Dormeni, ancak "gördüğü" oyunları sahneye koymakla suçlamışlar. "Halbuki burda oynadıklarımın, tesadüf, hiç birini görmemiştim" diyor. Gene onun için hep Amerikan piyesleri sahneye koyuyor, demişler. "Hele bu, diyor; sahneye koyduğum 9 piyesten ancak bir tanesi Amerikan piyesiydi."

Haldun Dormen klâsik yazarları daha çok seviyor. Moliere, Aristophane, Goldoni, Shakespeare, Plautus en sevdikleri. Modernlerden en çok oynamak istedikleri T. Williams, Ugo Betti, Anouilh, Giraudoux, Pirandello.

Haldun Dormen şu yenilik lâfını da hiç sevmiyor. "Ben Türk Tiyatrosuna bir yenilik getirdiğimi veya bir yenilik yapacağımı zannetmiyorum. Böyle bir iddiada değilim. Esasen tiyatro mevzuunda yeniliklerden evvel ilgi çekici güzel ve sağlam pek çok eski şey mevcuttur. Ama ciddî ve iyi bir tiyatro kurmak ve muntazam, doyurucu bir çalışma yapmak bir yenilikse o başka". Sonra da ilâve ediyor: "Ama galiba bir yeniliğim var: İki piyes birden koyacağım tiyatroma. Haftanın gecelerini ve matinelerini devamlı olarak bu piyeslere böleceğiz", .

Dormen sahne arkadaşlarının çoğunu amatörler arasından seçmiş. Sağlam bir kültür sahibi, tiyatronun prensipleriyle alâkalı, kabiliyetli bir amatörün sıkı bir çalışma ile "cahil bir profesyonelden çok daha iyi neticeler vereceğine" mutlak surette inanıyor. Daha mühimi, Dormen tiyatrosever gençliğe inanıyor. Türk Tiyatrosunun yazar, oyuncu, rejisör olarak bu gençler arasından belirip çıkacağına iman ediyor.

Dormene, bu gençlerden birinin ve ilkinin kendi olduğu hatırlatılınca: "-Böyle olmasını isterim tabiî, diyor, bakalım zaman ne gösterecek"

Genç Tiyatronun Ekimde oynıyacağı ilk oyun. Eugene O'Neill'in "Karaağaçlar Altında" adlı eseri. İstanbul her halde Dormen topluluğunu merak ile bekliyor.

Devlet Tiyatrosu

Sezon açılırken

29 Eylül gecesi Küçük' Tiyatroda mevsimin ilk piyesi olarak sahneye konulan Çetin Altan'ın "Çemberler" i bitip perde indiği zaman salondaki alkışlara müellifi sahneye çağıran seyircilerin sesleri karışıyordu. Perde selâma açıldı.' Oyuncular ve bu arada sahneye gelen müellif halkı selâmladılar. Perde kapandı ve birden tekrar açıldı. Bu arada perdenin tekrar bu kadar çabuk açılacağım tahmin etmiyen piyesin aktrislerinden Nermin Akagündüz gecenin en başarılı oyuncusu Müşfik Kenteri heyecanla boynuna sarılıp öpüyordu. Bütün seyirciler bu heyecanlı anı görüyorlardı. Birden durumun farkına varan Akagündüz müthiş utandı. Halbuki bu samimî hareketinin hiçbir utanılacak tarafı yoktu. Eğer Nermin Akagündüz bütün oyun boyunca bu andakinin yarısı kadar samimi olabilseydi, onunla beraber Şahap Akalının oyunu ve rejisi de biraz insanileşip, biraz samimileşebilseydi yeni bir tiyatro müellifinin bir başlangıç olarak çok şeyler ümid ettiren eseri halkın önüne hakikî değeriyle çıkmak fırsatım bulurdu. İnsanı vermeye çalışan bir piyesin oyuncularının, rollerini ele alırlarken insanın, insani bir samimiyetin dışında kalmaları başlangıçta düşülen hatâların büyüğüydü ve yazık ki bu hatâ birçok bakımlardan piyesin seyirciye yanlış aksetmesine yol açtı.

Asrımız İnsanında Sıkıntı Çemberleri

Asrımız insanlarının hepsi sıkılıyorlar. Kim olurlarsa ve nerede olurlarsa olsunlar hepsi sıkılıyorlar. Ama sıkıntılarının sebebi nedir? İçlerinde taşıdıkları şeytan mı? Yoksa çevrelerindeki insanlar mı? Hepsi de sıkıntılarının sebebi olarak etraflarındakileri, beraber yaşadıkları insanları itham ediyorlar. Herkes ötekinden şikâyetçi. Sıkıntılarından kurtulmak için bir tek çare görüyorlar: Kaçmak. Ve günün birinde etraflarındaki sıkıntı çemberini parçalayıp bu insanlardan kaçıyorlar. Ama kurtulduklarını anlamaya vakit bulamadan yanıldıklarını anlıyorlar. Yeni bir muhite girmişlerdir. Bu muhitin insanları da bir öncekinden farksızdır. Bu insanlar da elele tutuşacaklar ye yeni bir sıkıntı çemberinin duvarlarını kuracaklardır.

İşte Çetin Altan yazdığı ikinci ve sahneye konan ilk piyesinde bu çemberlerin içindeki insanları ramp aydınlığına getirdiği dört kişiyle sembolize ediyordu.

Bu dört kişi önce bir ailedir. Anne, baba, kız (Nevin) ve oğlu (Nejat.) Bu ailenin dört kişisi de birbirinden şikâyetçidir. Anne, kocasından çocuklarından şikâyetçidir. Çünkü istediği bezik partileriyle, gece eğlenceleriyle dolu hayatı ona vermekten uzaktırlar. Baba, anneden şikâyetçidir çünkü, ikisi de kavak yelleri içinde birer zıpıttır. Çocuklar babalarından şikâyetçidirler çünkü, babaları onlar için sadece bir despottur.Annelerinden şikâyetçidirler çünkü, anneleri onların hakkı olan hayatı kendisi yaşar. Biribirlerinden sıkılırlar çünkü, dertlerini anlamazlar, biri ötekinin derdiyle alay eder. Kavgalardan sıkılırlar. Huzursuzluktan sıkılırlar.

Bu ailenin dört kişisi de bir ötekinden memnun değildir. Hepsi de biribirinden ve yaşadıkları bu hayattan kaçmak isterler. Fakat içlerinde şartları en müsait olanı ve en cesaretlisi Nejat çıkar ve günün birinde evden kaçar. Birinci perde de böylece biter.

İkinci perdede Nejatı bir şilepte görürüz. Kâtip olarak girdiği bu şileple İtalyaya kaçmaktadır. Derin bir nefes alır. Evden kurtulmuştur. Artık hürriyetine kavuştuğunu ve içinde bulunduğu sıkıntı çemberini parçaladığını sanır. Fakat bu sevinci uzun sürmez. Birden kaptan içeri girer ve sert emirlerle konuşmaya başlar. Nejat hayretten donakalmıştır. Çünkü kaptanın fizik yapısı, konuşması ve despotluğu babasının tıpkısıdır. Az sonra geminin tek kadın yolcusu çıkagelir. Bu da annesinin ikinci bir nüshasından başkası değildir. Ve tıpkı onun gibi penbe tuvalet budalası bir kadındır. Nihayet gemide bulunan kaçak yolcu da kız kardeşinin kopyesi olunca çember tamamlanır. Yazar böylelikle şilepteki kişilerin de yeni bir sıkıntı çemberinin içinde olduklarım bu güzel image'la ve indirect bir şekil de anlatmış oluyor. Ne var ki, aynı noktada da bir teknik hataya düşüyor. Şilepteki dört kişinin ilk perdedeki ailenin dört kişisiyle aynı oluşu sembolik bir ifade şeklidir. Karakterleri, dertleri, sıkıntıları aynı olan dört kişi. Ve bu psikolojik hallerin birbirinin aynı oluşu fizik yapılarla sembolleştiriliyor. Ama Nejat daha her üçünü de görür görmez "Tıpkı babam, tıpkı annem, tıpkı kızkardeşim" deyince bu fizik benzerliği bir sembol olmaktan da bir image olmaktan da çıkıyor ve ifade şekli de indirect değil direct oluveriyor. Yazar bıraksaydı da Nejat, onların sıkıntılarını dertlerini gördükten hayatım onlarla paylaştıktan ve yeni bir sıkıntının çemberi içinde olduğunu anladıktan sonra bu benzerliğin farkına varsaydı piyesinin temi daha kuvvetli bir ifade şekli bulurdu.

İkinci perdenin insanları da söylediğimiz gibi yeni bir sıkıntı çemberinin içindedirler. Fakat bu sefer değişik bir atmosfer içindedirler. Sıcak bir deniz havası onları bir avuntuya aşka götürür. Nejat kaçak yolcuyla yâni sabık kızkardeşiyle sevişmeye başlar. Yolcu kadın kendini kaptanın kolları arasına bırakmak için sabırsızlanır ve bir gece geçirdiği bir isteri buhranı sonunda denize atlıyarak intihar eder.

Üçüncü perdede Nejat ile kaçak kız evlenmişlerdir. Napolide bir otel sahibi olan kankocanın yanında çalışırlar. Aradan yedi yıl geçmiştir. Otelci karı koca, malûm, ilk perdenin anne ve babasıdır. Grene aynı dertler.. aynı sıkıntı., aynı çember ve aynı hikâye. Nihayet Nejat ve karısı memlekete dönmeye karar verirler.

Son perdede Nejat ve karısını baba evinde görürüz. Babası ölmüştür. Annesi ihtiyarlamasına rağmen eski annesidir. Kızkardeşi bilmem kimle kaçmıştır. Ailenin bütün yükü Nejatın omuzları Üzerindedir ve o hâlâ bir baltaya sap değildir. Karısı gebedir. Banka borcunun son ihbarı da gelmiştir.

Piyesin sonunda 'Nejat, karısının doğum çığlıkları arasında babasının hayalini görür. Babası ona bu gece dünyaya yeni bir mahkûmun geleceğini haber verir. Bütün ümit ışıkları sönmüştür. Çember gittikçe daralmaktadır. Yarınlara bağlanan ümitler de sönmüştür. Doktor kapıyı çalmaktadır. Evet, dünyaya yeni bir mahkûm gelmek üzeredir.

Böylece bir Kafka, bir Çamus bedbinliği içinde başlıyan piyes aynı hava içinde biter.

Çetin Altanın "Çemberler" de ele aldığı tem gerçekten güzel ve sahnelerimiz için yeniydi. Ne var ki dialogların kuruluşunda yer yer bir baştansavmalık görülüyordu. Eğer Çetin Altan biraz daha emek ve vakit sarfedip piyesini bir dantela işler gibi dialog dialog dikkatle ve yerine konulmuş taşlarla işleseydi ortaya eksiksiz bir piyes çıkabilirdi. Çetin Altan, dialoglarda edebi olmaktan uzaklaştığı müddetçe tiyatroya yaklaşıyordu.

Oynıyanlara gelince

Piyesi sahneye Şahap Akalın koymuştu. Akalın, piyese maalesef tempo verememişti. Temponun, piyesin heyecan grafiğine göre düzenli bir şekilde yükselip alçalması biryana aynı doğru üzerinde olsun devamlı bir ritmi yoktu. Sâdece sık sık takılan, sürçen bir tıkırtı sürüp gitti. Sain Alpago ise, yazarın şahısları, repliksiz ve tek başlarına pandominleriyle bıraktığı yerlerde de sahneyi bir türlü dolduramıyordu.

Müşfik Kenter oyunun başından sonuna kadar ağırlığı üzerinde toplayıp rahat ve temiz bir oyun çıkardı. Devlet Tiyatromuza yerleşen alaturka oyun havasının dışında kalmasını bilen Müşfik Kenter gibi genç oyuncuları görüp de sevinmemek elde değildi.

Gökçen Hıdır, oyundaki iki oyun kutbu arasında gitti geldi. Müşfik Kenter gibi samimî olabildiği yerlerde başarılıydı. Ne, var ki Akagündüz gibi gözlerini süzüp, replik yerine şiir söylemeye başladığı zamanlarda bu başarısını kaybediveriyordu.

Genç bir yazarın sahne ışığına çıkan ilk piyesi birkaç bakımdan şanssızsa da en ağır rolün Müşfik Kenter gibi herşeyiyle aktör olan bir oyuncu tarafından oynanması da az şans değildir.

Filmler

"Kız Kardeşim Eileen"

Yeni Melek Sineması 1957-58 mevsimine Richard Quine'ın "My Sister Eileen _ Kız Kardeşim Eileen" adlı müzikli komedisiyle girdi. Ama asıl komedi daha perde açılmadan önce başlıyor. İpekçilerin, filmlere isim takmaktaki ince buluşları öteden beri bilinir. Zaman zaman filmin ne asıl adı, ne de konusu ile hiçbir ilgisi bulunmıyan bu takma adlar seyirciye adeta "nisan bir" şakası gibi gelir. "Where the Sidewalk Ends - Kaldırımın Bittiği Yer"i "Tehlikeli Kadın" diye vaftiz ederler; filmde kadına dair bir şey yoktur. "Beau Brummel"e "Çapkın Prens" derler, filmdeki prens çapkın değildir, çapkın olması gereken kahraman da prens değildir, üstelik aşk macerası hüsranla sona erdiği için o da çapkın sayılamaz. Bu örnekler çoğaltılabilir. Richard Quine'ın filmi de aynı kapıya çıkmaktadır.

Film, taşradan şehre iş aramaya gelmiş iki genç kadının hikâyesini • anlatmaktadır: Yazarlığa hevneslenen Ruth ile güzel kızkardeşi Eileen.. Ruth ve Eileen'in yerleştikleri katın üstünde Helen adlı genç bir santral memuru ile nişanlısı oturmaktadır. Kahramanlar ve aralarındaki münasebetler böyleyken İpekçiler filmin ismini " "Kızkardeşim Helen" diye türkçeleştirmişlerdir. Bir özel isim işleri bu kadar karıştıracak olduktan sonra, harcıâlem film adlarının ne günahı vardı? "Şen kardeşler" yahut "Çılgın âşıklar" gibi sıradan bir isim hiçbir münakaşaya yol açamazdı.' Çünkü bu gibi basmakalıp adlara artık iyiden iyiye alışılmıştı.

Sıkmayan sadelik

«Kızkardeşim Eileen" bütünüyle basit bir film. Mevzuu basit, işlenişi basit, karakterleri basit, nükteleri, şarkıları ve dansları basit... Fakat bu basitlik filmin lehine işliyor. Öbür Amerikan müzikli filmlerinin çoğunda rastlanan kaba büyüklük ve zenginlik gösterisinden kaçınılışı; şatafatyı, göz boyayıcı sahnelere, sirk komikliğine ve ayışığı hassasiyetine yer verilmeyişi filmi daha sevimli bir hale sokuyor.

Richard Quine'in filmi hiç şüphesiz müzikli komedi ustaları Vincente Minnelli, Gene Kelly ve Stanley Donen eserleri ayarında değil. Orta seviyeyi aşan sahnelerinin çoğu Ruth (Betty Garrett) ile Eileen'in (Janet Leigh) kiraladıkları kat çevresinde geçiyor. Geveze Yunanlı ev sahibi, bodrum katının altından geçecek metro inşaatının infilâkleri, sokakla beraber evi de sulayan arazöz, pencerenin başına dikilen sarhoşlar, üst katta oturan nişanlılar filme zaman zaman bir Frank Capra havası getiriyor. İlk olarak "Drive a Crooked Road" ve "Pushover" gibi iki polis **melodramı ile dikkati çeken, sonra "So This is Paris" ve "My Sister Eileen" gibi müzikli komediler çeviren Richard Quine son zamanlarda Judy Holliday'in başrollerim oynadığı "Solid Gold Cadillac" ve "Full of Life" gibi komediler hazırlamıştır. Bu son iki eser, Frank Capra'nın en usta temsilcisi olduğu, George Cukor'un da başarılı eserler verdiği, Amerikan hayatının çeşitli yönlerini hicveden, liberal görüşlü, iyimser komedilerin bir devamı sayılmaktadır. Nitekim "Kızkardeşim Eileen" de pek büyük özellikler taşımıyan şarşı ve dans sahnelerinden çok, Capra'yı andıran komedi sahneleriyle seyirciyi oyalamaktadır.**

Tenkidcinin Vazifesi

Sinema yazarlığı memleketimizde magazin yazarlığı olarak başlamış, ilk sinema yazarları, karşılığında menfaat umarak yahut ummayarak, film yapıcılarının ve işletmecilerinin reklâmını yapmışlardır. Yakın zamanlara kadar sinema yazarlarının çoğunluğu gene filmcilerin borusuna öttürenlerden iken 1953 yıllarında başlayan ilk kıpırdanışlar ve gelişmeler nihayet geçen mevsim tenkidcilerin büyük bir çoğunluğunun seyircinin, halkın yanında yer almasiyle neticelenmiştir. Bu ümitli bir gidiştir. Yazarın, satıcının tezgâhtarlığını değil, alıcının yol göstericiliğini yapması satıcıları ister istemez hareketlerini daha düzene sokmaya, alıcısına saygı duymaya yöneltecektir. Yazarların meselelerini iyi bilmeleri, yakından takibetmeleri, mücadelelerinde birbirlerine destek olmaları seyircinin şuurunu uyanık tutmayı kolaylaştıracaktır.

Sinema yazarının, tenkidcinin varlığı filmciler tarafından hâlâ kabul edilmek istenmemektedir. Bir zamanlar bir reklâm vasıtası olmaktan başka işe yaramıyan birtakım kalemler bugün nasıl olup da yapılanlardan hesap sormıya yeltenmektedir? Filmcinin yazarı hiçe sayışı, ona değer vermiye yanaşmaması aslında halka, seyirciye karşı davranışının daha belirli, göze daha çarpıcı bir örneğidir. Filmci yazara ne yaptığını, nasıl yaptığını, niçin yaptığını bildirmek istemez. Bu, aslında, seyircinin merak ettiği bazı noktaları seyirciden saklamak gayretinden başka birşey değildir. Örtülmek, gizlenmek istenen işlerin ne kadar iyi niyetle yapılırsa yapılsın gene de şüphe uyandırdığı bilinen bir gerçektir.

Filmci, filmini hangi şartlar altında meydana getirdiğini, teşkilâtını, elemanlarının kabiliyet derecesini, kendisini bu filmi yapmıya iten sebepleri büyük bir dikkatle tenkidciden gizlemeye çalışır. Kendi çapında bir reklâm faaliyetine girişmeye, basına, filmden haber ve resim göndermeye yanaşmaz, eseri hakkında ufak bir bilgi vermekten dikkatle kaçınır. Sonra oturur, gönül rahatlığıyle, tenkidcinin, büyük eserini methetmesini bekler. Umduğunu bulamayınca da gücenir, hiddet ve şiddet gösterilerine kalkışır.

İşletmeci, tenkidciyi önemli bir varlık saymadığı için, basma, göstereceği filmlerin resimlerini göndermek, tenkidçiye halka aracılık etmesi için gereken kolaylığı göstermek lüzumunu hissetmez. Resim temin etmek için işletmecilerin kapısını çalan sinema muharrirleri çoğu zaman müstehzi bir gülüş, yahut rahatsız edilmekten doğan bir can sıkıntısıyla karşılaşırlar. Bu istihza, bu can sıkıntısı, aslında seyirciye beslenen duygunun, birkaç temsilciye tevcih edilmesinden başka birşey değildir.

Muharririn vazifesi seyircinin tarafını tutmak, onun sözcülüğünü yapmak kadar, halk için iyiyi, doğruyu, güzeli araştırmak, bulmak olmalıdır. İşte tenkidcinin karşılaştığı en çetin meseleler bu iyinin, doğrunun, güzelin araştırılması sırasında çıkmaktadır. Bazı zamanlar tenkidci ile seyirci arasında meydana gelen tezatlar, tenkidcinin beğendiği filmi seyircinin beğenmemesi, seyircinin beğendiğini tenkidcilerin kötülemesi, seyirci yetiştirilmesindeki aksaklıklardan doğmaktadır. Filmci ve işletmecilerin kendilerini savunurken dört elle sarıldıkları "Halk beğeniyor!" sözü, mücadele edilmesi gereken tehlikeli bir anlayıştır. O zaman hoş şeyler olan uyuşturucu maddeleri, ustaca söylenmiş aldatıcı sözleri de savunmak gerekir. Seyircinin tarafını tutan muharrir, seyircinin seviyesini yükseltmeğe; onu zayıf taraflarından avlamak için hazırlanan tuzaklara karşı uyanık bulundurmaya; kendi meselelerini ele alan, işliyen, samimi iyi niyetli; kafaları, aldatmak için işlemiyen insanların eserlerini sevdirmeye savaşmalıdır.

Bu, başlangıçta, sonu şüpheli bir kavga gibi görünürse de, birlikte mücadele, seyircisini hiçe sayan bu zihniyetin kafasının çarpacağı bir kaya olacaktır. 1956 - 57 mevsimi, sinema tenkidçileri arasında bir fikir ve işbirliğinin çekirdeğini teşkil etmişti. Bu çekirdeğin bu mevsim kökleşmesi ve tomurcuklanması memleketimize daha iyi, daha doğru, daha güzel bir sinema anlayışının yerleşmesi uğrunda sarfedilen gayretlerin faydalı meyvalarını vermiye yol açacaktır.

M U S İ K İ

Konserler

Arp ve flüt

Beyaz saçlı, zeki bakışlı adam "Halkın canını sıkmaya hakkımız yok" dedi. "Çalgımın sınırlarını biliyorum." Flütten bahsediyordu. Bütün bir konserin flüte tahsis edilmesinin iç sıkacağını savunuyordu. Gerçekten flüt -yahut klarinet, veya obua. resitalleri verilmesi âdet olmamıştı. Acaba bir flüt resitali gerçekten can sıktığı için mi verilmezdi? yoksa bir alışkanlık yüzünden mı böyle bir bahane uydurulmuştu? Nitekim az sonra, çalgısının sınırlarını bildiğinden, fazlasının can sıkacağından bahseden flütçü Arthur Lora, arpist Edward Vito ile beraber, müşterek resitaline başladığında, çalgısından çıkan sesler ağzından çıkan söyleri yalanlıyordu. Arthur Lora'nın çaldığı gibi çalınan bir flütün can sıkmasına imkân yoktu. Gerçi ona "dünyanın en iyi flütçüsü" demek yersiz olurdu. Nefes kontrolunu kaybettiği, tempolarının sallandığı, hele sür'atli satırlarda çevikliğinin azaldığı, ritmlerinin aksadığı oluyordu. Ama icrasındaki renk, ifade ve nüans çeşitliliği, "can sıkıcı çalgı"nın pekâlâ sevimli olabileceğine işaret ediyordu.

Öte yandan, Edward Vito'nun çalışında mükemmel bir teknik hakimiyet, en muteber yollardan gösterişçiliği müzikal değerlere saygı ile birleştiren bir icra üslûbu vardı. Böyle bir çalışı dinledikten sonra arpın bir resital çalgısı olmaması düşüncesi akla bile gelemezdi. Bu çalgının piyano gibi -hattâ piyanodan daha tesirli- bir resital çalgısı olmasını önliyen tek fakat çok büyük- bir engel vardı. Repertuarının olmaması. Zaten bu iki Amerikalı ziyaretçi musikişinası, programlarını tertiplerken, can sıkmama endişesi yanında, repertuar kıtlığı da zorlamıştı. Böylece, konserin başından sonuna kadar iki çalgının beraber çalması yerine, araya bazan arpın, bazan flütün tek başına çaldığı eserler de serpiştirilmişti.

Persichetti'nin eseri

Edward Vito ve Arthur Lora'nın, Ankara'nın 1957-58 mevsimini açan konserlerinden ilki Ses ve Tel Birliği'nde, ikincisi Sanatseverler Klübü'nde verildi. Program, eski ustaların azınlıkta kalan eserleri dışında, çoğu ikinci sınıf, hattâ alâka bile çekmiyen, çağdaş parçalardan meydana gelmişti. Fakat böyle bir program meydana getirmek, sanatçıların kabahati değildi. Repertuar darlığı onları mecbur etmişti. İlk konserde Bach'ın Mi Bemol Flüt ve Klavye Sonatı, klavye partisini arpın imkânlarına uydurabilmek için Mr. Vito'nun sarf ettiği ümitsiz gayretlerle ve Mr. Lora'nın tempo ve ritm bakımlarından hiç de sağlam olmıyan icrasıyla gereken tesiri yapmadı. Fakat, Marcel Gradjany tarafından düzenlenmiş Handel Arp Konsertosu "Si Bemol" hem çalgının karakterine uyduğu, hem de mükemmel icra edildiği için büyük zevkle dinlendi. Sira solo flüte geldiğinde Mr. Lora, Debussy'nin çırçıplak bir melodi çizgisinde -parçanın adı "Syrinx" _ beliren dehasını usta ve duygulu bir icrayla gerçekleştirdi. Amerikalı bestekâr Howard Hanson'un flüt ve yaylılar için yazılmış- orkestra partisi arp için düzenlenmiş, melodik ve renkli Serenadehnda iki icracı o akşam ilk defa olarak uygun şartlar içinde buluştular. Ed- -ard Vito'nun etüdü, tabiiliği olarak arpı çok iyi tanıyan bir bestekârın kaleminden çıktığını belli ediyordu. Alan Hovhaness'in üç dört günde yazılmış "Üç Muvmanlı Duo" sunun aceleye gelmiş olduğu apaçık görülüyordu; refakatli üç tane melodiden ibaret olan bu eserin ne melodilerinde, ne de refakatinde karakter vardı.

Edward Vito - Arthur Lora
Tek dertleri repertuvar darlığı

Ertesi akşam Sanatseverler Klübü, dikkat çeken bir hâdiseye sahne oldu. Vincent Persichetti'nin yeni bestelediği "Serenade No. 10" un dünyadaki ilk icrası orada' yapıldı. İleri gelen Amerikan" bestekârlarından biri olan -ve Juilliard konservatuarında Arthur Lora'nın mesai arkadaşı. Persichetti, bu eserini Vito ve Lora'nın turnesi için yazmıştı. Önce "Dört Prelüd" ismini alan eser, programlar Türkiye'ye gönderildikten sonra isim değiştirmişti. İki programdaki çağdaş eserlerin en iyisi şüphesiz bu Serenade'dı. Persichetti'nin empresyonisme eğilen renkçiliği yeni eserinde de barizdi. Virtüözluğa ihtiyaç gösteren kısımları olmakla beraber Serenade, genel olarak sade ve ifadeli melodik çizgileriyle, bilhassa arp partisinde, bestekârın zekâsına ve buluş zenginliğine delalet eden cümle parçalarıyla dikkat çeken bir musikiydi. Persichetti'nin arp ve flütü iyi tanıyan, klişelere kapılmadan ustalıkla kullanmasını ve birleştirmesini bilen bir bestekâr olduğu anlaşılıyordu.

Fahrî kültür elçileri

Edward Vito ile Arthur Lora, Türkiyedeki konserleriyle, Orta ve Uzak Doğu turnelerine başlamış oluyorlardı. Sanatseverler Klubündeki konserlerinden birkaç saat sonra bir uçağa bindiler ve Irak ile İran'dan başlayıp Afganistan, Pakistan, Hindistan, Birmanya, Siam, Filipinler, Çin, Formoza, Kore ve Japonya'yı ziyaret etmek üzere yola çıktılar Turneyi ANTA -Amerikan Millî Tiyatro ve Akademisi, desteklemekteydi ve iki icracı bütün bu memleketlerdeki konserleri için yolculuk masrafları dışında hiç para almamayı kabul etmişlerdi.

Gerek Vito ve gerek Lora, Amerika'da ve yabancı memleketlerde plâklarıyla ve Toscanini'nin NBC Senfoni Orkestrasının flütçüsü ve arpçısı olmalarıyla tanınmaktaydılar.' Edward Vito musiki tahsilini Cincinatti Musiki Kolejinde tamamlamış, daha 16 yaşındayken Cincinatti Senfoni Orkestrasına dahil olmuş, daha sonrâ NBC Orkestrasına girmiş, bu orkestranın devamı olan Symphony of the Air'in orkestra müdürlüğünü yapmıştı. Flütçü Arthur Lora da Toscanini'nin flütçüsü olarak tanınmış, meslek hayatına 19 yaşındayken New York Filarmoni Orkestrasına girmekle atılmış, orkestracılık mesleğini NBC ve Symphony of the Air orkestralarında devam ettirmişti. Musiki tahsilini New York Musiki Sanatı Enstitüsünde flütçü Georges Barrere'in öğrencisi olarak yapan Lora, bugün Juilliard Konservatuvarı flüt öğretmenidir; bu konservatuvarın orkestra çalgıları kısmı başkanlığını yapmış, Columbia Üniversitesi Öğretmen kolejinde dersler vermiştir.

İki sanatkâr, turne konserlerine öğreticilik kazandırmak için, programa geçmeden önce flüt ve arp hakkında teknik izahat da veriyorlardı. Sanatseverler Klubündeki konser bu iki çalgı hakkında tarihi ve teknik Açıklamalarla, başladı ve orkestra repertuvarındaki flüt ve arp sololarından çeşitli örnekler verildi. Örnekler ilgi çekiciydi. Fakat söz tarafı, herhangi bir musiki ansiklopedisinde bulunabilecek bilgilerin kısaltılmış ve basitleştirilmiş şeklinden daha fazlası bildirilmediği için, böyle bir gösteri lüzumsuz sayılabilirdi.

S P O R

Futbol

Kuvvetli bir misafir

Geçen haftanın son günü Budapeştenin Nep Stadion'unu dolduran 92.000 futbol meraklısı çok iddialı bir maç yapmak üzere sahaya çıkan iki ekibi hayretle alkışlıyorlardı. Bu iki takımın oynadıkları ilk müsabaka değildi. Oniki senelik bir rekabet, bu stadda bir kere daha ortaya çıkacaktı. Ruslar geçen yılki 1-0 lık mağlûbiyetin revanşını oynamaya gelmişlerdi; Ancak müsabakanın şartları da eskilerine nazaran bir hayli farklıydı. Macaristandaki siyasî hâdiselerden sonra yurtlarından göç eden Ferenç Puskas, Sandor Kocsis, Zoltan Çzibor gibi futbol üstatları dünyanın muhtelif memleketlerine dağılmakla Dünya Kupasına iştirak eden Macar futbol takımı kuvvetinden çok şey kaybetmiş oluyordu. Durum hâdiselerle kendini göstermişti. Birçok aslardan mahrum olarak Oslo'da Norveç Millî takımı ile kupa elemesini oynayan Macaristan 2-1 mağlup olmuş,) ekibin kuruluş ve idaresinde bazı değişikliklerin yapılması zaruret halini almıştı. Mühim vakalar birbirini kovalamış, spor nazırı Gustav Sebes vazifesinden uzaklaştırılırken, Sandor Barcs Futbol Federasyonu başkanlığına getirilmiş, üç yıldır millî takıma alınmayan dünyanın 1 numaralı kalecisi Tatabanya'lı Gyuıa Grosics tekrar ekibe girmişti.. Yapılan son değişiklikler derhal kendini göstermiş, Macarlar kupa elemelerindeki kuvvetli rakipleri Bulgaristanı Budapeştede 4-1, Sofya'da 2-1 yenerek finale iştirak hakkını kazanmışlar, hâlâ fevkalâde futbol oynıyabildiklerini ispat etmişlerdi. Elbette Nep Stadion'u dolduran 92.000 seyirci takımdan ümitvardı. Ancak Sovyet futbolu da hayli mühim ilerlemeler göstermiş, son derece iddialı bir duruma girmişti. Rusların dünya futbol piyasasında isim yapmaları son iki yıl içinde olmuştu. Moskova'da 1954 Dünya Kupası galibi Almanyayı 3-2 yendikten sonra dikkati çeken Sovyet takımı, Avrupa'da ve dünyanın her tarafında bir futbol takımının karşılaştığı büyük engel, "seyirci ve saha yabancılığı" yüzünden 1956 Melbourne Olimpiyadı futbol turnuvasını güçlükle kazanmış, ancak bundan sonra bek "seyrek yaptığı enternasyonal maçları ve dış seyahatları arttırmak yolunu tutmuştu. Artık Avrupa, Spartak ve Dynoma ekiplerini sık sık görüyor ve 1958 Dünya kupasında rakip olacak Rus futbolunu tanımağa başlıyordu. Sovyetlerin geçen sene yaptıkları en mühim maç Paris'in Parc de Prince stadında oynanan Fransa-Rusya maçıydı. Fevkalâde bir oyundan sonra Rusları 2-1 mağlûp eden Fransızlar, Moskova'daki 2-2 İlk maçın da revanşını almışlardı. Fransa hezimetinden Sonra Dünya Kupası elemelerine katılan Sovyetler, bu turlarda Polonya ve Finlandiya'yı yenerek Haziranda İsveçte yapılacak finallere iştirak hakkını kazanmışlar ve Macaristanla yapacakları maçın hazırlıklarına girişmişlerdi.

Spartak nedir?

Rusya . Macaristan maçının detaylarını kontrol etmeden önce, Sovyet ekibinin kuruluşunda en mühim rolü oynayan Moskova'nın Spartak takımından bahsetmek yerinde olacaktır. İleri futbollarda bir millî takım teşkil etmek için müracaat edilen ilk usûl, formda bir ekibin ufak retuşlarla takviyesidir. İşte aynı usülü kullanan Ruslar, milli takımlarından önce Spartak adı altında bir takım kurmuşlar ve memleketlerinin en iyi futbolcularını bu ekipte toplamışlardır. Böylece Spartak, antrenörü ve oyuncularıyla Sovyet takımı haline gelmiş ve millî maçlarda ekibi en aşağı sekiz oyuncu vermeğe başlamıştır. Sovyet takımında Spartaklı olmayan üç oyuncu vermeğe başlamıştır. Sovyet takımında Spartaklı olmayan üç oyuncu, kaleci Dynamo'lu Yachine, orta haf Armee'li Bachackine, santrfor Torpedo'lu Strelzov'dur.. Diğer sekiz oyuncu, iki bek Titchenko ve Ogonkov, iki yan haf Paramonov ve Netto, dört muhacim Tatuchine, İssaiev, Salnikov ve İljine Spartaklıdır. Bu arada son aylarda bir form ezilmesi gösteren Bachackine'nin yerine gene Spartaklı Maslonkine, forvede ermeni asıllı Simonijân girmiş ve Sovyet takımı kaleci hariç on Spartaklı futbolcudan kurulmuştur. İşte bu ekibi sik sık dışarı yollayarak spordaki Demir Perde'yi yırtan Ruslar, hem başka sahalardan temin edemedikleri propagandayı sporda temine çalışmışlar hem de takımlarını dünya kupasına ve yabancı futbollara hazırlama yolunu tutmuşlardı. Sovyet Rusya-Macaristan maçından önce Spartak'ın yaptığı seyahatlere bakılırsa görülecektir ki, Ruslar, millî takımları demek olan Spartak'ı kuvvetli bir ekip karşısında denemek istemişler ve İtalya'yı seçmişlerdir. Bu seçimde İtalyan Fiorentina takımının geçen sezon sonunda yaptığı Rusya seyahati de mühim rol oynamıştır. Moskovada Dynamo ile 1-1 berabere kaldıktan sonra Spartak'a 4-1 yenilen Fiorentinanın ziyaretini iade için, Spartakı Firenze ve Milano'ya gönderen Ruslar, bu karşılaşmalardan bir hafta sonra yapacakları Macaristan **milli** maçı için **iki** esaslı idmanı da temin etmiş oluyorlardı. Spartak, İtalyadaki maçlarında son derece formda görünmüştü. 1955 İtalya şampiyonu Fiorentina'yı kendi sahasında 4-1 yenmiş, geçen senenin birincisi Milan ile 3-3 berabere kalmıştı. Sovyet ekibi böylece hazırlanırken Macaristan da Sofya'da **Bul**garlara karşı oynuyor ve bitaraf kritiklerin "Fevkalâde bir Orkestra" dedikleri oyunu ile maçı 2-1 kazanıyordu. Budapeşte maçı dünyanın dikkatini üzerinde toplamış ve Nep Stadion'u 92.000 meraklı hınca hınç doldurmuştu. Ama ne kadar yazıktır ki, Macarların şahane oyununa rağmen Spartak rakibini 2-1 yenmeğe muvaffak oldu ve 92.000 Macar acı bir hayâl sükûtuna uğradı.

Spartak İstanbulda

Geçen **haftanın** son gecesi Yeşilköye inen dev bir uçağın kapısı aralandığı zaman **bütün** basın mensupları bu kapıya dayanan merdivene doğru ilerlediler. Basamakları ağır ağır inen kolu sarılı, uzun boylu bir adam gazetecileri selâmladıktan sonra tercümanın kendine sorduğa suallere şöyle cevap veriyor ve "Oynamayacağım. Gördüğünüz gibi kolumdan sakatlandım. Bu hâdisede Macar takım kaptanı Hidegkuti'nin hiçbir rolü yoktur. "Kendim düştüm" diyordu. Bu adam, Spartak ve Sovyet takımı kaptanı İgor Netto. daha sonra aynı merdivenden inerek bekleme salonuna doğru yürüyenler de üç maç yapmak üzere İstanbula gelen Spartaklı futbolcülardı. Geçen yıl Fenerbahçenin davetlisi olarak gelen Dynamodan sonra, bu sene de Rusya şampiyonu Spartak İstanbulda maçlar yapacaktı. Hazırlanan programa göre Spartak 1 Ekimde **Galatasarayla,** 4 Ekimde Beşiktaşla ve 7 Ekimde tekrar Galatasarayla oynayacaktı. Bununla beraber Cumartesi günü Dolmabahçe stadına gelerek 5-0 Fenerbahçe lehine biten Fenerbahçe _ Vefa maçını seyreden misafirler, Sarı - Lacivertlilerle oynamadıkları için üzüntü duyduklarını söylemişlerdir. Bu müsabakada Fenerbahçenin çıkardığı fevkalâde oyuna hayran kalan Spartaklılar **"Çok** süratli bir futbol. Hele forvet ve Lefter şahanedir" demişler ancak Vefanın son derece sert stilinden bayağı ürktüklerini belirtmişlerdi. Pazar günü **rakipleri** Galatasarayı **da Adalet** karşısında seyreden misafirler, Sarı kırmızılı ekibin de usta futbolculardan kurulduğunu fakat Fenerbahçe kadar süratli ve akıcı olmadığını söylüyorlardı, Mecmuamızın çıktığı anda misafir Spartak futbol takımı Galatasaray ile ilk maçını yapmış olacaktır. Sovyet ekibine on oyuncu veren Spartaklıların Lig lideri Galatasaray karşısında almış oldukları netice, Beşiktaş ve San -Kırmızılıların revanş maçları için hayli açık tahmin verebilecek ve 1958 Dünya Kupası finallerine katılacak Sovyet ekibinin son durumunu aşağı **yukarı anlatacaktır.**

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL
Kapak baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Princesse